

ORHAN PAMUK

KIRMIZI SAÇLI KADIN

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

KIRMIZI SAÇLI KADIN

Orhan Pamuk 1952’de İstanbul’da doğdu. *Cevdet Bey ve Oğulları* ve *Kara Kitap* romanlarında anlattığına benzer kalabalık bir ailede, Nişantaşı’nda büyüdü. Otobiyografik kitabı İstanbul’da anlattığı gibi çocukluğundan yirmi iki yaşına kadar yoğun bir şekilde resim yaparak ve ileride ressam olacağını düşleyerek yaşadı. Liseyi İstanbul’daki Amerikan lisesi Robert Kolej’de okudu. İstanbul Teknik Üniversitesi’nde üç yıl mimarlık okuduktan sonra, mimar ve ressam olmayacağına karar verip okulu bıraktı ve İstanbul Üniversitesi’nde gazetecilik okudu. Pamuk, yirmi üç yaşından sonra romancı olmaya karar vererek başka her şeyi bıraktı ve kendini evine kapatıp yazmaya başladı. İlk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları* ile Milliyet Yayınları Roman Ödülü’nü kazandı. Kitap 1982’de yayımlandı ve aynı yılın Orhan Kemal Roman Armağanı’nı aldı. Pamuk ertesi yıl *Sessiz Ev* adlı romanını yayımladı ve bu kitabın Fransızca çevirisiyle 1991’de Prix de la Découverte Européenne’i kazandı. Venedikli bir köle ile bir Osmanlı âlimi arasındaki gerilimi ve dostluğu anlatan romanı *Beyaz Kale* (1985), pek çok dile çevrilerek Pamuk’a uluslararası ününü sağlayan ilk romanı oldu. Aynı yıl karısıyla Amerika’ya gitti ve 1985-88 arasında New York’ta Columbia Üniversitesi’nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. İstanbul’un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatan *Kara Kitap*’ı 1990’da yayımladı. Fransızca çevirisiyle France Culture Ödülü’nü kazanan bu roman, geçmişten ve bugünden aynı heyecanla söz edebilen bir yazar olarak Pamuk’un ününü hem Türkiye’de hem de yurtdışında genişletti. 1991’de, Pamuk’un Rüya adını verdiği bir kızı oldu. 1992’de yayımladığı *Gizli Yüz* adlı senaryosu Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde En İyi Senaryo Ödülü’ne layık görüldü. 1994’te, esrarengiz bir kitaptan etkilenen üniversiteli bir genci hikâye ettiği *Yeni Hayat* adlı şiirsel romanı yayımlandı. Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk ve aile romanının entrikasıyla hikâye ettiği *Benim Adım Kırmızı* adlı romanı 1998’de yayımlandı. Bu kitapla Fransa’da Prix du Meilleur livre étranger (2002), İtalya’da Grinzane Cavour (2002) ve İrlanda’da International Impac-Dublin (2003) ödülleri kazandı. 1990’ların ortasından itibaren Pamuk, insan hakları ve düşünce özgürlüğü konularında yazdığı makalelerle Türkiye devletine karşı eleştirel bir tavır takındı. Yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli gazete ve dergilere yazdığı edebi, kültürel makalelerden oluşturduğu geniş bir seçmeyi 1999 yılında *Öteki Renkler* adıyla yayımladı. “İlk ve son siyasi romanım” dediği *Kar* adlı kitabını 2002’de yayımladı. Kars şehrinde, siyasal İslamcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddet ve gerilimi hikâye eden bu kitap, *New York Times Book Review* tarafından 2004 yılının en iyi 10 kitabından biri seçildi. Pamuk’un 2003 yılında yayımladığı *İstanbul*, yazarın hem yirmi iki yaşına kadar olan hatıralarını aktardığı bir hatıra kitabı, hem de kendi kişisel albümüyle, Batılı ressamların ve yerli fotoğrafçıların eserleriyle zenginleştirilmiş, İstanbul üzerine bir denemedir. Kitapları 63 dile çevrilmiş, bütün dünyada 13 milyon (Türkiye’de 2, yurt dışında 11 milyon) satmış olan Pamuk, pek çok üniversiteden şeref doktorası aldı. Alman Kitapçılar Birliği tarafından 1950 yılından beri verilmekte olan, Almanya’nın kültür alanındaki en seçkin ödülü olarak kabul edilen Barış Ödülü, 2005’te Orhan Pamuk’a verildi. Ayrıca Kar Fransa’da her yıl en iyi yabancı romana verilen Le Prix Médicis étranger ödülünü aldı. Aynı yıl *Prospect* dergisi tarafından dünyanın 100 entelektüeli arasında gösterildi ve 2006 yılında *Time* dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri seçildi. American Academy of Arts and Letters’ın ve Çin Sosyal Bilimler Akademisi’nin şeref üyesi olan Pamuk, senede bir dönem Columbia Üniversitesi’nde ders veriyor. Orhan Pamuk 2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü’nü alarak bu ödülü kazanan ilk Türk oldu. 2007’de, ödül konuşması “Babamın Bavulu” diğer önemli ödül konuşmalarıyla birlikte kitaplaştı. Pamuk 2008’de aşk, evlilik, dostluk, mutluluk gibi konuları bireysel ve toplumsal boyutlarıyla

işlediği *Masumiyet Müzesi* adlı romanını; 2010 yılında ise çocukluğundan başlayarak hayatını ve edebiyatla ilişkisini eksen alan yazı ve röportajlarından oluşan *Manzaradan Parçalar*'ı yayımladı. Pamuk, 2009'da Harvard Üniversitesi'nde verdiği Norton derslerini 2011 yılında *Saf ve Düşünceli Romancı* adıyla kitaplaştırdı. 2012'de İstanbul'da Masumiyet Müzesi'ni açtı ve müzenin kataloğu *Şeylerin Masumiyeti*'ni yayımladı. Aynı yıl "Avrupa kültürüne olağanüstü katkılarından" dolayı Danimarka'da Sonning Ödülü'nü aldı. 2013'te ise kitaplarından seçtiği en güzel parçalardan oluşan *Ben Bir Ağacım*'ı yayımladı. Masumiyet Müzesi, Avrupa Müzeler Forumu tarafından 2014 yılında Avrupa'nın en iyi müzesi seçildi. Üzerinde altı yıl çalıştığı ve bir sokak satıcısı ile ailesinin İstanbul'daki kırk yılını hikâye eden romanı *Kafamda Bir Tuhaflık*'ı 2014 yılının Aralık ayında yayımladı. Büyük ilgi gören kitap 2015 yılında "Roman" dalında verilen Aydın Doğan Vakfı Ödülü ile Erdal Öz Ödülünü kazandı.

*Orhan Pamuk'un
YKY'deki kitapları*

Kırmızı Saçlı Kadın (2016)
Kafamda Bir Tuhafılık (2014)
Masumiyet Müzesi (2008)
İstanbul-Hatıralar ve Şehir (2003)
Kar (2002)
Öteki Renkler (1999)
Benim Adım Kırmızı (1998)
Yeni Hayat (1994)
Kara Kitap (1990)
Beyaz Kale (1985)
Sessiz Ev (1983)
Cevdet Bey ve Oğulları (1982)

Doğan Kardeş
Ben Bir Ağacım (Seçme Parçalar) (2013)

Kara Kitap'ın Sırları (2013)

Kara Kitap-25 Yaşında (2015)
Resimli İstanbul-Hatıralar ve Şehir (2015)

ORHAN PAMUK

Kırmızı Saçlı Kadın

Roman

Yapı Kredi Yayınları - 4560

Edebiyat - 1293

Kırmızı Saçlı Kadın / Orhan Pamuk

Editör: İshak Reyna

Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak fikri: Orhan Pamuk

Kapak tasarımı: Mehmet Ulusel

Uygulama: Arzu Yaraş

Dizgi: Akgül Yıldız

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.

Orhangazi Mahallesi, 1673, Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul

Sertifika No: 12039

1. baskı: İstanbul, Şubat 2016 (200.000)

ISBN 978-975-08-3560-5

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016

Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul

Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23

<http://www.ykykultur.com.tr>

e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık

PEN International Publishers Circle üyesidir.

Babasını öldüren, annesiyle yatan, Sphinks'in kördüğümünü çözen Oidipus! Bu üçlü yazgının anlamı nedir? İranlılar arasında yaygın eski bir inanca göre, yüce bir bilge fücurla peydahlanmalıdır.

Nietzsche, Tragedya'nın Doğuşu

Oidipus: Çok eskiden işlenmiş bir suçun izlerini nasıl bulabiliriz?

Sophokles, Kral Oidipus

Tıpkı babasız bir oğul gibi, oğulsuz bir babayı da kimse basmaz bağrına.

Firdevsî, Şehnâme

I. KISIM

Aslında yazar olmak istiyordum. Ama anlatacağım olaylardan sonra jeoloji mühendisi ve müteahhit oldum. Okuyucularım, hikâyemi anlatmaya başladım diye olayların sona erip arkada kaldığını da sanmasınlar. Hatırladıkça olayların içine daha çok giriyorum. Bu yüzden sizlerin de peşim sıra baba ve oğul olmanın sırlarına sürükleneceğinizi hissediyorum.

1985'te Beşiktaş'ın arkalarında, İhlamur Kasrı'na yakın bir apartman dairesinde yaşıyorduk. Babamın Hayat adlı küçük bir eczanesi vardı. Eczane haftada bir sabaha kadar açık kalır, babam nöbet tutardı. Nöbetçi olduğu gecelerde babamın akşam yemeğini ben götürürdüm. Uzun boylu, ince, yakışıklı babam kasanın yanında yemeğini yerken ilaç kokusunu koklayarak dükkânda durmayı severdim. Otuz yıl sonra bugün, kırk beş yaşında ahşap dolaplı eski eczanelerin kokusundan hâlâ hoşlanıyorum.

Hayat Eczanesi'nin çok müşterisi yoktu. Babam nöbetçi olduğu gecelerde o zamanlar moda olan taşınabilir küçük bir televizyona bakarak vakit öldürürdü. Bazan da babamı, ziyarete gelen arkadaşlarıyla alçak sesle konuşurken görürdüm. Siyasi arkadaşları, beni görünce konuşmayı bırakır, benim, tıpkı babam gibi yakışıklı ve sevimli olduğumu söyler, sorular sorarlardı: Kaçınıcı sınıfa gidiyordum, okulu seviyor muydum, ileride ne olacaktım?

Siyasi arkadaşlarının yanında babamın huzursuz olduğunu gördüğüm için dükkânda fazla kalmaz, boş sefertasını alır, soluk sokak lambalarının ve çınar ağaçlarının altından yürüyerek eve dönerdim. Evde anneme, babamın siyasete meraklı arkadaşlarından birinin dükkânda olduğunu söylemezdim. Çünkü annem, babamın başının yeniden belaya gireceğini ya da durup dururken gene bizi bırakıp gideceğini düşünerek endişelenir, babama ve arkadaşlarına sinirlenirdi.

Ama babamla annemin aralarındaki sessiz kavgaların tek nedeninin siyaset olmadığını da fark ederdim. Bazan uzun süreler küsüşürler, aralarında neredeyse hiç konuşmazlardı. Belki de birbirlerini sevmiyorlardı. Babamın başka kadınları, pek çok başka kadının da onu sevdiğini seziyordum. Bazan annem başka bir kadın olduğunu benim anlayacağım bir şekilde konuşurdu. Annemle babamın kavgaları beni çok hüznülendirdiği için onları düşünmeyi, hatırlamayı kendime yasaklamıştım.

Babamı en son ona yemek götürdüğüm bir gece eczanede gördüm. Lise birdeydim; sıradan bir sonbahar akşamıydı. Babam televizyondaki haberleri seyrediyordu. Daha sonra tezgâha yerleştirdiği yemeğini yerken, ben biri aspirin, diğeri de C vitamini ve antibiyotik isteyen iki müşteriye baktım ve parayı çekmecesini hoş bir zil sesi çıkararak açılan eski kasaya koydum. Eve dönerken son bir bakış attım babama; bana kapıdan gülümseyerek el salladı.

O sabah babam eve gelmemiş. Bunu öğleden sonra okuldan dönünce annem söyledi. Gözlerinin altı şişti, ağlamıştı. Babamın bundan önce olduğu gibi eczaneden alınıp Siyasi Şube'ye götürüldüğünü zannettim. Orada ona işkence eder, falakaya yatırır, elektrik verirlerdi.

Yedi sekiz yıl önce babam gene böyle yok olmuş ve yaklaşık iki yıl sonra eve dönmüştü. Ama annem o sefer babam poliste sorguda işkence görüyormuş gibi davranmamıştı. Babama öfkeliydi. Ondan söz ederken "Ne yaptığını o bilir!" demişti.

Oysa askeri darbeden hemen sonra askerler bir gece babamı eczanesinden aldıklarında annem çok üzülmüş, babamın bir kahraman olduğunu, onunla gurur duymam gerektiğini söylemiş, eczanede nöbetleri kalfa Macit ile birlikte babamın yerine o tutmuştu. Bazan da Macit'in beyaz önlüğünü ben giyerdim. Tabii ben ileride eczacı kalfası değil, babamın istediği gibi bilim adamı olacaktım.

Babamın bu son kayboluşunda annem eczaneyle hiç ilgilenmedi. Ne Macit'ten söz etti, ne başka bir çıraktan, ne de eczanenin ne olacağından. Bu da bana bu sefer babamın başka bir nedenden kaybolduğunu düşündürüyordu. Ama düşünmek dediğimiz şey nedir ki?

Daha o zaman bile düşüncelerin kafamıza bazan kelimelerle, bazan da resimlerle geldiğini anlamıştım. Bazan bir fikri kelimelerle düşünemezdim bile... Ama o şeyin resmi, mesela bardaktan boşanırcasına yağmur yağarken nasıl koştuğum ve neler hissettiğim gözümün önünde hemen beliriverirdi. Bazan da bir şeyi kelimelerle düşünebilirdim ama gözümün önüne onu bir resim olarak asla getiremezdim: Siyah ışık gibi, annemin ölümü gibi ya da sonsuzluk gibi.

Belki de hâlâ çocuktum: İstemediğim konuları bazan düşünmemeyi başarabiliyordum. Bazan da tam tersi oluyor, düşünmeyi istemediğim bir resmi ya da kelimeyi aklımdan hiç çıkaramıyordum.

Babam uzun bir süre bizi aramadı. Bazan babamın yüzünü hatırlayamıyordum. Sanki bir an elektrikler kesilmiş de gözümün önündeki her şey kaybolmuş gibi hissediyordum o zaman.

Bir akşam, kendi kendime İhlamur Kasrı'na doğru yürüdüm. Hayat Eczanesi'nin kapısı kilitlemiş ve bir daha hiç açılmayacak gibi üzerine kara bir asma kilit vurulmuştu, İhlamur Kasrı'nın bahçesinden bir sis geliyordu.

Çok geçmeden annem artık ne babamdan ne de eczaneden bir şey geldiğini, para durumumuzun kötü olduğunu söyledi. Sinema, dönerli sandviç ve resimli romanlardan başka bir masrafım yoktu. Kabataş Lisesi'ne evden yürüyerek gidip gelirdim. Resimli roman dergilerinin eski sayılarını alıp satan, kiralayan arkadaşlarım vardı. Ama onlar gibi hafta sonları Beşiktaş sinemalarının yan kapısında, ara sokaklarda sabırla müşteri beklemek istemiyordum.

1985 yazını Beşiktaş'ta çarşı içinde, Deniz adlı bir kitapçıda tezgâhtarlık ederek geçirdim. İşimin önemli bir kısmı hemen hepsi öğrenci olan kitap arakçıları kovalamaktı. Arada bir de patron Deniz ağabeyin arabasıyla Cağaloğlu'na kitap almaya giderdik. Kitapların yazarlarını, yayınevlerinin adlarını hiç unutmadığımı gören patron beni seviyor, kitapları eve götürüp okuyup geri getirmeme izin veriyordu. Pek çok kitap okudum o yaz; çocuk romanları, Jules Verne'den *Arzın Merkezine Seyahat*, Edgar Allan Poe'dan seçme hikâyeler, şiir kitapları, Osmanlı cengâverlerinin maceralarını anlatan tarihi romanlar ve bir de rüyalar üzerine bir derleme. Bu derlemedeki bir yazı bütün hayatımı değiştirecekti.

Kitapçı Deniz ağabeyin yazar arkadaşları da arada dükkâna gelirdi. Patron beni onlara tanıştıırken ileride yazar olacağımı söylemeye başlamıştı. Bu hayalimi boşboğazlıkla ilk ben söylemişim ona. Kısa zamanda patronun etkisiyle ciddiye almaya da başladım.

Ama annem kitapçının verdiği paradan memnun değildi. Tezgâhtarlıktan kazandığım para hiç olmazsa üniversite giriş dershanesine vereceğimi karşılamalıydı. Babamın kaybolmasından sonra annemle çok iyi arkadaş olmuştuk. Yazar olma kararımı ise şakaymış gibi gülerek karşılıyordu. Önce iyi bir üniversiteye girmeliydim.

Bir gün okuldan dönünce bir içgüdüyle annemle babamın odasındaki dolaba ve çekmecelere baktım ve babamın gömleklerinin ve eşyalarının yok olduğunu gördüm. Ama babamın tütün ve kolonya kokusu hâlâ odadaydı. Annemle ondan hiç söz etmiyorduk ve sanki gözümün önündeki hayali de hızla siliniyordu.

Lise ikiye bitirdiğim yazın başında İstanbul'dan Gebze'ye taşındık. Teyzemin kocasının Gebze'deki bahçeli evinin müstemilatında kira vermeden oturacaktık. Yazın ilk yarısında eniştemin bana göstereceği işte çalışır para biriktirirsem, Temmuz'dan sonra hem Beşiktaş'taki Deniz Kitabevi'nde tezgâhtarlık edebilir hem de dershaneye gidip gelecek seneki üniversite giriş sınavına hazırlanabilirdim. Beşiktaş'tan ayrıldığımız için üzüldüğümü bilen patron Deniz ağabey, yaz geceleri istersem kitabevinde uyuyabileceğimi söylemişti.

Eniştemin bana verdiği iş Gebze'nin arkalarındaki bostanına ve kiraz ve şeftali bahçesine bekçilik etmektir. Bostanda bir çardak ile altında eski bir masa görmüş, oturup kitap okuyabileceğim çok vaktim olacak sanmış, yanılmışım. Kiraz mevsimiydi, gürültücü, arsız kargalar sürüler halinde dallara saldırıyor, çocuklar ve bitişikteki arazide yapılan büyük inşaatta çalışan işçiler meyve-sebze çalmaya geliyorlardı.

Bostanın yanındaki bahçede bir su kuyusu kazılıyordu. Bazan oraya gider, aşağıda kazma-kürek ile kuyu kazan usta ile onun çıkardığı toprağı yukarı çekip boşaltan iki çırağın çalışmasını seyrederdim.

Çıraklar hoş bir inilti çıkaran bir tahta çıkrığı iki kolundan tutup çevirir, aşağıdan ustanın yolladığı bir kova dolusu toprağı kenardaki el arabasına boşaltırlardı. Sonra, benim yaşlarımda olan çirak el arabasındaki toprağı boşaltmak için götürürken, ondan daha büyük, uzun boylu çirak kuyuya doğru "Geldiii!" diye bağırp, aşağıdaki ustaya kovayı geri sarkıttı.

Gün boyunca usta yukarıya nadiren çıkıyordu. Onu bir öğle molasında sigara içerken gördüm ilk. Babam gibi uzun boylu, yakışıklı, inceydi. Ama babam gibi sakin, gülyüzlü değil, öfkeliydi. Çırakları sık sık azarlıyordu. Çıraklar azarlandıklarına tanık olmamdan hoşlanmazlar diye usta yukarıdayken kuyuya fazla yaklaşmıyordum.

Haziran'ın ortasında bir gün kuyu tarafından neşeli haykırışlar ve silah sesleri geldi. Yaklaşıp baktım: Kuyudan su çıkmış, haberi işiten Rizeli arazi sahibi koşup gelmiş, sevinçten tabancasıyla havaya ateş ediyordu. Tatlı bir barut kokusu aldım. Arazi sahibi, ustaya ve çıraklara bahşiş dağıttı. Kuyuyu bu araziye yapacağı inşaatlarda kullanacaktı. Şehir suyu henüz Gebze'nin arkalarına kadar gelmemişti.

Ondan sonraki günlerde ustanın çırakları azarladığını işitmedim. Bir at arabası torbalarla çimento ve biraz demir getirdi. Bir öğleden sonra usta kuyunun ağzına beton döktü, bir de demirden kapak taktı. Herkes keyifli olduğu için artık onlara daha çok sokuluyordum.

Bir başka öğleden sonra kuyunun başında kimse yoktur zannederek oraya yürüdüm. Zeytin ve kiraz ağaçları arasından Mahmut Usta çıkageldi. Elinde kuyuya taktığı elektrikli motorun bir parçası vardı.

“Delikanlı, bakıyorum sen bu işe meraklısın!” dedi.

Jules Verne'nin dünyanın bir ucundan girip öteki ucundan çıkan roman kahramanlarını düşündüm.

“Küçükçekmece'nin arkalarında bir kuyu işine gidiyorum. Bu çıraklar bırakıyor, seni götüreyim mi?”

Kafamın karıştığını görünce, iyi bir kuyucu çırağının yevmiyesinin bir bostan bekçisinin yevmiyesinin dört katı olduğunu söyledi. On günde biterdi işimiz; hemen geri dönerdim evime.

Evde, “Asla izin vermem!” dedi annem. “Sen kuyucu olmayacaksın. Üniversitede çok güzel okuyacaksın.”

Ama hızlı para kazanmak aklıma takılmıştı bir kere. Anneme, eniştemin bostanında iki ayda kazandığım kadar parayı iki haftada kazanabileceğimi, böylece giriş sınavına, dershaneye ve istediğim kitapları okumaya daha çok vakit ayırabileceğimi ısrarla söyledim. Hatta zavallı anneciğimi tehdit ettim:

“İzin vermezsen, kaçır giderim” dedim.

“Çocuk çalışıp para kazanmak istiyorsa kırma şevkini” dedi eniştem. “Ben bir sorup öğreneyim kimdir bu kuyucu ustası.”

Benim yokluğumda avukat eniştemin belediye binasındaki yazıhanesinde o, annem ve kuyucu Mahmut Usta buluştular. Benim değil, ama ikinci bir çırağın kuyuya ineceği konusunda da anlaştılar. Eniştem bana yevmiyemin miktarını söyledi. Evde babamın küçük eski bavulunun içine gömleklerimi, beden dersi için bir çift lastik ayakkabıyı koydum.

Bizi alıp kuyu kazacağımız yere götürecek kamyonet o yağmurlu günde bir türlü gelmeyince, damı akan tek odalı evimizde annem birkaç kere ağladı; vazgeçmemi, beni çok özleyeceğini, parasızlıktan yanlış bir şey yaptığımızı söyledi.

“Asla kuyuya inmeyeceğim” dedim elimde çanta, başım dik, mahkemeye giden babam gibi kararlı ama şakacı bir havayla evden çıkarken.

Kamyonet, eski büyük caminin arkasındaki boş alanda bekliyordu. Elinde sigara, yaklaştığımı gören Mahmut Usta, kıyafetimi, adımlarımı, elimdeki çantayı bir öğretmen gibi gülümseyerek inceledi.

“Geç içeri, otur, gidiyoruz şimdi” dedi. Kuyu açtıran işadamı Hayri Bey'in şoförüyle ustanın arasına oturdum. Yolda bir saat hiç konuşmadık.

Boğaz Köprüsü'nü geçerken, sola aşağıya, İstanbul'a, okulum Kabataş Lisesi'ne doğru dikkatle bakıyor, Beşiktaş'ta tanıdık binaları görmeye çalışıyordum.

“Merak etme, çabuk biter işimiz,” dedi Mahmut Usta, “dershanene de yetişirsin.”

Annem ve eniştemin benim dertlerimden söz etmiş olmaları hoşuma gitti; güven duydum ona. Köprüyü geçtikten sonra İstanbul trafiğine takıldık ve ancak batan güneş yakıcı ışınlarını tam karşımızdan gözümüzün içine dikerken şehir dışına çıkabildik.

Şehir dışı deyişim bugünün okurunu yanıltmasın. O zamanlar İstanbul'un nüfusu, bu hikâyeyi sizlere anlattığım bugün olduğu gibi on beş milyon değil, beş milyondur. Şehir surlarının biraz dışına çıktıktan sonra evler seyrekleşir, küçülür, yoksullaşır, fabrikalar, benzin istasyonları ve tek tük oteller başlardı.

Bir süre tren yolu boyunca gittikten sonra karanlık basarken ana yoldan ayrıldık. Büyükçekmece Gölü'nü de geçmiştik. Bir iki kere servi ağaçları gördüm; mezarlıklar; beton duvarlar, bomboş alanlar... Çoğu zaman da hiçbir şey gözüküyor, çok dikkatle bakmama rağmen nerede olduğumuzu çıkaramıyordum. Bazan akşam yemeğine oturan bir ailenin penceresinin turuncu ışıklarını, bazan da bir fabrikanın neon lambalarını görüyorduk. Sonra bir yokuş çıktık. Bir ara uzaklarda şimşekler çaktı, gökyüzü aydınlandı ama geçtiğimiz topraklar, kimsesiz yerler sanki hiç aydınlanmadı. Bazan nereden

geldiğini çıkaramadığım bir ışıktaki sonsuz kıraç topraklar, insansız, ağaçsız araziler görüyor, sonra karanlıkta onları kaybediyordum.

Çok sonra, ıssızlığın bir yerinde durduk. Etrafta ne bir ışık, ne bir lamba, ne de bir ev gözüktüğü için eski kamyonet arızalandı sandım.

“Yardım et bakalım da, şunları indirelim” dedi Mahmut Usta.

Keresteleri, çıkırığın parçalarını, kap kaçağı, ipe sarılmış iki şilteyi, kaba plastik torbalar içindeki eşyaları, kazı aletlerini indirdik. Şoför “Hadi hayırlısı, kolay gelsin” deyip kamyonetiyle uzaklaşınca zifiri karanlıkta olduğumuzu fark ederek telaşlandım. İlerlerde bir yerde şimşek çakıyordu ama arkamızda gök açıktı ve yıldızlar bütün güçleriyle ışıldıyorlardı. Daha uzaklarda İstanbul’un bulutlara yansıyan ışıklarını sarı bir sis gibi görebiliyordum.

Toprak yağmurdan nemli, yer yer ıslaktı. Dümdüz arazide kendimize kuru bir yer arayıp bulduk. Eşyaları oraya taşıdık.

Usta kamyonundan indirdiğimiz sıırıkların yardımıyla çadırı kurmaya girişti. Ama bunu bir türlü beceremedi. Çekilmesi gereken ipler, çakılması gereken küçük kazıklar gecenin içinde kaybolmuş, karanlıkta her şey ruhumun içinde kördüğüm olmuştu. “Oradan tut, buradan değil” diye Mahmut Usta sesleniyordu.

Bir baykuşun öttüğünü duyduk. Çadırı kurmamız şart mı, yağmur dindi diye düşündüm ama ustamın kararlılığına saygı duydum. Rutubet kokan ağır çadır bezi, üzerimize gece gibi kapanıyor, yerinde durmuyordu.

Gece yarısından çok sonra çadırı kurmayı başarıp şilteleri serip yattık. Yaz yağmurunun bulutları çekip gitmiş, pırıl pırıl yıldızlı bir gece başlamıştı. Yakınlarda bir yerden bir cırcırböceğinin sesini duyunca rahatladım. Yatağıma uzanınca hemen uyuyakalmışım.

Uyandığımda çadırda yalnızdım. Bir arı vızıldıyordu. Kalkıp dışarı çıktım. Güneş şimdiden öyle yükselmişti ki, gözlerim ışığın gücünden ağrıdı.

Yüksekçe bir yerde dümdüz bir arazideydim. Toprak sol tarafımdan güneydoğuya, İstanbul'a doğru gittikçe alçalarak uzaklaşıyordu. Daha aşağılarda uzaktan açık yeşil ve sarımsı gözükken bir iki mısır tarlası, buğday tarlaları, boş araziler ve kayalık, çorak topraklar vardı. Düzlükte küçük bir kasabanın evleri ve camii gözüküyordu ama aradaki bir tepe bakış açımı daralttığı için burası ne kadar büyük bir yerdir, anlaşılmıyordu.

Mahmut Usta neredeydi? Rüzgârın getirdiği bir borazan sesinden, kasabanın arkalarındaki kurşuni renkli binaların askeriye olduğunu anladım. Çok arkada mor dağlar vardı. Bir ara sanki bütün dünya hatıralardan çıkma derin bir sessizliğe büründü. İstanbul'dan, herkesten uzakta burada olmaktan, kendi hayatımı kendim kazanıyor olmaktan memnundum.

Kasaba ile askeriye arasındaki düzlükten bir trenin düdüğü geldi. O yöne dikkatle bakınca Avrupa yönünde gitmekte olan vagonları gördüm. Tren bizim boş düzlüğe biraz yaklaştı, derken zarıfçe kıvrılarak istasyonda durdu.

Az sonra kasabadan bu yana gelen Mahmut Usta'yı gördüm. Önce hep yol boyunca yürüyordu, sonra yolun kıvrım yaptığı yerlerde kestirme olsun diye boş arazilerden ve tarlalardan geçti.

“Su aldım” dedi. “Hadi çay yap bakalım bana.”

Ben küçük Aygaz ocağında çay demlerken, dünkü kamyonetle arazi sahibi Hayri Bey geldi. Arkadaki yüklükten de benden biraz büyük bir delikanlı indi. Ali adlı gencin arazi sahibinin yanında çalıştırdığı biri olduğunu, son anda gelmekten vazgeçen Gebzeli çırağın yerine kuyuya ineceğini konuşmalardan anladım.

Mahmut Usta ile patron Hayri Bey bir aşağı bir yukarı uzun uzun yürüdüler. Yer yer çıplak, yer yer taşlar ve otlarla kaplı arazi on dönümden fazlaydı. Yürüdükleri taraftan hafif bir rüzgâr esiyordu ve en uzak köşeye vardıklarında bile patron ile kuyucunun aralarında tartıştıklarını, bir karar veremediklerini işitiyorduk. Daha sonra onlara sokuldum. Tekstilci Hayri Bey bu kıraç toprakta bir kumaş yıkama ve boyama fabrikası kurmak istiyordu. Yurtdışına ihracat yapan büyük konfeksiyoncuların çok talep ettiği bu iş için bol suya ihtiyaç vardı.

Hayri Bey elektriği, suyu olmayan bu araziye çok ucuza almıştı. Burada su bulursak, bize çok para verecekti. Su çıkınca siyasetçi tanıdıkları buraya elektrik hattı çekirteceklerdi. Sonra da Hayri Bey'in bir seferinde planlarını getirip bize gösterdiği kumaş boyama atölyeleri, yıkama odaları, depoları, şık idare binası ve hatta yemekhanesi de olan tam bir fabrika kurulacaktı buraya. Mahmut Usta'nın bakışlarında Hayri Bey'e karşı bir anlayış ve ilgi görüyordum, ama aslında ikimiz de arazi sahibinin su çıkarsa vereceğini vaat ettiği hediyeler, ödüllerle ilgiliydik.

“Allah işinizi rast getirsin, bileğinize kuvvet, gözünüze dikkat versin” dedi Hayri Bey sefere çıkan Osmanlı ordusunu uğurlar gibi. Kamyonet gözden kaybolurken dışarı sarkıp bize pencereden el salladı.

Gece ustamın horultusundan uyuyamayınca başımı çadırın kenarından dışarı uzattım. Kasabanın ışıkları gözüküyordu; gök lacivertti ama yıldızların ışıltısı sanki âlemi turuncu yapmıştı. Biz de sanki bu âlemde koskocaman bir portakalın üzerinde oturmuş, karanlıkta uyumaya çalışıyorduk. Göğe çıkıp yıldızların ışıltısına ulaşmak yerine, şimdi üzerinde uyuduğumuz toprağın içine girmeyi hayal etmemiz doğru muydu?

O zamanlar sondaj makinaları daha kullanılmıyordu. Usta kuyucular bir arazide suyun nereden çıkacağını, nerede kuyu kazılacağını binlerce yıldır sezgiyle bulurlardı. Mahmut Usta ağı kalabalık eski ustaların süslü belagatını elbette biliyordu. Ama eline çatal alıp arazide bir aşağı bir yukarı yürüyen, okuyup üfleyen gösterişçi kimi eski ustaların yaptıklarını ciddiye almıyordu. Binlerce yıllık bir mesleği icra edenlerin son kuşağından olduğunu hissediyordu. Bu yüzden mesleği konusunda gösterişçi değil, alçakgönüllüydü. “Toprağın koyusuna, nemlisine, siyahına bakacaksın” diye konuştu benimle. “Arazinin alçak yerini, taşlı, kayalı, inişli çıkışlı, gölgeli yerini görecek, aşağıdaki suyu hissedeceksin” dedi bir başka sefer beni eğitip yetiştirmek isteğiyle. “Ağaçların, yeşilliklerin olduğu yerde toprak koyu ve nemlidir, tamam mı? Dikkat edeceksin; ama hiçbir şeye kolay kanmayacaksın.”

Çünkü toprak, aynı zamanda yedi kat gökyüzü gibi tabaka tabakaydı. (Bazı geceler gökdeki yıldızlara bakarak altımızdaki karanlık âlemi hissedirdim.) Mesela koyu, kara toprağın iki metre altından, killi, su geçirmez, kupkuru, berbat bir toprak ya da kum çıkabilirdi. Su aranacak yeri kestirmeye çalışan eski kuyucu ustaları, toprağın, otların, böceklerin, hatta kuşların bile dilinden anlamak, yukarıda yürürken alttaki kaya ya da kil tabakasını sezmek zorundaydılar.

Bu hünerleri, bazı eski kuyucuların kendilerinde Orta Asyalı şamanlar gibi doğa ötesi güçler ve sezgiler vehmetmelerine, yeraltı tanrıları ve cinleriyle konuştuklarını ileri sürmelerine yol açmıştı. Çocukluğumda babamın gülüp geçtiği bu palavralara, ucuza su bulmak isteyen halk inanmak isterdi. Beşiktaş’ta, gecekondu bahçelerinde hâlâ bu inançlarla kuyu açılacak yer arandığını hatırlıyorum. Tavukların dolaştığı sarmaşıklı bir arka bahçede nereye kuyu kazacağını belirlemek için toprağı dinleyen bir kuyucuya, evdeki teyzelerin ve amcaların, hasta bebeğin göğsünü dinleyen doktor gibi saygı duyduklarını da görmüştüm.

“Allahın izniyle en fazla iki haftada işimiz biter ve ben on on iki metrede burada su bulurum” dedi Mahmut Usta o ilk gün.

Benimle daha açık konuşuyordu çünkü Ali mal sahibinin adamıydı. Bu benim hoşuma gider, ustamla buradaki işin sahibi gibi hissedirdim kendimi.

Mahmut Usta kuyuyu kazacağı yeri ertesi sabah belirledi. Arazi sahibinin fabrika planlarına göre kuyunun açılmasını istediği yer değildi bu. Tam tersi yönde, arazinin başka bir köşesindeydi.

Babam siyasi sır tutma alışkanlığından, yaptığı önemli şeylere beni katmaz, fikrimi almazdı. Mahmut Usta ise kuyuyu nerede kazacağına karar verirken önce düşüncelerini benimle paylaştı. Burasının zor arazi olduğunu anlattı. Bu çok hoşuma gitti, onu sevdim. Ama sonra içine döndü ve kararı bana hiç sormadan, açıklamadan verdi. Üzerimdeki gücünü, ilk böyle hissettim. Babamdan hiç görmediğim bu şefkat ve yakınlıktan hem hoşlanarak, hem de bir anda ona kızarak.

Mahmut Usta yere bir kazık çakmıştı. Arazide o kadar yürüdükten, düşündükten sonra niye bu yeri seçmişti? Bu yerin ötekilerden farkı neydi? Bu kazığı durmadan yere çaksak, bir yerde mutlaka su çıkacak mıydı? Bu soruları Mahmut Ustaya sormak istiyordum, ama soramayacağımı da anlıyordum. Çocuktum; o benim arkadaşım, hatta babam değil, ustamdı. Onda babalık bulan bendim.

Kazığa bir sicim bağladı; sicimin öbür ucuna da sivri bir çivi taktı. İpin uzunluğunun bir metre olduğunu söyledi. Burada taş duvar tutmazdı; kuyunun duvarını beton yapacaktı. Beton duvarın kalınlığı yirmi yirmi beş santim olacaktı. İpi sürekli gergin tutarak çiviyle iki metre çapında bir daire çizmeye başladı. Aslında daireyi çizmiyor, çiviyle toprağın üzerinde noktalar işaretliyordu.

Sonra Ali ile ben onları dikkatle birleştirip daireyi ortaya çıkarıyorduk.

“Bir kuyunun dairesi çok muntazam olmalı” dedi Mahmut Usta. “Dairenin bir kusuru, bir kenarı, keşesi olursa, duvar tutmaz, ger!”

Gk korkusunu ilk defa böyle işittim ve kazma kürekle dairenin iini kazmaya başladık. Usta toprağı kazıyor, ben bazan kazma vuruyor bazan da çıkan toprağı kürekle Ali’nin el arabasına koyuyordum ve ikimiz ustanın hızına ancak yetişiyorduk. “Arabayı çok doldurma da, hızla boşaltıp hızla geri getireyim, daha iyi” derdi Ali, bazan soluk soluğa. Kısa zamanda biz iki ırac yorulup yavaşlayınca, Mahmut Usta’nın hiç durmadan inip kalkan kazmasının kopardığı toprak parçaları kenarda birikmeye başladı. Yığın iyice birikince, usta kazmasını atıp uzaktaki zeytin ağacının altına yatar, sigara içerek bizi beklerdi. Daha ilk günün ilk saatlerinde, biz iki ırac işimizin ustamızın süratine yetişmek, onun her yaptığı şeyi dikkatle gözleyip ona göre davranmak, hızla emre uymak, itaat etmek olduğunu anlamıştık.

Bütün gün güneş altında kazma kürek çalışmak beni serseme çevirdi. Güneş battıktan sonra bir tas mercimek çorbasını bile iemedem kendimi yatağa attım. Kazma tutmaktan ellerim su toplamış, güneşten ensem yanmıştı.

“Alışırsın küçük bey, alışırsın” dedi Mahmut Usta gözlerini çalıştırmaya uğraştığı küçük televizyondan kaçırmadan.

Kol işçiliği yapamayacak narin biri olduğum için beni iğneliyordu ama ben “küçük bey” sözünden mutlu oldum. Hem ustam bu sözüyle benim şehirli, okumuş bir aileden geldiğimi kabul ettiği için - demek ki bana fazla ağır iş vermeyecek, beni babaca koruyacaktı- hem de ustamın bana şefkat duyduğunu, benimle ilgilendiğini hissettiğim için.

Kazdığımız kuyuya on beş dakikalık mesafedeki yerleşim, girişindeki mavi levhada kocaman beyaz harflerle yazdığı gibi, 6200 nüfuslu Öngören kasabasıydı. İlk iki gün hiç durmadan kuyuyu kazıp iki metre derinliğe ulaşınca, malzemeye ihtiyaç duyduğumuz için ikinci öğleden sonra Öngören'e indik.

Önce Ali bizi kasabadaki marangoza götürdü. İki metreden sonra artık toprağı kuyunun dışına kürekle atmamız mümkün olmadığı için bütün kuyularda olduğu gibi bir çıkırık kurmamız gerekiyordu. Ama arazi sahibinin kamyonetiyle Mahmut Usta'nın getirdiği ahşap yeterli gelmemişti. Marangoz kim olduğumuzu, ne yaptığımızı sorunca Mahmut Usta kuyucu olduğumuzu söyledi. Yerimizi öğrenen marangoz da, "Ha, yukarı düzlükte" dedi.

Ondan sonraki günlerde "yukarı düzlük"ten kasabaya inişlerimizde Mahmut Usta marangoza, tıpkı sigara aldığı bakkal, gözlüklü tütüncü ve geç saatlere kadar açık nalbur gibi, arada bir uğramayı alışkanlık edindi. Kuyu kazdığımız günlerde akşamları ustamla birlikte Öngören'e inmeyi, onunla sokaklarda yürümeyi, servi ve çam ağaçlı küçük parkın bir bankında, bir kahvehanenin sokağa konmuş masalarında, bir dükkânın kapısında ya da istasyonun içinde serin bir köşede oturmayı çok severdim.

Öngören'in talihsizliği asker nüfusuyla ezilmiş olmasıydı. II. Dünya Savaşı'nda Almanların Balkanlar, Rusların Bulgaristan üzerinden saldırısına karşı İstanbul'u savunmak için büyük bir piyade tugayı burada konuşlandırılmış ve sanki unutulmuştu. Kırk yıl sonra büyük asker nüfusu kasabanın en büyük geçim kaynağı ve derdi olmuştu.

Merkezdeki dükkânların çoğu hafta sonu "çarşı izni"ne çıkan erler için kartpostal, çorap, telefon jetonu, bira gibi şeyler satıyordu. Aynı kalabalık için yan yana açılmış kebabçı ve lokantaların olduğu ve halk arasında "Lokantalar Sokağı" diye bilinen yerde jandarmalar sürekli nöbet tutuyordu. Gündüzleri ve özellikle hafta sonları erlerle tikiş tikiş dolan bu yerler, küçük pastaneler, kahvehaneler akşamları boşaldığı için, biz geceleri bambaşka bir Öngören görüyorduk. Akşamları jandarma, garnizondan gelmiş disiplinsiz askerleri, bağırıp çağırانları, hatta aşırı gürültü çıkaran herhangi bir kişiyi ve eğlence yerini susturur, erler arasında bir kavga çıkarsa hemen bastırırdı.

Otuz yıl önce garnizonun nüfusu daha da çokken asker ailelerinin ve ziyaretçilerin kalması için açılmış bir iki otel, daha sonra İstanbul'a gidip gelmek kolaylaşınca boşalmıştı. Bunların bazılarının yarı gizli randevuevlerine dönüştüğünü o ilk gün bize kasabayı tanıtan Ali söyledi. Bu oteller İstasyon Meydanı'ndaydı. Küçük bir Atatürk heykeli, dondurmacısı iyi işleyen Yıldız Pastanesi, PTT'si ve Rumeli Kahvehanesi'nin olduğu turuncu ışıklı İstasyon Meydanı'nı o ilk günden sevmiştik.

Ali'nin babası istasyona açılan sokaklardan birinde Hayri Bey'in bir akrabasının inşaat araçlarının durduğu bir depoda gece bekçiliği yapıyordu. Öğleden sonra geç vakit Ali bizi bir de demirci ustasına götürdü.

Mahmut Usta arazi sahibi Hayri Bey'den aldığı parayla yeni ahşap kestirdi, çıkırığın parçalarını bağlamak için madeni kelepçeler seçti. Dört torba çimento, mala, çivi ve ip aldı. Ama bu ip kuyuya ineceği ip değildi. Kuyuya inerken gerekli sağlam ip Gebze'den getirdiğimiz çıkırığın merdanesinde sarılı duruyordu.

Bütün bu malzemeyi demirci dükkânından birinin haber salıp getirttiği bir at arabasına koyduk. At arabasının demir tekerlekleri parke taşlı sokaklarda korkunç bir gürültü çıkarırken,

buradaki günlerimin kısa bir süre sonra biteceğini, yakında önce Gebze'ye annemin yanına, sonra da İstanbul'a döneceğimi düşündüm. Yürürken bazan yan yana geldiğimiz arabanın atının yorgun, kara gözlerinden ne kadar yaşlı olduğunu aklımdan geçirdiğimi de hatırlıyorum.

İstasyon Meydanı'ndaydık. Bir kapı açıldı. Orta yaşlı, blucinli bir kadın çıktı sokağa. Arkasına dönüp "Nerede kaldınız?" diye seslendi, azarlayıcı bir edayla.

Benimle atın şimdi önüne geldiğimiz açık kapıda önce benden beş altı yaş büyük bir genç erkek, sonra onun ablası olabilecek uzun boylu ve kırmızı saçlı bir kadın belirdi. Kadının çok değişik, çekici bir havası vardı. Belki de orta yaşlı blucinli kadın, kırmızı saçlı ablayla kardeşin annesiydi.

"Ben şimdi bulurum" diye seslendi kırmızı saçlı güzel kadın annesine ve tekrar eve girip kayboldu.

Ama eve girmeden önce Kırmızı Saçlı Kadın bana ve arkamdaki yaşlı ata bir an bir bakış attı. Bende ya da ata tuhaf bir şey fark etmiş gibi kadının güzel, yusuvarlak dudaklarında kederli bir gülümseme gördüm. Uzun boyluydu. Gülerken yüzünde sevimli ve şefkatli bir ifade de belirmişti.

"E hadi!.." diye sesleniyordu aynı anda annesi ona, biz dördümüz, yani Mahmut Usta, iki çırak ve at yanından geçerken. Annenin yüzünde Kırmızı Saçlı Kadın'dan şikâyetçi bir ifade vardı, bizimle hiç ilgilenmedi.

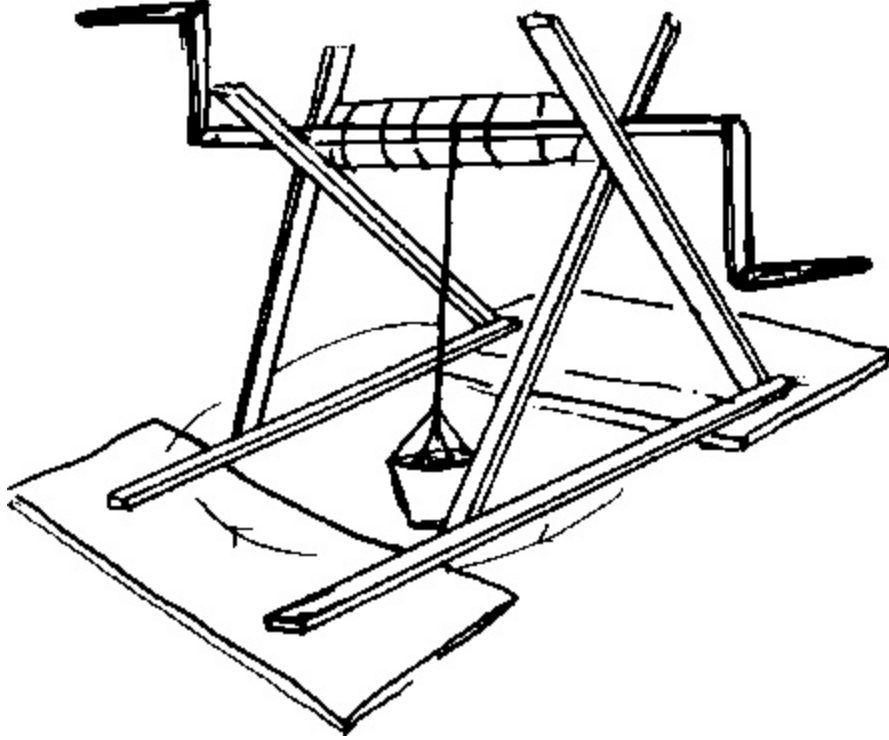
At arabası yüküyle Öngören dışına çıkınca parke taşları bitti ve tekerleklerin gürültüsü dindi. Yokuşu çıkıp bizim arazinin geniş düzlüğüne gelince bambaşka bir âleme varmışız gibi hissettim kendimi.

Bulutlar dağılmış, güneş çıkmış, bizim otsuz, yarı kıraç topraklar bile renklenmişti. Yolun aralarından kıvrılarak geçtiği mısır tarlalarının içinden gürültücü kara kargalar sıçraya sıçraya yola çıkıyor, bizi görünce kanatlarını açıp bir anda uçuyorlardı. Karadeniz yönündeki mor yükseltelerin tuhaf bir mavi renge büründüğünü, arkasındaki düzlükteki boz ve sarımsı arsalar arasındaki seyrek ağaç kümelerinin yeşilliğini fark ettim. Kuyu kazdığımız bizim yukarı düzlük, bütün âlem, uzaktaki soluk renkli evler, titrek kavaklar, kıvrılan tren yolu, her şey güzeldi ve bu hoş duyguya evinin kapısında az önce gördüğüm kırmızı saçlı güzel kadın sayesinde kapıldığımı ruhumun bir yanıyla hissediyordum.

Aslında yüzünü tam görememiştim. Annesiyle acaba niye kavga ediyorlardı? Edası etkilemişti beni. Kırmızı saçları ışıpta tuhaf bir şekilde parlamıştı. Bir an bana eskiden tanıdığı biriymişim gibi, burada ne işin var diye sorar gibi bakmış, tam o sırada göz göze gelmiştik. Sanki ikimiz de bir hatırayı arar, hatta sorgular gibi bakmıştık birbirimize.

Uykuya dalarken yıldızları görüyor ve Kırmızı Saçlı Kadın'ın yüzünü gözümün önüne getirmeye çalışıyordum.

Ertesi sabah, yani işe başlamamın dördüncü gününde, yanımızda getirdiğimiz çıkırığı, yeni aldığımız tahtaların ve malzemenin yardımıyla yerine oturttuk. Çıkırığın her iki ucunda, bir kenarı kalın bir kenarı ince birer tutacağı olan ve ipin sarıldığı bir merdanesi, onun üzerine oturduğu çapraz ahşap ayakları ve yukarıya çektiğimiz kovanın rahatça konacağı bir de sehpası vardı. Parçaları tam nasıl birleştireceğimizi daha kolay anlayabilelim diye, Mahmut Usta bir kâğıdın üzerine kurşunkalemle ayrıntılı bir çıkırık resmini beni şaşırtan bir hünerle çizmişti:

Ben ve Ali çıkırığın iki ucundan tutup, ustamızın aşağıda toprakla doldurduğu kovayı yukarı çekiyorduk. Kova bir su kovasından büyüktü. Ağzına kadar taş toprakla dolduğunda o kadar ağırlaşır ki, iki çırak çıkırığı zorlanarak çeviriyorduk. Yukarı, bizim düzeyimize gelen kovayı kenarından tutup sehpanın üzerine alıp, ipi azıcık gevşetip halka ve kancasından çıkarmadan tahtanın üzerine oturtmak hem aşırı bir güç, hem de hüner gerektiriyordu. Dolu kovayı yukarı çekip ahşap sehpaye kazasız belasız oturtunca Ali ile “oldu” der gibi bir an göz göze gelir, soluklanırdık.

Sonra biz iki çırak kovayı el arabasına küreklerle aceleyle biraz boşaltır, hafifleyince iki yanından tutup arabanın içine devirirdik. Aşağı dikkatle salıverdiğim kova, ustama yaklaşırken onun tembihlediği gibi, “Geldiii!” diye bağırdım. Mahmut Usta elindeki kazmayı bırakır, kovayı bağlı olduğu ipten ayırmadan kuyunun zeminine oturtur ve kaza kaza kopardığı parçaları kürekle hızla kovaya doldururdu. İlk günlerde küreğiyle, kazmasıyla hırsla hatta öfkeyle çalışırken her hamlede “hıh!” deyişini ben yukardan duyabiliyordum. Günde bir metre hızıyla yerin dibine doğru her gün küçüldükçe “Hıh!” diye hamle edişlerini işitmek zorlaştı.

Mahmut Usta aşağıda kovayı toprakla doldurunca, çoğu zaman başını yukarı bile kaldırmadan “Çeek!” diye bağırdı. Yukarıda ikimiz de hazır bekliyorsak Ali ile hemen çıkırığın kollarına sarılır, toprak yüklü ağır kovayı havalandırırdık. Bazan dalgacı Ali gecikir, çıkırığı tek başıma

döndürmek zor olduğu için onu beklerdim. Bazan da usta yavaşlar, Ali çıkırığın başına erken gelir, Mahmut Usta'nın aşağıda kovayı toprakla doldurmasını soluk soluğa seyrederdik.

Bu bekleme anları, yoğun çalışma sırasında Ali ile bulabildiğimiz tek dinlenme zamanıydı ve aramızda birkaç kelime konuşurduk. Ama ona kasabada gördüğümüz kişileri, esrarengiz ve kederli bakışlı, güzel dudaklı Kırmızı Saçlı Kadın'ın kim olduğunu sormayacağımı daha ilk günden anlamıştım. Onları tanımayacağı için mi? Yoksa söyleyebileceği herhangi bir şey kalbimi kırabilir diye mi?

Kırmızı Saçlı Kadın'ın arada bir aklıma geldiğini değil Ali'den, aslında kendimden bile saklamak istiyordum. Geceleri gözümün biri gökteki yıldızlarda, diğeri ustanın küçük televizyonundayken, tam uykuya dalmak üzereyken Kırmızı Saçlı Kadın'ın bana gülümseyişi gözümün önünde canlanırdı. O gülümseyişi, yüzündeki "Seni tanıyorum" diyen anlam ve ifadesindeki şefkat olmasaydı belki de onu bu kadar çok düşünmezdim.

Üç günde bir öğle vakti arazi sahibi Hayri Bey kamyonetiyle gelip işler yolunda mı diye sabırsızlıkla sorardı. Öğle arasındaysak, Mahmut Usta "Buyur" diyerek onu da domates, ekmek, beyaz peynir, zeytin, üzüm ve Coca Cola'dan oluşan soframıza çağırırdı. Bazan usta kuyunun içinde üç dört metre derinde bir yerde olur, Hayri Bey biz iki çırakla birlikte kuyudan aşağıya bakıp onu sessizce, saygıyla seyrederdi.

Usta yukarı çıkınca, Hayri Bey'i arazinin öbür tarafına, Ali'nin çıkan toprağı boşalttığı yere götürür, küçük kaya tanelerinin, eline alıp ufaladığı koyulu açık toprak parçalarının renklerini gösterip, kazış hızımız ve suyun uzaklığı hakkında yorum yapardı. İlk günlerde, az taşlı toprakta orta karar giderken, üç metreden sonra, dördüncü ve beşinci günlerde sert bir tabakaya rastlamış, yavaşlamıştık. Mahmut Usta bu sert tabakanın damarını geçtikten sonra nemli toprağı bulacağımızı inançla söyler, tekstilci fabrikatör Hayri Bey de "Hadi bakalım, inşallah" derdi. Suyu bulduğumuz gün kuzu kesip ziyafet vereceğini, Mahmut Usta'ya ve bizlere bahşiş dağıtacağını bir kere daha anlatır, ziyafet için İstanbul'dan hangi tatlıcıdan baklava alacağını bile söylerdi.

Arazi sahibi gittikten ve öğle yemeğinden sonra hızımız yavaşlardı. Düzlükte bir dakika uzaklıkta, büyükçe bir ceviz ağacı vardı. Ben gider onun altına yatar, uyuyakalırdım. Uyuyakalmadan önce Kırmızı Saçlı Kadın ben onu düşünmeden, kendiliğinden gözümün önünde bütün canlılığı, "Seni tanıyor, biliyorum!" diyen ifadesiyle belirirdi. Bu beni mutlu ederdi. Bazan da kadın, öğle sıcağından bayılacak gibiyken aklıma gelirdi. Beni hayata bağlayan, bana iyimserlik veren bir şey vardı bu hayalde.

Çok sıcakta Ali ile birbirimizin başından aşağı su döker ve bol bol su içerdik. Suyu büyük plastik bidonlar içinde Hayri Bey'in kamyoneti getiriyordu. İki üç günde bir gelen kamyonetten kasabadan sipariş ettiğimiz yiyecekler de çıkardı. Domates, yeşil biber, Sana yağı, ekmek, zeytin gibi şeylerin parasını Mahmut Usta sürücüye verirdi ama her seferinde arazi sahibi Hayri Bey'in karısının yolladığı karpuz, kavun, bazan çikolata, şeker, bazan da evde özenle hazırlanmış bir tencere dolusu biber dolması, domatesli pilav, kavurma gibi şeyler de olurdu.

Mahmut Usta akşam yenecek yemek konusunda çok titizdi. Her öğleden sonra, beton dökmek için hazırlığa girişmeden önce, patates, patlıcan, mercimek, domates, taze biber, elimizde ne varsa bana yıkattırır, Gebze'den getirdiğimiz küçük tencereye içine sebzeleri kendi eliyle, özenle küçük küçük doğrar içine biraz yağ atar ve Aygaz ocağının altını çok az yakıp ateşin üzerine koyardı. Güneş batana kadar bu tencere yemeğinin dibinin tutmadan, ağır ağır pişmesinden ben sorumluydum.

Son iki saatte Mahmut Usta, o gün kazdığı bir metrelik derinliğe ahşap kalıbı yerleştirip beton dökerdi. Ali ile ben çimento ile kumu kenarda bir yerde karıştırıp sular, harcı arabaya koyar, Mahmut Usta'nın kendi buluşu olduğunu gururla söylediği yarım huni benzeri ahşap bir kaydırağın yardımıyla

kovaya hiç el sürmeden aşağıya, kuyuya akıttırdık. Mahmut Usta huni misali ahşap kaydırağa bizim kürek kürek boşalttığımız ıslak betonu yönlendirmek için aşağıdan “Biraz daha sağa, biraz daha yukarı” diye seslenirdi.

Betonun harcını hızla karıştırarak arabaya koyup, aşağı boşaltmak gecikince, beton soğuyor diye sinirlenen Mahmut Usta aşağıdan bize bağırdı. O zaman bana hiç bağırmayan, beni hiç azarlamayan babamı özlerdim. Ama onun yüzünden parasızlık çektiğimiz ve burada çalıştığım için babama kızıyordum da. Mahmut Usta babamın hiç yapmadığı gibi benimle ilgileniyor, hikâyeler anlatıyor, dersler veriyor ve ikide bir, iyi miyim, aç mıyım, yoruldu mu diye soruyordu. Ustamın azarları bu yüzden mi beni çok öfkeliyordu? Babam beni azarlasa, ona hak verir, utanır, olayı unutturdum. Mahmut Usta azarlayınca nedense bu daha derine işliyor, hem ona itaat edip dediğini yapıyordum hem de ona öfkeleniyordum.

Günün sonunda Mahmut Usta aşağıdan “Yetişir!” diye seslenir, zemindeki kovaya tek ayağıyla basar, biz çıkırığı çevirerek onu asansör gibi ağır ağır yukarı, günışığına çıkarırdık. Yukarıda Mahmut Usta az ötedeki zeytin ağacının altına yatınca bir anda ortalığı bir sessizlik kaplar, doğanın, kimsesizliğin ne kadar içinde, İstanbul’dan, kalabalıklardan uzaklarda olduğumuzu hissederek annemi, babamı, Beşiktaş’taki hayatımızı özlerdim.

Ben de ustam gibi paydostan sonra kendimi bir gölgeye atar, yürüyerek hemen kasabaya dönen Ali’nin uzaklaşmasını seyrederdim. Kıvrılan yol boyunca değil, kestirme yapıp boş arazilerden, otlar ve dikenlerle kaplı tarlalardan geçerek yürürdü Ali. Hiçbir zaman görmediğimiz evi kasabanın neresindeydi acaba? Evlerinin önünde gördüğümüz kırmızı saçlı hoş kadın, erkek kardeşi, aksi anneleri Ali’ye yakın mı oturuyorlardı?

Kafam bu düşüncelerle aylakça meşgulken burnuma Mahmut Usta’nın yaktığı sigaranın hoş kokusu gelir, uzaktaki askeriyede akşam içtimasında “Sağ ol!.. Sağ ol!..” diye bağıran erleri ve bir arının vızıltısını işiterek bu dünyaya tanıklık etmenin, yaşamanın ne tuhaf bir şey olduğunu aklımdan geçirirdim.

Dördüncü günde yemek tenceresine bakmak için kalktığımda Mahmut Usta’nın yattığı yerde uyuyakaldığımı görmüş, çocukluğumda uyuyakalan babama yaptığım gibi, onun bir dev, benim devler ülkesindeki Gulliver gibi minicik bir insan olduğumu hayal ederek toprağın üzerinde bir eşya gibi uzanışına, uzun kollarına ve bacaklarına dikkatle bakmıştım. Mahmut Usta’nın elleri, parmakları babaminkiler gibi zarif değil, sert ve köşeliydiler. Kollarının üzerinde kesikler, benler, kara tüyler vardı ve teninin asıl beyaz rengi, kısa kollu gömleğinin kenarından gözüken güneş görmemiş yerlerden fark ediliyordu. Uzun burnunun deliklerinin nefes alıp verirken ağır ağır açılıp kapanışına - babam uyurken yaptığım gibi- hayretle baktım. Yer yer beyazlaşan gür saçlarının içinde küçük toprak parçacıkları ve boynunda ise yukarı merakla tırmanan telaşlı karıncalar vardı.

“Yıkanacak mısın sen?” derdi her akşam güneş batarken Mahmut Usta bana.

Kamyonetin iki üç günde bir getirip değiştirdiği plastik bidonun bir de musluğu vardı ama orada yalnızca elimizi, yüzümüzü yıkayabilirdik. Vücudumuzu yıkayabilmek için suyu önce plastik kovada biriktirmemiz gerekiyordu. Mahmut Usta kafamdan aşağı iri maşrapayla su dökerken ürperirdim. Kovanın suyu güneşte ısınmadığı için değil, o beni çıplak gördüğü için.

“Sen daha çocuksun” demişti bir keresinde bana. Adalelerimin yeterince gelişmediğini, güçsüz kuvvetsiz olduğumu mu kast etmişti? Yoksa başka bir şeyi mi? Onun gövdesi kaslı, sert ve güçlüydü ve göğsünde, sırtında tüyler vardı.

Hayatım boyunca, ne babamı ne de başka bir erkeği çıplak görmüştüm. Mahmut Usta'nın sabunlu kafasından aşağı teneke maşrapayla su dökerken ona bakmamaya çalışırdım. Kolunda, bacaklarında, sırtında, kuyu kazarken oluşmuş morluklar, yara izleri görürdüm bazan ama sesimi de çıkarmazdım. Oysa Mahmut Usta benim başımdan aşağı su dökerken kocaman ve sert parmağının ucuyla, sırtımdaki, kolumdaki bir çürüğe yarı merak yarı şakayla dokunur, benim “Ah!” diye inleyerek irkildiğimi görünce, hem güler hem de şefkatle “Dikkat et” derdi.

Bazan şefkatle bazan tehdit eder gibi, ama sık sık “Dikkat et” derdi Mahmut Usta, “Kuyucu çırağının akılsızı aşağıdakini sakat bırakır; dikkatsizi öldürür.” “Aman ha, aklın, gözün kulağın hep aşağıda olacak” der, kancasından çıkıveren kovanın aşağıdakini nasıl ezdiğini anlatırdı. Ya da aşağıda ustasının gaz zehirlenmesinden bayıldığını yukarıdaki dalgacı çırak üç dakika fark etmeyince, ustanın nasıl bir anda ölümler âlemine geçiverdiğini beş cümlede hikâye ederdi.

Gözlerimin içine şefkatle bakıp bana öğretici, korkutucu hikâyeler anlatmasından çok hoşlanıyordum. Ustam dikkatsiz çırakların neler yaptığını tutkuyla anlatırken, onun kafasında yeraltı âlemiyle, ölümlerin dünyası ve toprağın derinlikleriyle, cennetin ve cehennemın unutulmaz köşeleri arasında bir ilişki olduğunu hisseder, ürperirdim. Sanki toprağı kazdıķça, ustama göre Allah'ın ve meleklerin katına doğru ilerliyorduk. Oysa geceyarısı esen serin rüzgâr, lacivert gökkubbenin ve ona asılı on binlerce titrek yıldızın tam ters yönde olduğunu hatırlatırdı.

Güneş batana kadarki güzel sessizlikte Mahmut Usta bir yandan akşam yemeği iyi pişti mi diye tencerenin kapağını açıp kaparken, bir yandan da televizyondaki görüntüyü düzeltmek için uğraşırdı. Televizyonu, eski bir araba aküsüyle birlikte Gebze'den getirmiş, ilk iki akşam akü bir türlü çalışmayınca kamyonetle Öngören'e yollatıp tamir ettirmişti. şimdi aküden elektrik alıyor, çalışıyordu ama, ekranda açık seçik bir görüntü bulmak için Mahmut Usta'nın çok uğraşması gerekiyordu. Sinirlenince beni çağırır, çıplak tel benzeri tenekeden antenini elime tutuşturur, “Sağa, biraz yukarı, sola” diyerek ekranda temiz bir görüntü arardı.

Uzun bir çabadan sonra ekranda bir görüntü belirir ama biz haberlere bakarak sıcak akşam yemeğimizi kaşıklarken görüntüler eski hatıralar gibi tekrar bulanıklaşır, kendi kendine gidip gelmeye, dalgalanmaya, titremeye başlardı. Oturduğumuz yerden kalkıp, bir iki kere dokunduktan sonra görüntü iyice bozulsa bile artık ikimiz de yerimizden kıpırdamaz, haber spikerinin hâlâ duyulabilen sesiyle söylediklerini ve reklamları dinlerdik.

Güneş tam o sırada karşımızdan batardı. Gün boyunca ortalıkta hiç görülmeyen tuhaf ve nadir kuşları işitmeye başlardık. Sonra daha ortalık kararmadan gökte pembemsi dolunay belirirdi. Çadırın çevresinden çıtırtılar, uzaklardan köpek havlamaları gelir ve sönen ateşin kokusunu, varolmayan servi ağaçlarının gölgesini hissederdim.

O güne kadar babam bana hiç masal, hikâye anlatmamıştı. Mahmut Usta ise her gece, televizyondaki belirsiz, hatta soluk bir görüntüden, gün boyunca karşılaştığımız bir dertten, bir hatıradan yola çıkarak hikâyeler anlatırdı. Neresi hayal, neresi hakikat, başı neresi, sonu neresi belli değildi bu hikâyelerin. Ama onlara kendimi kaptırmayı ve Mahmut Usta'nın çıkardığı hisseyi dinlemeyi severdim. Ama hikâyeleri tam *anlayamazdım* da. Mesela Mahmut Usta, çocukluğunda dev bir yaratık tarafından yeraltı âlemine kaçırıldığını anlatmıştı bir kere: Yeraltı karanlık değil, tam tersi aydınlıktı. Onu ışıl ışıl bir saraya götürmüşler, üzerinde ceviz ve böcek kabukları, balık kafaları ve kılçıkları olan bir ziyafet masasına buyur etmişlerdi. Önüne dünyanın en güzel yiyeceklerini koymuşlardı ama Mahmut Usta arkasında ağlayan kadınlar olduğunu işitince bir lokma bile almamıştı. Derken yeraltındaki padişahın sarayında ağlayan kadınların sesinin tıpkı televizyondaki kadın spikerin sesi gibi olduğunu anlatmıştı.

Bir başka seferinde biri mantardan, biri de mermerden iki dağın birbirlerini tanımadan ve anlamadan nasıl karşılıklı binlerce yıl bakıştıklarını anlattıktan sonra, *Kur'an-ı Kerim*'de “evlerinizi yüksek yere yapınız” diye bir ayet olduğunu söylemişti. Bunun anlamı, depremin yüksek yerlere vuramayacağı idi. Kuyumuzu da yüksek bir yerde açmamız talihti. Yüksek yerlerde su kolay çıkardı.

Mahmut Usta bunları anlatırken hava iyice karardığı, seyredilecek başka bir şey olmadığı için ikimiz de televizyondaki bulanık görüntülere sanki anlaşılabilir, açık seçik görüntüymüşler gibi dikkatle bakardık.

Bazan “Bak görüyor musun, orada da var!” derdi Mahmut Usta ekrandaki bir lekeyi işaret ederek, “Tesadüf değil bu.”

Hayaletimsi görüntüler içinde karşılıklı bakışan iki dağı ben de bir an fark ederdim. Ama bunun bir yanılısına olduğunu kendime bile söyleyemedim Mahmut Usta konuyu değiştirir, “Yarın arabayı ağzına kadar doldurmayın” diyerek öğüt verirdi bana. Beton dökerken; televizyonu aküye bağlarken; çıkırığın planını çizerken tam bir mühendis gibi düşünüp davranan birinin, bu efsane ve masalları, kendisi de gerçekten yaşamış gibi anlatabilmesi beni büyülerdi.

Akşam yemeğinden sonra ben ortalığı toplarken “Kasabaya gidelim, çivi alalım” derdi Mahmut Usta. Ya da bazan “Sigaram bitmiş” derdi.

Serin karanlıkta biz Öngören'e yürürken ilk günlerde mehtap asfaltın üzerinde parlardı. Çok yakındaki gökkubbeyi şimdiye kadar hiç hissetmediğim kadar kuvvetle üzerimde hisseder, babamı, annemi düşünürdüm. Geceleri ağustosböceklerinin hiç durmadan cır cır diye ötmesini seviyordum. Mehtapsız gecelerde gökteki pırıl pırıl on binlerce yıldızla şaşarak bakmayı seviyordum.

Kasabada anneme telefon ettim, her şeyin yolunda gittiğini söyledim ama o ağlamaya başladı. Mahmut Usta'nın paramı verdiğini söyledim. (Doğruydu.) İki haftaya kalmadan evde olacağımı söyledim (bundan emin değildim aslında). Aklımın bir yanıyla burada, Mahmut Usta ile olmaktan memnun olduğumu biliyordum. Kendi paramı kendim kazandığım, babam gittikten sonra evin erkeği olduğum için miydi bu?

Akşamları Öngören'e indiğimizde mutluluğumun asıl nedenini açıkça hissederdim. İstasyon Meydanı'nda gördüğüm Kırmızı Saçlı Kadın'la yeniden karşılaşmak istiyordum. Kasabaya her inişimizde Mahmut Usta ile yolumuzu onların evinin önünden geçirmeye çalışıyordum. İstasyon Meydanı'ndan o gece henüz geçmemişsek, bir bahane ile ustamdan ayrılır, gider, adımlarımı yavaşlatarak evlerinin önünden yürürdüm.

Üç katlı, çıplak sıvalı, yoksul görünümlü bir apartmandı. Akşam haberlerinden sonra yukarıdaki iki katta da ışıklar yanardı. Ortadaki katın perdeleri sürekli kapalıydı. Yukarıdaki katta ise perdeler yarı aralık olur, bazan bir pencere de açık dururdu.

Annesi ve kardeşiyle Kırmızı Saçlı Kadın'ın bazan üst katta, bazan orta katta oturduklarını düşünüyordum. Üst katta oturuyorlarsa, bu biraz daha çok paraları var anlamına geliyordu. Kırmızı Saçlı Kadın'ın babası ne iş yapıyordu acaba? Onu görememiştim. Belki o da, benim babam gibi kayıplara karışmıştı.

Gün boyunca çalışırken, mesela doldurulmuş ağır kovayı kendimize doğru çıkırıkla ağır ağır çekerken, ya da öğle molasında gölgede uzanıp uyuklarken, hayallerimde Kırmızı Saçlı Kadın'ı gördüğümü, onu *düşündüğümü* fark ederdim. Kendimden biraz utanırdım: Dikkatli olmam gereken bir işin ortasında, hiç tanımadığım bir kadının hayallerine kapıldığım için değildi utancım: Bu hayallerin saflığı ve ilkelliği yüzündendi: Şimdiden onunla evlendiğimizi, onunla seviştiğimizi, bir evde mutlu olduğumuzu hayal ediyordum. Evinin kapısındaiken gördüğüm hızlı hareketleri, küçük elleri, uzun boyu, yuvarlak dudakları ve yüzündeki şefkatli ve kederli ifade hep aklıma geliyordu. En çok gülerken yüzünde beliren alaycı ifade beni etkilemişti. Bu hayaller kafamda yaban çiçekleri gibi durmadan açıyordu.

Bazan da birlikte kitap okuyup, sonra öpüşüp seviştiğimiz geliyordu gözümün önüne. Gençliğinde bir ideal için birlikte heyecanla kitap okuduğu kızla daha sonra evlenmek, babama göre en büyük mutluluktur. Bir başkasının mutluluğundan söz ederken babam bir keresinde anneme böyle demişti.

Kasabaya indiğimiz gecelerde Mahmut Usta'yla çadırımıza dönerken gökyüzüne doğru yürüyormuşuz gibi hissedirdim kendimi. Kasabadan bizim yüksek düzlüğe çıkan yokuşun üzerinde hiçbir ev olmadığı için her yer kör karanlık olur, her adımda karşımızdaki yıldızlara yakınlaşıyoruz sanırdım. Yokuşun sonundaki küçük bir mezarlığın servi ağaçları yıldızlarla aramıza girer, geceyi daha karanlıklaştırırdı. Bir keresinde, servi ağaçları arasından gözükken gök parçacığının içinde bir yıldız kaymış, aynı anda ikimiz de ötekine dönüp: "Gördün mü?" demiştik.

Çadırın kenarında oturup sohbet ederken sık sık kayan yıldızları görür, konuşurduk. Mahmut Usta'ya göre her yıldız bir hayatı işaret ediyordu. Cenab-ı Allah yaz gecelerini yıldızlı yapmıştı ki, ne kadar çok insan, ne kadar çok hayat olduğunu hatırlayalım. Bu yüzden bir yıldız kayınca, Mahmut Usta bazan gerçekten birinin ölümüne tanık olmuş gibi dertlenir, dua okur, benim oralı olmadığını görünce içerler, hemen yeni bir hikâye anlatırdı. Bana kızmasın diye anlattığı her şeye inanmalı mıydım? Yıllar sonra Mahmut Usta'nın bana anlattığı hikâyelerin hayatımı kaçınılmaz bir şekilde belirlediğine karar verince, pek çok kitap okuyup onların kaynaklarını araştırdım.

Ustamın anlattığı hikâyelerin önemli bir kısmı *Kur'an*'dan alınmaydı. Mesela, Şeytan'ın insanları resim yapmaya teşvik etmesi, sonra ölmüşlerini hatırlatsın diye o resimlere bakmalarını öğütlemesi ve sonunda insanları putatapar yapıp yoldan çıkarması böyle bir hikâyeydi. Ama Mahmut Usta şurası burası değişmiş bu hikâyeleri bir dervişten işitmiş, bir kahvede dinlemiş, hatta kendi yaşamış gibi anlatır, sonra birden çok gerçekçi bir hatıraya geçiverirdi.

Bizans zamanından kalma, beş yüz yıllık bir kuyuya nasıl girdiğini anlatmıştı bir kere. Herkesin cinli, efsunlu, uğursuz dediği kuyuda aslında gaz biriktiğini, Mahmut Usta bir gazetenin iki sayfasını güvercinin kanatları gibi açıp, iki ucundan yakıp aşağı atarak göstermişti. Cayır cayır yanarak ağır ağır aşağıya inen gazete, kuyunun dibinde hava kalmadığı için sönmüştü. Ben hava değil, oksijen kalmamış diye ustamı düzeltmiştim. Ustam çocuksu ukalalığıma aldırmamış, tam tersi, o da kertenkeleli, akrepli, yarı tuğla, yarı taş Bizans kuyularının duvarlarının tıpkı Osmanlı kuyuları tarzında örüldüğünü ve Horasanî sıva kullanıldığını anlatmıştı. Cumhuriyet'ten ve Atatürk'ten önce İstanbul'un eski kuyucu ustaları ise Ermeni'ydi.

Ya da işlerin çok iyi olduğu 1970'lerde, Sarıyer, Büyükdere ve Tarabya sırtlarındaki gecekondular mahallelerinde pek çok kuyu kazdığını, pek çok çırak yetiştirdiğini, bazan aynı anda iki üç kuyu ile meşgul olduğunu özlemle hatırlardı. O yıllarda herkes Anadolu'dan İstanbul'a geliyor, Boğaz'ın yukarısındaki tepelere suyu, elektriği, hiçbir şeyi olmayan gecekondular yapıyordu. Üç dört komşu aralarında birleşir, para toplar, kuyu kazsın diye Mahmut Usta'yı ararlardı. O zamanlarda Mahmut Usta'nın, üzerinde çiçek ve meyve resimleri olan fiyakalı bir at arabası vardı; yatırımlarını denetleyen büyük bir patron gibi, bazan bir günde üç ayrı mahalledeki üç kuyuyu ziyaret edip denetler, her birinde de aşağıya inip çalışır, oradaki çırağa işi emanet edebileceğini görünce koşarak bir başka kuyuya yetişirdi.

"Çırağına güvenemezsen kuyucu olamazsın" derdi sonra. "Yukarıdaki çocuğun her şeyi doğru düzgün, vaktinde ve dikkatle yaptığına usta emin olacak ki, onu unutup kendini işine versin. Oğluna güvendiği gibi çırağına güvenebilen kuyucu ayakta kalır. Benim ustam kimdi bakalım?"

"Kimdi?" diye sorardım ben, cevabı bildiğim halde.

Mahmut Usta da çok anlattığı için benim cevabı bildiğimi bilirdi ama gene de "Benim ustam babamdı" derdi, bir öğretmen tavrıyla. "Sen de iyi bir çırak olacaksın, bana oğul gibi olacaksın."

Mahmut Usta'ya göre usta-çırak ilişkisinin sırrı, baba-oğul ilişkisine benzemesiydi. Her usta, bir baba gibi çırağını sevmek, korumak ve eğitmekle yükümlüydü. Çünkü işi sonra çırağına miras kalacaktı. Bunun karşılığında çırağın görevi de ustasının işini öğrenmek, onu dinlemek ve ona itaat etmektir. Usta ile çırak arasında sevgisizlik ve isyankârlık girerse, tıpkı bir baba oğula olacağı gibi ikisi de biter, iş de yarıda kalırdı. Ben iyi aileden gelen iyi bir çocuk olduğum için ustamın içi rahattı; benden saygısızlık ve itaatsizlik beklemiyordu.

Mahmut Usta Sivas'ın kazası Suşehri'nde doğmuş, on yaşındayken annesi ve babasıyla İstanbul'a gelmiş, çocukluğunu Büyükdere'nin arkalarında kendi yaptıkları bir gecekonduda geçirmişti.

Ailesinin yoksul olduğunu söylemekten hoşlanırdı. Babası Büyükdere'de son yalılarda bahçıvanlık yapmış, kuyu kazmayı geç yaşta, bir ustaya yardım ederken öğrenmiş, bu işte para var diye hayvanlarını satmış, oğlu Mahmut'u da yanına çırak almıştı. Liseyi bitirene kadar Mahmut Usta babasına çıraklık etmiş, askerden sonra bostan ve gecekondu kuyularının en çok açıldığı 1970'lerde kendisine bir at arabası almış ve babası ölünce işi kendi sürdürmüştü. Yirmi yılda yüz ellinin üzerinde kuyu kazmıştı. Babam gibi kırk üç yaşındaydı ama hiç evlenmemişti.

Babamın bizi bıraktığını, bu yüzden annemle parasız kaldığımızı biliyor muydu? Mahmut Usta yoksullukla savaşıyor geçiyor çocukluğundan her bahsedisinde bunu kendime sorardım. Bazan eczane sahibi bir ailenin "küçük beyi"yken, zor duruma düşüp kuyucu çıraklığı ettiğim, yani kibar çocuğu olduğum için beni iğneliyor diye alınganlıkla düşünürdüm.

Kuyuyu kazmaya başlamamızdan bir hafta sonra bir akşam Mahmut Usta, Yusuf Peygamber ile kardeşlerinin hikâyesini anlattı. Babaları Yakup'un oğulları içinde en çok Yusuf'u sevmesini, diğer kardeşlerin kıskançlığını ve Yusuf'u yalan dolan ile kandırıp karanlık bir kuyuya atmalarını dikkatle dinledim. Aklımda en çok Mahmut Usta yüzüme bakıp "Evet, Yusuf güzel ve çok akıllıydı, ama bir babanın oğulları arasında ayırım yapmaması gerekirdi" demesi kalmış. "Bir baba adil olmalıdır," diye de eklemişti sonra, "adil olmayan baba evladını kör eder."

Niye kör olmaya getirmişti sözü? O konu nereden çıkmıştı? Yusuf'un kuyunun dibinde zifiri karanlıkta olduğunu vurgulamak için mi? Yıllarca pek çok kereler bunu kendime sordum. Bu hikâyeye beni niye huzursuz etmiş, ustama niye kızmıştım?

Ertesi gün Mahmut Usta hiç beklemediği kadar sert bir kaya ile karşılaşınca, keyfimiz ilk defa kaçtı. Kazmasının ucunu taşa yanlış vurmaktan korktuğu için çok dikkatli davranıyor, bu da hızını daha da düşürüyordu.

Yukarıda biz boş kovanın dolmasını beklerken bazan Ali kenara otların üzerine yatar, dinlenirdi. Ama ben gözlerimi aşağıda çırpınan ustamın üzerinden ayırmazdım. Yorucu bir sıcak vardı, güneş enseme yakıyordu.

Öğle vakti arazi sahibi Hayri Bey geldi, kuyuda kaya çıkmasından hiç hoşlanmadı. Kızgın güneşin altında kuyunun dibine bakarak bir sigara içip, İstanbul'a döndü. Onun bıraktığı karpuzu kestik, beyaz peynir ile hâlâ sıcak ekmeği öğle yemeği niyetine paylaştık.

O gün fazla kazamadığı için Mahmut Usta akşamüstü beton dökmedi. Güneş batana kadar inatla çalışmaya devam etti. Yorgun ve sabırsızdı; Ali gittikten sonra ben ona yemeğini verirken hiç konuşmadık.

Hayri Bey, "Keşke benim ilk gösterdiğim yerden kazsaydık" diyerek Mahmut Usta'nın hünerine ve sezgilerine laf dokundurmuştu. Ustam bu yüzden o kadar öfkeli diye düşünüyordum.

"Kasabaya gitmeyelim" dedi Mahmut Usta yemek biterken.

Vakit geçti, çok yorgundu, hak verdim ona. Ama huzursuz oldum. Her akşam İstasyon Meydanı'na gidip Kırmızı Saçlı Kadın'ı düşünerek yürümek, belki şimdi içeridedir diye o apartmanın pencerelerine bakmak bir haftada bende vazgeçilmez bir ihtiyaç olmuştu.

"Sen git gel" dedi Mahmut Usta. "Bana da bir paket Maltepe alırsın. Karanlıkta korkmazsın değil mi?"

Bulutsuz, pırıl pırıl bir gök vardı yukarıda. Yıldızlara bakarak küçük Öngören kasabasının ışıklarına doğru hızla yürüdüm. Mezarlığa gelmeden önce iki yıldız aynı anda kayınca Kırmızı Saçlı Kadın'la buluşacaktık gibi bir heyecan duydum.

Ama İstasyon Meydanı'na gelince apartmanda ışıkların yanmadığını gördüm. Gözlüklü tütüncüye gidip ustamın sigarasını aldım. Az ötede Güneş Açık hava Sineması'ndan bir kovalamaca sahnesinin sesleri geliyordu. Bir duvarın aralığından sinema bahçesine bakıp oturanlar arasında Kırmızı Saçlı Kadın'la ailesini aradım ama yoktular.

Kasabanın dışında askeriyeye doğru giden yolun başında bir çadır kurulmuş, çevresine tiyatro afişleri asılmıştı. Üzerinde:

İBRET LİK EFSANELER TİYATROSU yazıyordu.

Çocukluğumda, yazları İhlamur Kasrı'nın arkasındaki boş araziye kurulan lunaparkın yanına bir yıl bunun gibi bir çadır tiyatrosu kurulmuştu ama tutunamayıp kapanmıştı. Bu tiyatro da onun gibi bir şey olmalıydı. Sokaklarda biraz daha oyalandım. Sinema dağıldı, televizyondaki son program bitti, sokaklar boşaldı ama istasyona bakan evin pencereleri karanlık kaldı.

Suçluluk duygularıyla koşaradım geri döndüm. Mezarlığa çıkan yolu tırmanırken kalbim hızla atıyordu. Servi ağaçlarının üzerindeki bir baykuşun beni sessizce izlediğini hissediyordum.

Belki de Kırmızı Saçlı Kadın ve ailesi Öngören'i terk etmişti. Ya da, belki de kasabadaydılar ama ben gereksiz bir telaşa kapılmış ve Mahmut Usta korkusuyla erken dönmüştüm. Ondan niye o kadar çekiniyordum?

"Nerede kaldın, merak ettim?" dedi Mahmut Usta.

Biraz kestirmiş, keyfi yerine gelmişti. Elimden sigara paketini kapıp hemen bir tane yaktı. "Ne

vardı kasabada?”

“Hiçbir şey yoktu” dedim. “Bir çadır tiyatrosu gelmiş.”

“Geldiğimizde de vardı o reziller” dedi Mahmut Usta. “Askerler için göbek atar, edepsizlik yaparlar. O tiyatroların kârhaneden farkı yoktur. Boş ver onları! Madem kasabaya indin, insanları gördün, bu akşam da sen anlat bir hikâye, küçük bey!”

Bu teklifi beklemiyordum. Bana gene niye “küçük bey” demişti? Bir an onu huzursuz edecek bir hikâye aradım. Mahmut Usta hikâyeleriyle beni nasıl terbiye etmek istiyorsa, ben de hikâyemle onu rahatsız etmeliydim! Aklımda körlük, tiyatro gibi şeyler de vardı. Ve ona Yunan kralı Oidipus’un hikâyesini anlatmaya başladım. Bu hikâyenin aslını okumamıştım. Ama geçen yaz Deniz Kitabevi’nde bir özetini okumuş, unutamamıştım.

Rüyalarınız, Hayatınız adlı derleme bir kitapta özetini okuduğum şey, Alaaddin’in lambasındaki cin gibi aklımın bir köşesinde bir yıl beklemişti. Üstelik şimdi hikâyeyi, özetini okuduğum kulaktan dolma bir şey gibi değil, yaşanmış bir hatıranın şiddetiyle anlatıyordum:

Oidipus, Yunanistan’daki Thebai şehrinin kralı Laios’un oğlu ve ülkesinin şehzadesiydi. Daha anasının karnındayken bile önemli biri olduğu için müneccime onun geleceğini sormuşlar ve acı bir kehanetle karşılaşmışlardı... Bu cümleden sonra biraz susmuş, Mahmut Usta gibi televizyon ekranındaki belirsiz gölgelere bakmıştım.

Korkunç kehanete göre şehzade Oidipus, ileride babasını öldürecek ve öz anası ile evlenip, babasının tahtına oturacaktı. Kehanetten korkan baba Laios doğar doğmaz oğlunu kaçirtmış, ölsün diye ormana terk edilmesini emretmişti.

Ormanda terk edilen bebek Oidipus’un hayatını onu ağaçlar arasında bulan komşu krallığın bir nedimesi kurtarmıştı. Her halinden soylu olduğu belli olan Oidipus da bu öteki ülkede gene şehzade gibi yetiştirilmiş ama büyüyünce bu yeni ülkede yabancılık hissetmiş; nedenini merak edip müneccime geleceğini sormuş ve aynı şeyi işitmişti: Allah, Oidipus’un kaderine, babasını öldürüp anasıyla yatacağını yazmıştı. Böylece Oidipus bu korkunç kaderden kaçmak istemiş ve hemen ülkesini terk etmişti.

Oidipus bilmeden asıl memleketi Thebai’ye gitmiş, bir köprüden geçerken ihtiyar bir adamla lüzumsuz bir nedenle tartışmaya girişmişti. Bu, aslında, öz babası kral Laios idi. (Bu sahneyi, baba oğulun birbirini tanımayışını ve kavgaya tutuşmalarını tıpkı Yeşilçam filmlerindeki benzeri sahneler gibi uzatarak anlattım.)

Alt alta, üst üste dövüşmüşler ama sonunda Oidipus kuvvetli çıkmış ve babasını öfkeli bir kılıç darbesiyle öldürmüştü. “Elbette öldürdüğünün babası olduğunu bilmiyordu” dedim Mahmut Usta’nın yüzüne doğru bakarak.

Ustamın kaşları çatıktı, masal dinler gibi değil, kötü bir haber alıyormuş gibi kederlenerek beni dinliyordu.

Oidipus’un babasını öldürdüğünü kimse görmemişti. Gittiği Thebai şehrinde, bu yüzden kimse onu suçlamamıştı. (Bunları dinlerken babayı öldürmek misali büyük bir suç işlemek ve sonra yakalanmamak nasıl bir şeydir, hayal etmişim.) Üstelik şehre bela olmuş, kadın yüzlü, aslan vücutlu, koca kanatlı canavarın kimsenin çözemediği muammasını çözünce, Oidipus’u kahraman ilan edip Thebai’nin yeni kralı yapmışlardı. Böylece kraliçeyle, onun oğlu olduğunu bilmeyen kendi öz annesiyle evlenmişti Oidipus.

Bu son bilgiyi aceleyle ve fısıldar gibi söyledim; sanki kimse duymasın istiyordum. “Oidipus annesiyle evlendi” dedim sonra bir daha. “Dört çocukları oldu. Ben bu hikâyeyi aslında bir kitapta okudum” diye ekledim Mahmut Usta bütün bu korkunçlukları benim uydurduğumu sanmasın diye.

Ustamın sigarasının kırmızı ucuna bakarken, “Yıllar sonra bir gün Oidipus’un karısı ve çocuklarıyla mutlu yaşadığı şehre veba gelmiş” diye devam ettim. “Herkes vebadan kırılıyormuş. Korku içindeki şehirliler Tanrılarının ne dediğini merak edip bir aracı yollamışlar. ‘Eğer vebadan kurtulmak istiyorsanız’ demiş Tanrılar, ‘bundan önceki kralı öldüren katili bulun ve onu şehirden atın. O gün veba bitecektir!’”

Köprüde tartışıp öldürdüğü ihtiyarın hem kendi babası hem de Thebai Şehri’nin eski kralı olduğunu bilmeyen Oidipus hemen katilin bulunmasını emretmiş. Bunun için en çok da kendi çalışmış. Çalıştıkça da babasını öldürenin aslında kendisi olduğunu adım adım öğreniyormuş. Daha da kötüsü karısının kendi öz annesi olduğunu öğrenmekmiş.

Burada biraz sustum. Mahmut Usta geceleri dinî hikâyeler anlatırken, en ibretlik yerine gelince susardı. Ustamın edasında ben, “Bak, sonun böyle olur” gibi bir tehdit hissedirdim. Onu taklit ediyordum, ama ibretin ne olduğunu da bilmiyordum. Bu yüzden Oidipus’un hikâyesinin sonunu neredeyse tatlılıkla ve Oidipus için kederlenerek anlattım:

“Annesiyle yattığını anlayınca, Oidipus, kendi elleriyle kendini kör etmiş” dedim. “Sonra da şehri bırakıp başka bir âleme gitmiş.”

“Yani Allah’ın dediği sonunda olmuş” dedi Mahmut Usta. “Kimse kaderinden kaçamamış.”

Mahmut Usta’nın hikâyeden kader ibreti çıkarması beni şaşırtmıştı. Kader konusunu unutmak istedim.

“Evet, Oidipus kendini cezalandırınca veba bitmiş ve şehir kurtulmuş.”

“Sen şimdi bana niye anlattın bu hikâyeyi?”

“Bilmiyorum” dedim. Bir suçluluk duygusu vardı içimde.

“Hikâyeyi sevmedim küçük bey” dedi Mahmut Usta. “Ne kitabıydı o okuduğun?”

“Rüyalar hakkında bir kitaptı.”

Mahmut Usta’nın bana bir daha “Bir hikâye de sen anlat!” demeyeceğini anladım.

Mahmut Usta ile akşamları kasabada yaptığımız şeylerin bir sırası vardı: Önce gözlüklü tütüncüden ya da televizyonu açık bakkaldan Ustamın sigarasını alırdık. Sonra hâlâ açık nalbura ya da marangozun dükkânına uğurduk. Mahmut Usta, Samsunlu marangoz ile ahbap olmuştu; bazan onun kapının önüne koyduğu sandalyeye oturur, bir sigara içerdi. O zaman ben, ustama çaktırmadan Kırmızı Saçlı Kadın'ın pencerelerine bakmaya İstasyon Meydanı'na gider gelirdim. Bazan marangoz kapalı olur, ustam "Gel şurda sana bir çay ısmarlayayım" der, meydana açılan sokaktaki Rumeli Kahvehanesi'nin iki kanatlı kapısının önündeki boş masalardan birine otururduk. Buradan meydan gözükür, ama Kırmızı Saçlı Kadın'ın oturduğu apartman gözükmezdi. Arada bir bahaneyle yerimden kalkar, apartmanın pencerelerini görene kadar yürür, ışıkların yanmadığını anlayınca geri dönerdim.

Rumeli Kahvehanesi'nin önündeki masada çay içtiğimiz o yarım saatte Mahmut Usta kuyu kazarken o gün geldiğimiz yerin, işimizin kısa bir değerlendirmesini mutlaka yapardı. "Kaya çok sert, ama merak etme, ben onu yola getireceğim" dedi ilk akşam. "Çırak ustasına güvenmeyi öğrenmeli!" dedi ikinci akşam benim sabırsızlandığımı görünce. "Askeri darbeden önce olduğu gibi dinamit olsaydı, işimiz kolaydı" dedi üçüncü akşam. "Askerler yasakladı."

Bir akşam da iyi niyetli bir baba gibi benimle Güneş Sineması'na geldi; çocuklarla birlikte duvarın alçak köşesinden film seyretti. Çadırımıza dönünce de "Bir hafta sonra suyu bulurum, yarın telefonda annene söyle, merak etmesin" dedi.

Ama kaya kırılmıyordu.

Mahmut Usta'nın kasabaya inmediği bir akşam çadır tiyatrosuna sokuldum ve girişine gerili bezin ve afişlerin üzerine yazılanları okudum: "Şairin İntikamı, Rüstem ile Sührab, Dağları Delen Ferhat. Televizyonda Gösterilmeyen Maceralar" diyordu afiş. En çok televizyonda gösterilmeyenleri merak ettim.

Giriş ücreti Mahmut Usta'nın bana verdiği yevmiyenin aşağı yukarı beşte biriydi; çocuklar ve öğrenciler için bir indirim işareti yoktu. En büyük afişte "erler için büyük indirim" diye yazıyordu. "Cumartesi-pazarları saat: 13:30 ve 15:00."

İbretlik Efsaneler'e Mahmut Usta tiyatro hakkında kötü söz söylediği için gitmek istediğimi seziyordum. Öngören'e indiğimiz akşamlar, Mahmut Usta yanımda olsun olmasın, bir bahaneyle tiyatro çadırına yaklaşmayı, o tatlı sarı renge en azından uzaktan bir kere bakmayı alışkanlık edindim.

Bir akşam Mahmut Usta çay masasında otururken, İstasyon Meydanı'na gidip Kırmızı Saçlı Kadın'ın hiç aydınlanmayan pencerelerine bir kere daha baktım. Sonra oyalanmak için girdiğim Lokantalar Sokağı'nda yürürken, Kırmızı Saçlı Kadın'ın kardeşi olduğunu sandığım genç ile karşılaştım ve onu takip etmeye başladım.

Genç adam benden beş altı yaş büyük olmalıydı. Kısa sürede İstasyon Meydanı'na girdi ve pencerelerine baktığım apartmanın kapısını açıp kayboldu. Bir süre kalbim hızlı hızlı attı. Acaba hangi katın lambaları yanacaktı? Kırmızı Saçlı Kadın orada mıydı? İkinci katın lambaları yanınca iyice heyecanlandım. Ama aynı anda Kırmızı Saçlı Kadın'ın kardeşi genç, apartmandan çıkıp bana doğru yürümeye başladı. Hem yukarıda ışıkları yakıp hem de aynı anda kapıdan çıkamayacağı için kafam karışmıştı.

Dosdoğru bana yaklaşıyordu. Belki de onu takip ettiğimin, hatta ablasına kafayı taktığının farkındaydı. Telaşa kapılarak istasyon binasına girdim ve kenardaki banklardan birine

otururdum. İstasyonun içi serin ve sessizdi.

Ama Kırmızı Saçlı Kadın'ın kardeşi istasyona değil, Rumeli Kahvehanesi'nin sokağına doğru ilerledi. Şimdi onu takip edersem çayını içen Mahmut Usta beni göreceği için, paralel sokaktan koşaradım yukarı çıkıp, öteki sokaktaki çınar ağacının arkasında bekledim. Önümden dalgın dalgın geçince arkasına takıldım.

Marangozun sokağından, Güneş Sineması'nın arkasından, demircinin at arabasının yanından geçtik. İki haftada gide gele, sokaklarda amaçsızca yürüye yürüye Öngören'in bütün sokaklarından geçmiş olduğumu, hâlâ açık bakkalları, berberlerin vitrinlerini, anneme telefon ettiğim postaneyi gördükçe anlıyordum.

Kırmızı Saçlı Kadın'ın kardeşinin kasabanın hemen dışındaki ışıltılı sarı tiyatro çadırına girdiğini görünce koşarak ustamın yanına döndüm.

“Nerede kaldın?”

“Anneme telefon edeyim, dedim.”

“Çok mu özledin ananı?”

“Evet, özledim.”

“Ne diyor annen? Kayanın işini bitirir bitirmez suyu bulacağımızı, en fazla bir haftada döneceğini söyledin mi?”

“Söyledim.”

Annemi, akşamları dokuzaya kadar açık olan postaneden ihbarlı ödemeli arıyordum. Memure kız telefonda önce annemin adını soruyor, “Asuman Çelik hanım, Öngören'den Cem Çelik sizi arıyor, kabul ediyor musunuz?” diye devam ediyordu.

“Kabul ediyorum!” diyordu annem heyecanla.

Memure kızın varlığı, ihbarlı ödemeli konuşmanın pahalı oluşu, ikimizi de doğallıktan uzaklaştırıyor, birbirimize hep aynı şeyleri söylüyor, sonra susuyorduk.

Annem ile aramızdaki kopukluk ve suskunluk o gece dönüş yolunda Mahmut Usta ile de aramıza girdi. Yıldızlara bakarak bizim yokuşu çıkarken hiç konuşmadık. Sanki bir suç işlenmişti ve sayısız yıldız ve cırcırböceği suçumuza tanık olduğu için arada önümüze bakıyor susuyorduk. Mezarlığın baykuşu karanlık servi ağacının üzerinden bizi selamladı.

Çadıra girip uyumadan önce Mahmut Usta son bir sigara yaktı. “Dün anlattığın şehzadenin hisseli hikâyesi var ya?” diye açtı lafı. “Ben bugün düşündüm onu. Benim de ona nazire kader üzerine bir hikâyem var.”

İlk başta, Oidipus efsanesinden söz ettiği aklıma gelmemişti. Ama hemen: “Anlat ustacığım” dedim.

“Çok eski bir zamanda, bir gün seninki gibi bir şehzade varmış” diye anlatmaya başladı Mahmut Usta.

Şehzade, padişah babasının en sevdiği büyük oğluymuş. Babası oğlunun üzerine titrer, onun bir dediğini iki etmez onun için ziyafetler, şölenler verirmiş. Bir şöleninde şehzade babasının yanındaki kara sakallı, karanlık yüzlü bir adamın Azrail olduğunu anlamış. Şehzade ile Azrail göz göze gelmişler ve hayretle birbirlerine bakmışlar. Telaşlanan şehzade şöleninden sonra babasına davetlilerden birinin Azrail olduğunu, tuhaf bakışlarından onun canını almaya kararlı olduğunu gördüğünü söylemiş.

Baba padişah telaşlanmış “Sen kimseye söylemeden doğru İran'a, Tebriz Sarayı'na git, orada saklan” demiş oğluna. “Tebriz Şahı şu ara dostumuz, seni kimseye vermez.”

Ve oğlunu derhal İran'a yollamış. Sonra bir daha şölen vermiş ve hiçbir şey olmamış gibi karanlık yüzlü Azraili de gene davet etmiş.

“Padişahım, şehzade oğlunuz bu akşam yoklar” demiş Azrail endişeli bir ifadeyle.

“Benim oğlum gencecik bir delikanlı” demiş padişah. “İnşallah daha çok da yaşayacak. Sen onu neden soruyorsun ki?..”

“Üç gün önce Hazreti Allah bana İnan’a git, Tebriz şahı’nın sarayına gir ve oğlunuzun, sizin şehzadenizin canını al! diye emretmişti” demiş Azrail. “Bu yüzden dün oğlunuzu İstanbul’da burada karşımda görünce hem hayret ettim, hem de çok sevindim. Oğlunuz da benim kendisine bir tuhaf baktığımı görmüştü.”

Ve böyle dedikten sonra Azrail hemen sarayı terk etmiş.

Ertesi öğle, Temmuz sıcağı ensemizi yakarken, on metre aşağıda, Mahmut Usta'nın bütün gücüyle savaştığı kaya çatlayarak kırıldı. Önce sevindik, ama hemen hızlanamayacağımızı gördük.

Çünkü ustamızın kıldığı ağır kaya parçalarını biz iki çırağın yukarı çekmesi çok vakit alıyordu.

Öğleüstü, Mahmut Usta yukarı aldırdı kendini. "Ben yukarıda birinizle çıkırığı çevirirsem, aşağısını daha çabuk boşaltırız" dedi. "İkinizden biri insin aşağı, ben burada kalayım. Hanginiz inecek?"

Ne Ali ne de ben ses çıkardık.

"Ali insin aşağı" dedi Mahmut Usta.

Mahmut Usta'nın beni koruması hoşuma gitti. Ali tek ayağını kovaya bastı, çıkırığı yavaşça çevirerek onu aşağı indirdik. Şimdi ustamla ikimiz yukarıdaydık. Beni aşağı indirmediği için ona şükran duyuyor, bunu bakışlarımla ve sözlerimle ifade edebiliyor muyum diye dertleniyordum. Onun her dediğini fazlasıyla yapma isteği aslında hoşuma giden bir duygu değildi. Ama öyle yaparsam kuyu kazarken hayatımın daha kolaylaşacağına ve suyu daha çabuk bulacağımıza inanıyordum. Çıkırığı çevirirken ya da Ali'yi beklerken aramızda konuşmuyor, çevremizdeki sesleri dinliyorduk.

Cırcırböceklerinin hiç kesilmeyen ve tek ses gibi işittiğimiz vızıltısı vardı. Bu incecik sesin altındaki derin ve belirsiz uğultu otuz kilometre uzaktaki İstanbul'un homurtusuydu. Bu uğultuyu ilk geldiğimizde işitmemiştim. Bu sesin üzerine başka sesler düşüyordu: Kargaların, kırlangıçların ve tanımadığım sayısız kuşun kimisi haykırır gibi, kimisi yalvarır gibi, kimisi şikâyetçi bir edayla çıkardığı sesleri dinliyorduk; sonra İstanbul'dan Avrupa'ya doğru giden upuzun bir yük treninin "taka-tak"larını ve sıcakta silahlarıyla koşarken "Yaylalar, yaylalar" diye türkü söyleyen erleri işitirdik.

Bazan göz göze gelirdik. Mahmut Usta benim hakkında gerçekten ne düşünüyordu? Beni daha da çok sevsin ve korusun isterdim. Ama göz göze gelince bakışlarımla ondan kaçırırdım.

Bazan Mahmut Usta "Bak, uçak geçiyor gene" derdi. İkimiz de başımızı kaldırır, uçağı görmeye çalışırdık. Yeşilköy'deki havaalanından kalkan uçaklar iki dakika yükseldikten sonra bizim üstümüzdeyken yön değiştirirlerdi. Derken Ali aşağıdan "Çeek" diye seslenir, demirli, nikelli (nikelin ne olduğunu Mahmut Usta göstermişti) küçük kaya parçalarını gıcırtılı çıkırığı yavaş yavaş çevirerek yukarı çıkarır, arabaya boşaltırdık.

Mahmut Usta kovanın yukarıya her gelişinde, aşağıya Ali'ye seslenir, bu kadar doldurmasını, büyük parçalara dokunmamasını, kovanın kancaya iyi takılı olduğuna bakmasını söylerdi.

El arabasını boşaltmaya ben götürüyordum. Kısa sürede demirli, nikelli, tuhaf dokulu kaya parçalarından küçük bir yığın oluştu. Bu kayaların rengi, sertliği, yoğunluğu ilk yedi sekiz günde kazıp kenara yığıdığımız topraktan o kadar değişikti ki, başka bir âlemden geldiğini düşünüyordu insan.

Arsa sahibi Hayri Bey'in sonraki gelişinde, Mahmut Usta bir türlü hızlanamadığımızı, bu sert kayanın kolay bitmeyeceğini ama başka yerde yeni bir kuyu açmayı düşünmediğini anlattı ona. Su buradan çıkacaktı.

Tekstilci Hayri Bey, Mahmut Usta'ya kuyunun indiği metre başına ödeme yapıyordu. Bir de su çıktıktan sonra yapacağı büyük ödeme ve bize de vereceği hediyeler, bahşişler vardı. Bu ödeme kuralları kuyucu ustalarıyla, kuyu kazdıranlar arasında yüz yıllardır gelenekler ve alışkanlıklarla oturmuştu. Kuyucu su bulunması zor bir yerde kuyu kazarsa, sondaki ödülü tehlikeye atacağı için,

yer seçerken dikkatli olacaktı. Ya da arazi sahibi “Burayı kaz” diye susuz bir köşede ısrar ederse, kuyucu metre başına parasını gene alacaktı. Bazı kuyucu ustaları “Oraya kuyu vurmamı istersen, metresine şu kadar daha fazla alırım” diyerek su bulamama tehlikesine karşı kendilerini güvenceye alırdı. Bazıları da on metreden sonra metre fiyatını artırırlardı.

Hem kuyucu ustasının, hem de arazi sahibinin çıkarı suyun bulunmasında olduğu için, bir yerde su çıkmayacağı kararını birlikte almaları da olağandı. Bazan arazi sahibi, daha iddialı ve ısrarcı olur, su bulunması zor, kötü bir noktada (fazla kayalık, fazla kumlu, kuru yerler, açık renkli topraklar gibi) diretir, kuyucu metre başına parasını aldığı için devam edebilirdi. Ya da kaya çıkmışsa, kazı hızı düşmüşse, kuyucu metre başına değil, gün başına ödeme talep edebilirdi. Bazan da arazi sahibi o köşeden su çıkmayacağına karar verebilirdi. O zaman bazı kuyucular, suyun yakında olduğunu hissediyorlarsa ısrar eder, birkaç gün daha isterlerdi. Mahmut Usta'nın durumunun buna yaklaştığını görüyordum.

Ertesi akşam Mahmut Usta ile kasabaya inince, dört gün önce, Kırmızı Saçlı Kadın'ın kardeşini gördüğüm vakitten yarım saat evvel, yani akşam saat 8:15'te Lokantalar Sokağı'na girdim ve kardeşinin çıktığı Kurtuluş Lokantası'nın vitrininden içeriye bir göz attım. Vitrinin arkasında yarı çekili bir tül perde vardı. Tanıdık kimseyi göremeyince, emin olmak için kapıyı açıp yarı boş lokantayı gözden geçirdim ama rakı kokusu içinde ne tanıdık bir yüz ne de kırmızı saçları gördüm.

Ertesi gün kayanın altından yumuşak toprak çıktı. Ama fazla hızlanamadan akşamüstü bir yeni kayayla karşılaştı Mahmut Usta. O akşam Rumeli Kahvehanesi'nde otururken dertli ve sessizdik. Hiçbir açıklama yapmadan bir ara kalktım ve önce meydana çıkıp karşıdaki apartmanın pencerelerine baktım. Karşı kaldırım boyunca dizilmiş badem ağaçları yüzünden pencereleri bir an göremeyince Lokantalar Sokağı'na girdim. Kurtuluş Lokantası'nın yarı çekili tül perdelerinden içeriye baktım ve Kırmızı Saçlı Kadın'ı, kardeşini, annesini, başka dört beş kişiyle pencere kenarındaki masalardan birinde otururken gördüm.

Bir an heyecana kapılıp tam ne yaptığımı bilmeden içeri girdim. Masadakiler aralarında şakalaşıp gülüşüyorlardı, beni fark etmemişlerdi. Önlerinde rakı bardakları ve bira şişeleri vardı. Kırmızı Saçlı Kadın da sofrada konuşulan bir şeyi dinliyor, sigara içiyordu.

Garsonların biri, “Birini mi aradın?” dedi bana.

Masadakilerin hepsi bir an dönüp baktılar. Yanda geniş bir ayna vardı, hepsini oradan da görebiliyordum. Bir an Kırmızı Saçlı Kadın'la göz göze geldik. Yüzünde aynı şefkatli ve bu sefer neşeli bir ifade belirdi. Dikkatle bana bakıyordu, ben de ona baktım. Belki de alaycıydı. Küçük elleri masanın üzerinde hızla hareket ediyordu.

Garsona bir cevap verememiştim. “Akşam saat altıdan sonra burası erlere yasak” dedi.

“Ben asker değilim.”

“On sekiz yaşından küçüklere de yasak. Bir tanıdığın varsa otur, yoksa kusura bakma.”

“O bizim tanıdığımız, bırak otursun!” dedi Kırmızı Saçlı Kadın garsona. Bir an bir sessizlik oldu. Bana yıllardır tanıdığı, çok iyi bildiği birine bakar gibi bakıyordu. Bakışı öyle tatlı ve dostçaydı ki, içim mutlulukla doldu. Ve ben de ona aşkla baktım. Ama bu sefer o gözlerini kaçırdı benden.

Garsona bir şey demeden hemen dışarı çıktım ve Rumeli Kahvehanesi'ne doğru yürüdüm.

“Nerede kaldın?” dedi Mahmut Usta. “Her akşam beni burada bırakıp nereye gidiyorsun?”

“Usta, bu yeni kaya benim de canımı sıktı” dedim. “Ya sonu hiç gelmezse?”

“Ustana güven. Sen benim sözümü dinle ve gönlünü ferah tut. Ben orada suyu bulacağım.”

Babamın şakaları, sözleri beni eğlendirir, düşündürür, onun sayesinde kendi zekâmı keşfederdim. Ama her zaman ona kanmazdım. Mahmut Usta'nın sözleri ise hep teselli edici ve güven vericiydi. Suyu bulacağımıza, bir süre ben de inandım.

Ondan sonraki üç gün ne yeni kayanın sonuna gelebildik, ne de Kırmızı Saçlı Kadın'ı görebildim. Kurtuluş Lokantası'nda beni dışarı atmak isteyen garsona karşı beni koruması, şefkatli bakışları ve alaycılıkla gülümserken yuvarlak dudaklarının aldığı güzel biçim sürekli gözümün önünde canlanıyordu. Uzun boylu, endamlı ve çok da çekiciydi. Mahmut Usta ile Ali gün boyunca değişerek kuyuya giriyor, aşağıda kazma ile kayayı ağır ağır parçalıyorlardı. Her şey çok yavaş ilerliyor ve sıcak bizi tüketiyordu. Ama kaya parçalarını çıkrığı çevirerek yukarı çıkarmak, sonra onları arabaya doldurup boşaltmak bana artık o kadar ağır gelmiyordu. Çünkü Kırmızı Saçlı Kadın'ın beni tanıdığını gösteren sevgi ve şefkat dolu bakışını hatırlamak bana yetiyor, yakında suyu bulacağımıza inanarak işe devam ediyordum.

Mahmut Usta'nın Öngören'e inmediği bir akşam tiyatro çadırına kadar yürüdüm, sıraya girip bilet almak istedim. Ama gişe niyetine kullandıkları masada oturan tanımadığım bir adam "Sana göre değil!" diyerek beni geri çevirdi.

Önce bu sözle yaşımı kastettiğini düşündüm. Ama küçük kasabalarda, ilgisizlikten en rezil yerlere küçük çocuklar da sızar, kimse de bir şey demezdi. Üstelik artık 17 yaşında sayılırdım ve herkesin dediği gibi daha büyük gösteriyordum. Belki de kapıdaki adam "sana göre değil" sözüyle, tiyatrodaki edepsizlikler ve ucuzluklar benim gibi şehrili, eğitilmiş bir küçük beye göre değil demek istemişti. Kırmızı Saçlı Kadın'ın erler için yapılan bu edepsizlik ve bayağı şakalarda payı var mıydı?

Kasabadan dönerken yıldızların sınırsızlığına bakarak yazar olacağımı bir kere daha düşündüm. Mahmut Usta televizyona bakarak beni bekliyordu. O akşam tiyatro çadırına gidip gitmediğimi gene sordu bana, ben de gitmediğimi söyledim. Ve gözlerinden ustamın bana inanmadığını anladım. Dudaklarının kenarında küçümseyici bir ifade vardı.

Gün boyunca sıcakta birlikte çıkrığı çevirirken de aynı küçümseyici ifade bazan Mahmut Usta'nın yüzünde beliriyor; o zaman bir şeyi yanlış yaptığımı, ustamı farkında olmadan hayal kırıklığına uğrattığımı suçluluk duygularıyla düşünüyordum. Yanlış yaptığım şey neydi? Çıkrığı yeterince kuvvetle çevirememek, dolu kovanın çengeline dikkat etmemek ya da herhangi bir şey olabilirdi bu. Kuyuda su bulamadıkça Mahmut Usta'nın yüzüne bu suçlayıcı, küçümseyici, hatta şüpheci bakış yerleşiyordu. O zaman ben hem suçluluk duyuyordum, hem de ona öfkeleniyordum.

Babam benimle Mahmut Usta'nın ilgilendiği gibi asla ilgilenmezdi. Mahmut Usta gibi, sabah akşam onunla birlikte vakit geçiremezdim. Ama babam hiçbir zaman bana küçümseyerek bakmazdı. Suçluluk duyarsam, babam hapiste çile çekiyor diye duyardım. Mahmut Usta ne yapıyor da bende bu duyguları uyandırıyor? Neden ona itaat etmek, sürekli onun hoşuna gitmek istiyordum? Bazan karşılıklı çıkrık çevirirken bu soruları cesaretle kendime sormaya çalışır ama bunu bile yapamaz, gözlerimi ustamdan kaçırır, derinden derine ona öfke duyduğumu hissederdim.

Artık ustamla vakti en iyi onun anlattıklarını dinleyerek geçiriyordum. O akşam televizyondaki bulanık görüntülere bakarak anlattığı gibi, ona göre toprak, yerin altında tabaka tabakaydı. Bazıları o kadar kalın ve büyük olurdu ki, oraya kuyu vuran acemi kuyucu o sert tabakanın sonu hiç gelmeyecek sanırdı. Oysa ısrar edersen, başka bir damara rast gelirdin. Bu tabakalar aslında bir insan gövdesindeki damarlara benzetilebilirdi. Tıpkı damarların insanı kanla beslemesi gibi, yeraltındaki bu koskoca damarlar da dünyayı demirle, çinkoyla, kireçle ve başka şeylerle beslerlerdi. Bunların arasında dereler, su yolları ve büyüklü küçüklü yeraltı gölleri de olurdu.

Mahmut Usta, en beklenmedik yerde ve zamanda birdenbire kuyudan suyun çıkması hakkında da

pek çok hikâye anlatıyordu. Mesela, beş yıl önce bir kere Sarıyer sırtlarında, Karadeniz'e yakın bir araziye onu çağıran Sivaslı iş sahibi, kuyudan günlerce su yerine kova kova kumlu toprak çıkınca korkmuş, işe olan güvenini kaybetmiş ve kazıyı durdurmak istemişti. Ama Mahmut Usta kuma bakıp yanılmamak gerektiğini, yeraltındaki tabakaların insan vücudunda olduğu gibi bazan iç içe geçtiğini ona anlatmış ve kısa zamanda suyu bulmuştu.

Mahmut Usta İstanbul'un tarihi camilerinin bakımına çağrıldığını anlatmaktan çok hoşlanırdı. "İstanbul'da kuyusu olmayan hiçbir tarihi camii yoktur" dedi bir kere gururlanarak. Yahya Efendi Camii'nin kuyusunun girişinde olduğu ya da Mahmutpaşa'nınkinin yokuşu çıktıktan sonra avluda ve otuz beş metreye kadar indiği gibi bir bilgiyle hatıralarına giriş yapmayı severdi. Eski kuyulara girmeden önce kovanın içine bir mum diker, fitilini yakıp aşağı salıverirmiş Mahmut Usta. Mum kuyunun dibinde hâlâ yanmaya devam ediyorsa, içeride gaz olmadığını anlayıp mübarek yere girermiş.

Mahmut Usta İstanbulluların yüzyıllardır kuyulara attıkları, sakladıkları şeyleri saymayı da çok severdi: Kılıçlar, kaşıklar, şişeler, gazoz kapakları, lambalar, bombalar, tüfekler, tabancalar, oyuncak bebekler, kafatasları, taraklar, nallar ve en akla hayale gelmez şeyleri bulmuştu eski kuyularda. Gümüş paralar da bulmuştu. Belli ki bunların bazıları, susuz, kör kuyulara saklamak için atılıyor, sonra da yıllarca, yüzyıllarca unutuluyordu. Bu tuhaf değil miydi? İnsanın sevdiği, kıymetli bir şeyini kuyuda bırakıp sonra da unutulması acaba neyin işaretiydi?

Sıcaktan boğulduğumuz o Temmuz günlerinde, bir öğle kamyonetiyle gelen arazi sahibi Hayri Bey durumun umutsuz olduğunu görünce, hepimizin kalbini kıran bir şey söyledi: Üç gün içinde bir sonuç alınmazsa, bu kuyudan su çıkmasından umudunu kesiyor ve çalışmaları durduruyordu. Mahmut Usta hâlâ kararlıysa, çalışmaya kendisi devam edebilirdi. Ama üç gün sonra hâlâ su çıkmamışsa, Hayri Bey ne Mahmut Ustaya, ne de Ali'ye yevmiye verecekti. Yevmiye almadan devam edip, sonunda Mahmut Usta suyu bulursa, Hayri Bey elbette ona hediyeler verecek, burada bir fabrika kurulmasının şerefine ustamın olduğunu herkese söyleyecekti. Ama Mahmut Usta gibi hünerli, çalışkan ve dürüst bir kuyucunun, bu nankör arazinin bu yanlış noktasında gücünü, yeteneklerini heba etmesine artık razı değildi.

“Haklısınız, biz bu suyu üç değil, iki günde bulacağız” dedi Mahmut Usta sakin bir havayla. “Sen hiç merak etme patron.”

Hayri Bey'in kamyonetinin ağustosböceklerinin vızılısı içerisinde uzaklaşmasından sonra uzun bir süre hiç konuşmadık. Sonra geçiş saati 12:30 olan İstanbul yönündeki yolcu treninin “taka-tak, taka-tak”larını dinledik. Ceviz ağacının altına uzandım ama uyuyamadım. Kırmızı Saçlı Kadın'ı ve tiyatroyu düşünmek de beni teselli etmiyordu.

Ceviz ağacından beş yüz metre uzakta, patronun arazisinin dışında, II. Dünya Savaşı'ndan kalma beton bir kazamat vardı. Bir kere benimle gelip bakan Mahmut Ustaya göre, buraya tank ve piyade saldırısına karşı makineli tüfekli savunma için yapılmıştı. Dikenli yaban otlarının ve böğürtlen çalılarının tıkadığı kapısından içeriye çocuk merakıyla girmek istedim ama başaramadım ve otlara uzanıp düşündüm. Üç gün içinde kuyudan su çıkmazsa, sonunda hediye alamayacaktım. Ama buradaki günlerimde biriktirdiğim paranın bana şimdiden yettiğini hesaplamıştım. Üç gün sonra su çıkmazsa, patronun su çıktı bahşişinden vazgeçip eve dönmek en iyisiydi.

O akşam Öngören'de hafif bir rüzgâr altında Rumeli Kahvehanesinde otururken “Kaç gün oldu biz kazmaya başlayalı?” diye sordu Mahmut Usta. Cevabını bildiği bu soruyu, iki üç günde bir bana sormayı seviyordu.

“Yirmi dört gün oldu” dedim dikkatle.

“Bugünü de saydın mı?”

“Evet, bugün çalıştık bitti. Bugünü de saydım.”

“Topu topu on üç on dört metre duvar örmüşüz” dedi Mahmut Usta ve bir an gözlerimin içine onu hayal kırıklığına uğratan benmişim gibi baktı.

Birlikte çıkrık çevirirken artık bu bakışla bana daha çok bakıyordu. O öyle bakınca ona karşı hem bir suçluluk duyar, hem de isyan edip oradan kaçmak ister, ama aklımdan geçenlerden korkardım.

Birden kalbim hızla atmaya başladı. Bir an donmuş gibi hiç kıpırdamadan kalakaldım: Kırmızı Saçlı Kadın ve ailesi meydandan geçiyordu.

Peşlerinden gidersem Mahmut Usta takıntımı anlayabilirdi. Aklım bir karara varamadan bacaklarım harekete geçti. Mahmut Usta'ya hiçbir şey demeden masadan kalktım. Önce, onları gözden kaçırmadan, öteki köşeye doğru yürüdüm ki, Mahmut Usta postaneye, anneme telefon etmeye gittiğimi sansın.

Kırmızı Saçlı Kadın hatırladığımdan daha da uzun boyluydu. Niye takip ediyordum onları? Onları tanı mıyordum bile. Ama arkalarından yürürken kendimi iyi hissediyordum. Kırmızı Saçlı Kadın bana gene “seni tanıyorum” diyen şefkatli bakışla baksın istiyordum. Sanki o kadının şefkatli ve şakacı

bakışları, sevgisi bana bu dünyanın ne kadar güzel bir yer olduğunu öğretecekti. Bir yandan bunu hissediyor, diğer yandan içimden geçenlerin hepsinin boş birer hayal olduğunu düşünüyordum.

O zamanlar “ben, beni kimse görmediği zaman en çok kendim oluyorum” diye düşünürdüm. Yeni keşfediyordum bu düşünceyi. Kimse sizi gözlemiyorsa, içinizdeki gizli ikinci kişi dışarı çıkıp dilediği şeyleri yapabilir. Yakınlarda bir babanız varsa ve sizi görüyorsa içinizdeki kişi içinize saklanır.

Kırmızı Saçlı Kadın’ın yanında babası olduğunu sandığım bir adam vardı. Onlar öndeydiler. Anneyle erkek kardeşi arkadaydılar. Arkadakilerin konuşmalarını işitebilecek kadar onlara sokuldum, ama bir şey anlamadım.

Güneş Sineması’na gelince, herkesin geçerken duvar arasından bedava film seyrettiği yerde durdular. Onlardan beş altı adım ötedeki perdeye daha yakın küçük aralıkta kimse yoktu, ben de orada durdum. Onlarla perdenin arasındaydım ama perdede ne oynadığına dikkat bile edemiyordum. Gözlerim onların üzerindeydi.

Bu yakınlıktan Kırmızı Saçlı Kadın’ın yüzünün hatırladığım kadar güzel olmadığını anladım. Belki de tenine perdeden mavimsi bir ışık vurduğu içindi bu. Ama yuvarlak, güzel dudaklarında, bakışında aynı şefkatli ve şakacı tatlı ifade vardı. Kuyucu çıraklığına üç haftayı aşkın bir süre bu bakışın büyüyle dayanabilmişim.

Perdedeki şeyleri eğlenceli, sevimli bulduğu için mi gülümseyerek bakıyordu? Yoksa başka bir şey mi vardı? Bir an arkama dönünce Kırmızı Saçlı Kadın’ın perdeye değil bana bakarak gülümsediğini anladım. İşte gene o bakışla bakıyordu bana.

Ter bastı gövdemi. Ona yaklaşım konuşmak istedim. Benden en azından on yaş büyük olmalıydı. “Hadi geç kalıyoruz, gidelim” dedi baba sandığım adam.

O anda ne yaptığımı tam hatırlamıyorum ama galiba olduğum yerden ayrılıp karşılarında durdum. “Ne o, bizi takip mi ediyorsun?” dedi Kırmızı Saçlı Kadın’ın erkek kardeşi.

“Turgay, kim bu?” diye sordu anneleri erkek kardeşe.

“Ne iş yapıyorsun sen?” diye sordu Kırmızı Saçlı Kadın’ın erkek kardeşi Turgay.

“Asker mi bu?” dedi babaları.

“Asker değil o... Küçük bey...” dedi anneleri.

Annesinin bu sözünü Kırmızı Saçlı Kadın’ın işittiğini, gülümsediğini gördüm. O güzel, iyi ifade hâlâ yüzündeydi.

“Aslında İstanbul’da lisede okuyorum” dedim. “Ama şimdi yukarıda ustamla kuyu kazıyoruz.”

Kırmızı Saçlı Kadın gözlerimin içine niyet ederek, kastederek, hâlâ dikkatle bakıyordu. “Ustanla gelin bir akşam bizim tiyatroya...” dedi ve ötekilerle beraber uzaklaştı.

Çadır tiyatrosu yönünde gidiyorlardı, onları takip etmedim. Ama yol kıvrımına kadar arkalarından baktım ve aslında onların bir aile değil, bir tiyatrocü takımı olduğunu görerek hayallere kapıldım.

Ustamın yanına dönerken, üç hafta önce Kırmızı Saçlı Kadın’la ilk karşılaştığımız gün yanımızdaki at arabasını çeken ihtiyar ve yorgun atı gördüm. Bir direğe bağlanmış at, kenardaki otları yiyordu ve gözleri daha da kederliydi.

Ertesi gün öğle paydosuna doğru aşağıda çalışan Ali sevinç çılgınlıkları attı. Kayanın bittiğini, yumuşak toprağı gördüğünü söyledi. Mahmut Usta onu yukarı aldı, aceleyle kendi indi aşağıya. Az sonra yukarı çıktı, kayanın bittiğini, bunun altından koyu renkli toprağın ve suyun yakında mutlaka çıkacağını ilan etti. Sigara içip mutlu hayallere dalması, kuyunun başında bir aşağı bir yukarı yürümesi bizi de mutlu etti.

O gün geç saate kadar durmadan çalıştık ve yorgunluktan akşam kasabaya inmedik. Sabahın ilk ışıklarıyla uyanıp gene çalışmaya başladık. Ama kuyudan kupkuru, kurşuni sarı renkli bir toprak çıkıyordu. O kadar yumuşaktı ki, çoğu zaman kazma kullanmaya bile gerek kalmıyordu. Mahmut Usta yumuşak toprağı doğrudan küreğiyle söküp kovaya dolduruyor, ağır olmayan kovayı Ali ile hızla yukarı çekiyor, boşaltıyorduk. Kısa zamanda umutsuzluğa kapıldım.

Saat on bir olmadan Mahmut Usta yukarı çıktı, Ali'yi indirdik aşağı.

“Toz çıkarmadan, ağır çalış” dedi ona Mahmut Usta. “Hızlı gidersen toz içinde boğulur, yukarıdaki ışığı bile göremezsin.”

Çıkan topraktan aslında yakınlarda hiç su olmadığını ikimiz de anlıyorduk, ama bu konuyu hiç konuşmuyorduk. Sabah Ali bu kum benzeri toprağın, kayanın altındaki karışık topraktan iyice farklı olduğunu görüp, onu yana boşaltmaya başlamıştı. Aşağıdan gelen kovanın içindeki kumu ben de onun boşalttığı bu yeni yere döküyordum artık.

Akşam yemeğinden sonra Öngören'e indik. Rumeli Kahvehanesi'nde otururken, iki gündür düşündüğüm şeyi, Kırmızı Saçlı Kadın'ın onu da tiyatroya çağırdığını ustama söyleyemeyeceğimi bir kere daha anladım: Ben Kırmızı Saçlı Kadın'ı tiyatrodaki tek başıma seyretmek istiyordum. Üstelik, Kırmızı Saçlı Kadın'a ilgimi fark ederse Mahmut Usta'nın bana karışacağını ve onunla çatışabileceğimizi de korkuyla hissediyordum. Babamdan, şimdi Mahmut Usta'dan korktuğum gibi bir kere bile korkmamıştım. Bu korku yüreğime nasıl yerleşmişti bilmiyordum, ama Kırmızı Saçlı Kadın'ın bu duyguyu artırdığını da anlıyordum.

Çayımı bitirmeden “Anneme telefon edeyim” deyip kalktım. Köşeyi dönünce tiyatronun sarı çadırına doğru bir rüyada koşar gibi yaklaştım.

Çadırın parlak sarı rengini görünce çocukluğumda Avrupa'dan Dolmabahçe'ye gelen sirk çadırlarından birini görmüş gibi heyecanlandım. Afişlerdeki yazıları yeniden ama hiçbir şey hatırlamadan okudum. Derken kenara yeni asılmış bir dosya kâğıdına büyük kara harflerle yazılmış şey şaşırttı beni:

SON ON GÜN

Sokaklarda uykuda gezer gibi yürüdüm. Ne kapıda bilet satan adamı, ne Turgay'ı (o adamın oğlu olduğunu düşünüyordum) ne de Kırmızı Saçlı Kadın ile annesini gördüm. Tiyatronun başlamasına daha vardı; Lokantalar Sokağı'ndaki vitrinden içeri bakınca Turgay'ın kalabalık bir masada oturduğunu görüp içeri girdim.

Kırmızı Saçlı Kadın masada yoktu. Turgay beni görünce eliyle işaret etti. Kimse benimle ilgilenmiyordu, Turgay'ın yanına oturdum.

“Oyuna girmeme yardım et bir gece” dedim. “Parası neyse veririm.”

“Para önemli değil. İstedığın gece beni oyundan önce bu lokantada bulursun.”

“Her akşam buraya gelmiyorsunuz.”

“Sen bizi takip mi ediyorsun?” Kaşlarını kaldırarak, hafif alaycı bir havayla gülümsedi. Boş bir bardağa maşayla iki tane buz koyup üstüne Kulüp Rakısı doldurdu. “Al bakalım!” diyerek ince, uzun bardağı elime tutuşturdu.

“Hepsini bir seferde fondip içersen, seni çadıra arka kapıdan alırım.”

“Bu akşam olmaz” dedim ama kendinden emin bitirimler gibi rakıyı bir dikişte içtim. Daha fazla vakit kaybetmeden Mahmut Usta'nın masasına geri döndüm.

Masada otururken artık ustamın sözünden kolay kolay çıkamayacağımı hissediyordum. Suyu bulmanın sorumluluğu, verdiğimiz bunca emek, beni ona ve kuyuya bağlamıştı. Ancak paramı alıp, paydos deyip eve dönmeye karar verince ona karşı çıkabilirdim. Bu da korkup suyu bulmaktan vazgeçmek demektir. Zorlanınca bir davadan vazgeçen korkaklar gibi.

Rakı kanıma karışıyordu. Dönüş yolunda mezarlığın yokuşunu çıkarken yıldızların hepsinin kafamdaki bir düşünce, bir an, bir bilgi, bir hatıra gibi olduğunu hissettim. İnsan hepsini aynı anda düşünemiyor ama görebiliyordu. Aklımdaki kelimelerin, aklımdaki hayallere yetişememesi gibi bir şeydi bu. Kelimeler duygularına yetişemiyor ve yetersiz kalıyorlardı.

Demek ki duygular, şu karşımdaki ışıltılı parıltılı gök gibi aslında birer resimdir. Bütün âlemi hissediyordum da sanki onu düşünmem daha zordu. Bu yüzden yazar olmak istiyordum. Yazarken düşünecek, kendi kendime ifade edemediğim resimleri ve duyguları yazıya dökerek, üstelik bu işi kitabevine gelen Deniz ağabeyin arkadaşlarından çok daha iyi yapacaktım.

Önde hızla yürüyen ustam arada durup “Nerede kaldın?” diye karanlıkta arkasına bakıp bağıyordu.

Kestirme olsun diye tarlalardan geçerken bazan ayağım bir şeye takılıyor ve şaşkınlıkla durup gökyüzünün güzelliğine bakıyordum. Otların arasına şimdiden gecenin serinliği inmişti.

“Ustacığım” diye bağırdım karanlığa doğru. “Bizim kuyudaki nikelden, demirden kayaların her biri gökten kayıp buraya düşen birer kuyrukluyıldız olmalı.”

Arazi sahibi Hayri Bey üç değil, tam beş gün sonra kamyonetiyle geldi. Suyu hâlâ bulamadığımızı biliyordu, ama sanki aldırılmıyormuş gibi davranıyordu. Karısını ve benden birkaç yaş küçük oğlunu da kamyonette yanında getirmişti. Onlara, kuyudan su çıkınca burada yükselecek olan boya ve yıkama atölyelerinin yerlerini arazide yürüyerek gösterdi. Sonra deponun, idare binasının ve işçi yemekhanelerinin nereye kurulacağını elindeki plana bakıp, adımlayarak tek tek işaretledi. Hayri Bey'in yeni futbol ayakkabıları giyen oğlu, kamyonetten çıkardığı plastik bir futbol topunu kucağında tutarak babasını dinliyordu.

Daha sonra baba oğul arazinin bir köşesinde futbol oynadılar, taşlardan kale yapıp birbirlerine penaltı çektiler. Anneleri benim ceviz ağacının altına bir örtü serdi ve üzerine yanlarında getirdikleri sepetten çıkardığı yiyecekleri yerleştirmeye başladı. Kadın, Ali ile haber salarak hepimizi öğle yemeğine davet edince Mahmut Usta huzursuz oldu. Çünkü bu süslü ve gereksiz pikniğin Hayri Bey'in kafasında erken yapılmış bir su çıktı töreni olduğunu anlıyordu. Belli ki Hayri Bey suyun çıkacağı günün hayallerini çok kurmuştu. Mahmut Usta istemeye istemeye bizimle birlikte örtünün kenarına oturdu ve haşlanmış yumurtalardan, soğanlı domates salatasından, kol böreğinden birer lokma yedi.

Yemek bittikten sonra Hayri Bey'in oğlu annesinin yanına uzanıp uyudu. Şişman, güçlü ve güleç anne sigara içerek Günaydın gazetesi okuyor ve hafif bir rüzgâr gazetesinin kenarlarını hışırdatıyordu.

Mahmut Usta'nın Hayri Bey'i toprağı döktüğümüz yere yeniden götürdüğünü görünce onlara sokuldum. Arazi sahibinin kuyudan su çıkmadığını, yakın zamanda da çıkmayacağını, hatta, belki buradan hiç su çıkmayacağını düşündüğünü kederli yüzünde gördüm.

“Müsaadenle Hayri Bey, bize bir üç gün daha tanı...” dedi Mahmut Usta.

Çok alttan alarak alçak sesle söylemişti bunu. Ustamın bu hale düşmesine tanık olduğum için utandım Hayri Bey'e kızdım. Hayri Bey ceviz ağacının altına döndü, bir süre karısı ve çocuğuyla konuşup geri geldi.

“Geçen sefer geldiğimde üç gün istemiştin Mahmut Usta” dedi. “Üç günden fazlasını verdim sana. Ama su yok. Toprak da bu noktada berbat. Ben artık burada kuyu kazmakta yokum. Yanlış yerde kuyu kazıp vazgeçen ilk biz olmayacağız. Arazinin -sen daha iyi bilirsin- başka bir yerinden yeni bir kuyu kaz.”

“En beklenmedik zamanda bir damar değişir.” dedi Mahmut Usta. “Ben buradan devam edeceğim.”

“Su çıkarsa bana haber verirsiniz. Kamyonete atlar hemen gelirim. Hediyelerinizi de fazlasıyla veririm. Ama ben bir işadamıyım. Susuz yere beton döke döke sonsuza kadar gidemem. Bundan sonra yevmiye, malzeme, para veremiyorum. Ali de şimdi işi bırakıp dönüyor. Başka yerden yeni bir kuyuya başlarsan gene yollarım Ali'yi sana.”

“Ben burada suyu bulacağım” dedi Mahmut Usta.

Onunla Hayri Bey kenara çekildiler, son bir kere yevmiye, para hesabı yaptılar. Arazi sahibinin ustama parasını verdiğini, aralarında bir anlaşmazlık olmadığını, hesabın kapandığını dikkatle gördüm.

Hayri Bey'in karısı piknikten kalan haşlanmış yumurtaları, böreği, domatesleri, bizim için getirdikleri karpuzla birlikte Ali ile yolladı. Kocasının işi için üzüldüğü kadar bizler için de kederlenmişti.

“Seni de evine bırakalım” diyerek Ali’yi kamyonette yanlarına alınca, bir anda biz ustamla yalnız kaldık. Kamyonetin yüklüğünden arkaya dönüp bize el sallayan Ali’nin arkasından uzun uzun baktık. Dünyanın ne kadar sessiz olduğunu bir kere daha anladım. Yalnızca cırcırböceklerinin sonsuz vızıltısı vardı ve İstanbul’un uğultusu işitilmiyordu.

Öğleden sonra çalışmadık. Ben ceviz ağacının altına uzanıp tembelce düşlere daldım. Aklımdan Kırmızı Saçlı Kadın, tiyatro yazarı olmak, eve dönme vakti, Beşiktaş’taki arkadaşlarım gibi şeyler geçiyordu. Akşamüstü vakit öldürmek için girişi böğürtlenlerle kaplı beton kazamatın ağızındaki bir karınca yuvasına bakıyordum ki, usta yanıma geldi.

“Oğlum, buna bir hafta daha devam edelim” dedi Mahmut Usta. “Sana borcum da birikti... Hepsini, hayırlısıyla öbür çarşamba günü bitirir, kapatırız. O gün büyük hediyemizi de alırız.”

“Usta, ya kötü toprak bitmez de, su çıkmazsa?”

“Ustana güven, beni dinle, gerisini bana bırak” dedi ustam gözlerimin içine bakarak. Saçlarımı okşadı, omzumdan tutup sarıldı bana. “Sen bir gün büyük bir adam olacaksın, biliyorum.”

Ona hayır diyecek gücü kendimde artık hiç bulamıyordum. Bu da beni içten içe öfkeli ve mutsuz yapıyordu. En sonunda “bir hafta kaldı” diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bu bir hafta içinde Kırmızı Saçlı Kadın’ı görmek, oyunu seyretmek de vardı aklımda.

Kötü toprak ondan sonraki üç gün renk değiştirmede. Çıkırđı tek başıma güçlkle çevirdiğim için Mahmut Usta aşağıdan kovayı ağzına kadar doldurmuyor, bu da hızımızı iyice kesiyordu. Toprak yumuşacak olduğu için gittikçe aşağıya inen ustamın fazla işi de yoktu. Benim indirdiğim kovayı bir anda, üç beş kürek hareketiyle dolduruyor, “Çeek!” diye hemen bağırıyor.

Yarı dolu kovayı çıkırđın tek koluna asılarak yukarı çekmem, arabaya aktarıp boşaltmam vakit aldığı için ustam aşağıda sabırsızlanıyor, bana söylenip, bazan da bağırıyor. Bazan arabayı iterek koştururken, tozlu toprağı boşaltırken gücüm tükenir, yere oturup dinlenirdim. Geri döndüğümde kuyunun ağzından ustamın daha da yüksek sesle söylendiğini işitirdim. Bazan da iyice yavaşladığımı görünce usta kendisini yukarı almamı ister, yukarıda bir paydos verir, niye yavaşladığımı bana sorardı. Çıkırđı çevirerek onu yukarı çekmek en zor iş olduğu için tükendiğimi görür, beni azarlayamaz, “Oğlum, yorulduñ” der, zeytin ağacının altına oturup sigara iđer, sessizce beni beklerdi. Bana “oğlum” deyişi içime derinden işler, kafamı karıştırırdı. O zaman ben de ceviz ağacının altına gider, yatardım. Çok geçmeden ustamın yarı tatlı yarı emreden sesini duyardım ve kazmaya devam ederdik.

Her akşam Öngören’e birlikte iniyorduk. Her seferinde Rumeli Kahvehanesi’nin kaldırımındaki masadan bir bahane uydurmadan kalkar, Öngören sokaklarında Kırmızı Saçlı Kadın’a rastlama, tiyatro çadırına sızma umuduyla aşağı yukarı yürürdüm. Sarı tiyatro çadırı yerindeydi, ama ilk iki akşam onlara rastlayamadım.

Üçüncü akşam marangozun sokağında yürürken, Kırmızı Saçlı Kadın’ın kardeşi, Turgay arkadan yetişti bana.

“Kuyucu çırağı, çok dalgınsın!”

“Tiyatroya sok beni” dedim. “Bilet alıp gireyim.”

“Lokantaya gel.”

Birlikte yürüyüp vitrini tül perdeli Kurtuluş Lokantası’na girdik, tiyatrocuların masasına oturduk. “Tiyatrodan önce rakıyı usulünce içmeyi öğrenmen gerek” dedi Turgay.

Aslında benden beş altı yaş büyük gözüküyordu. şakayla önüme koyduğu buzlu rakıyı ben gene hızla içerken Turgay yanındakilerle biraz fısıldaştı. Geç kalıyor muydum? Mahmut Usta beni bekliyor muydu? Bu akşam beni sokarlarsa Mahmut Usta’ya aldırılmaz, tiyatroya girerdim.

“Öbür gün akşam bu saatte burada ol” dedi Turgay. “Ustanı da getir.”

“Mahmut Usta meyhanelerden ve tiyatrodan hoşlanmaz.”

“Biz bulur getiririz onu. Sen pazar akşamı bu saatte buraya gel. Babam tiyatro çadırına seni alacak. Bilete, paraya gerek yok.”

Çok oturmadan Mahmut Usta’nın yanına döndüm. Çadırımıza dönerken Mahmut Usta, eski yıllarda su çıkınca yaşadığı mutlu hatıraları anlattı. Bir keresinde bir arazi sahibi, kuyunun az ötesinde yüz kişiye ziyafet vermiş, dört kuzu çevirmişti. Yeraltından su hiç beklenmedik anda birden çıkardı, şaşırırdın. Allah, suyu imanlı kuyucunun yüzüne sanki fişkırtırdı. İlk anda su tıpkı küçük bir bebeğin işemesi gibi güçle çıkardı. Kuyucu suyu görünce tıpkı bebeğine mutlulukla bakan baba gibi gülümserdi. Bir keresinde aşağıdaki kuyucu suyun çıktığını görünce o kadar sevinmiş, bağırıp çağırıp yerinde öyle sıçramıştı ki, yukarıdakiler telaştan omuzuna taş düşürüp onu yaralamışlardı. Bir de su çıkınca sevinçten ne yapacağını şaşıran, her gün kuyuyu ziyaret edip suyun çıktığı anın hikâyesini iki çırağa yeniden yeniden anlattıran eski tarz bir ağa vardı. Her gelişinde de suyun çıkışını

anlatan ıraqlara eski büyük kâğıt paralardan ikişer tane verirdi. Şimdi ne öyle ağa, ne de bey kalmıőtı: Eskiden bir arazi sahibi kendini işine adanıő kuyucu ustasına, “Benden paydos, istersen sen kendi takımınla ve paranla kazarsın!” gibi bir lafi asla demez, arazisinde kuyu kazan usta kuyucunun yiyeceğini, masrafını, hediyesini, su çıksın çıkmasın bahőiőini bir baba gibi karőılamazsa Őerefsiz hissederdi kendini. Ama yanlış anlamamalıydım, Hayri Bey çok iyi bir insandı; kuyudan su çıkınca mutlaka eski beyler gibi bizi hediyelece boğacak, hakkımızı verecekti!

Ertesi gün kuyudan çıkan toprak daha da sarardı ve hafifleşti. Kuru ve gevrek toprağın saman gibi hafif olduğunu kovayı yukarı çekerken anlıyordum. Tozlu kumun içinde yıpranmış, zar gibi deriler, çocukluğumun mika askerleri gibi kırılğan ve sedef rengi yüzeyler, tenim renginde milyon yıllık taşlar, saydam gibi gözükten kabuklar, devekuşu yumurtası büyüklüğünde tuhaf kaya parçaları, ponza taşı misali bıraksan suda yüzecek kadar hafif taş parçaları vardı. Mahmut Usta kazdıkça suya yaklaşacağımıza daha da uzaklaştığımızı hissediyor, hiç konuşmuyorduk.

Ertesi akşam en sonunda tiyatroya gireceğimi bilmek beni öylesine mutlu etmişti ki, o gün hiçbir şeye aldırmadım. Ustamın her dediğini fazlasıyla yaptım. Akşam yorgunluktan ayakta zor duruyordum. Zaten o gece Öngören'e gitmeye de gerek yoktu. Yemekten az sonra çadırın kenarında biraz uzandım; yıldızlara bakarak uyuyakalmışım.

Gece yarısından sonra irkilerek uyandım. Mahmut Usta çadırda yoktu. Çadırdan çıkıp karanlık gecenin içinde korkuyla yürüdüm. Sanki bütün dünya boşalmış, âlemde benden başka hiçbir canlı kalmamıştı. Bu hayal, belli belirsiz esen rüzgâr gibi, ürperticiydi. Ama her şeyin sihirli bir güzelliği de vardı. Tepemdeki yıldızların bana yaklaştığını ve önümde çok mutlu bir hayat olduğunu hissettim. Beni yarın akşam tiyatroya almasını Turgay'dan Kırmızı Saçlı Kadın istemiş olabilir miydi? Mahmut Usta bu saatte neredeydi?

Bir rüzgâr daha da kuvvetle esince çadıra girdim.

Sabah uyandığımda Mahmut Usta gelmişti. Kenarda yeni bir sigara paketi de gördüm. O gün akşama kadar çok çalıştık ama fazla bir yol alamadık. Kuyunun dibi iyice uzaklaşmıştı ve artık sürekli toz içindeydi. Paydostan sonra Mahmut Usta ile birbirimize su dökerek yıkandık. Artık onun çıplak gövdesine daha rahat bakabiliyordum. Vücudundaki morluk ve yaraların çokluğunu, koca gövdesine rağmen aslında ne zayıf ve kemikli olduğunu, teninin solgun ve buruş buruş halini gördükçe suyu bulamayacağımızı düşünüyordum.

O akşam Mahmut Usta Öngören'e hiç inmesin de tiyatro çadırına rahatça gidebileyim istiyordum. Ama vakti gelince "Sigara alalım" deyip önce o çıktı yola. Rumeli Kahvehanesi'nde her zamanki yerimizde otururken gergindim. Saat 8:30'da hiçbir şey demeden yerimden kalktım ve Lokantalar Sokağı'na gittim. Oyundan önce Kırmızı Saçlı Kadın'la meyhanede konuşmamın iyi olacağını hayal etmişim, ama ne o ne de kardeşi vardı etrafta. Her zaman oturdukları masadan biri bana el salladı.

"Dokuzu beş geçe çadırın arkasına gel" dedi. "Onlar bu akşam yoklar."

Bu sözü ilk başta "tiyatrodada da bu akşam yoklar" diye anlayıp hayal kırıklığına kapıldım. Sanki bu benim dostlarımla yemek yediğim masaymış gibi önümdeki boş bardağa buz koydum, ağzına kadar da rakıyla doldurup hırsız gibi hemen dibine kadar hızla içtim.

Lokantadan çıkıp Mahmut Usta'ya görünmeden arka sokaklardan çadıra yürüdüm. Saat dokuzu beş geçe, sarı çadırın arkasında beklerken içeriden biri çıktı ve bir anda beni içeri aldı.

Oyun başlamıştı, çadırda yirmi beş otuz kişi vardı. Belki biraz daha fazla. Karanlık köşelerdeki gölgeleri seçemiyordum. Ortadaki yükselti çıplak ampullerle çok fazla aydınlatılmıştı ve bu da İbretlik Efsaneler çadırına sihirli bir hava veriyordu. Çadırın iç kısmı gece gibi lacivertti ve üzerine iri, sarı yıldızlar resmedilmişti. Bazı yıldızların arkalarında kuyruğu vardı, bazıları ise çok küçük ve uzaktı. Yıllarca hatıralarımda bizim çadırın üzerindeki yıldızlı gökle İbretlik Efsaneler çadırının göğü birbirinin yerine geçecekti.

Rakı kanıma iyice karışmış, kafayı bulmuştum. O gece çadırda geçirdiğim bir saat boyunca gördüğüm bazı şeylerin, tıpkı gelişi güzel okuyup hatırladığım Oidipus'un hikâyesi gibi hayatımı belirleyeceğini hiç düşünmüyordum. Aklımda sahnede anlatılan şeyi anlamak değil, Kırmızı Saçlı Kadın'ı görmek vardı yalnızca. Bu yüzden o gece dumanlı kafayla gördüklerimi, yıllar sonra yaptığım araştırmalardan, okuduğum kitaplardan öğrendiklerimle birleştirerek anlatmaya çalışacağım:

İbretlik Efsaneler Tiyatrosu, 1970'lerin ortasıyla 1980 askeri darbesi arasında, Anadolu'da devrimci halk tiyatrosu yapan gezici tiyatro kumpanyalarının geleneğini sürdürmeye çalışıyordu. Ama repertuarlarında kapitalizm karşıtı sahnelerden çok eski âşıkların hikâyelerinden, geleneksel masal ve destanlardan ve İslami, tasavvufi mesellerden çıkma pek çok hikâyeye vardı. Bunların bazılarını hiç anlayamadım. Ben içeri girdiğimde televizyondaki bazı çok sevilen reklamları alaycılıkla taklit eden iki küçük oyuncuk gördüm. Birincisinde, kısa pantolonlu, bıyıklı bir çocuk elinde kumbarasıyla sahneye çıktı, biriktirdiği parayı ne yapacağını iki büklüm kambur ninesine sordu. Nine (Kırmızı Saçlı Kadın'ın annesiydi sanırım) de herkesi güldüren ve banka reklamlarıyla alay eden edepsiz bir şaka yaptı.

İkinci sahneyi tam kavrayamadım çünkü sahneye Kırmızı Saçlı Kadın girmişti: Mini etekliydi; bacakları uzun ve güzeldi; boynu, kolları açıktı: Sahnede çok sihirli, sarsıcıydı. Gözlerine kalın çizgiler çekmiş, güzel, yuvarlak dudaklarına kırmızılar sürmüştü. Dudaklarındaki ruj ışıklarda parlıyordu. Derken eline bir kutu deterjan aldı ve televizyon reklamlarıyla alay eden bir şeyler söyledi. Sahnedeki yeşilli sarılı bir papağan ona cevap verdi. Papağan doldurulmuştu, ama sahne arkasından biri onu seslendiriyordu. Burası galiba bir bakkal dükkânıydı ve papağan gelen müşterilere şakalar yapıyor, hayat, aşk, para konusunda herkesi güldüren şeyler söylüyordu. Bir ara Kırmızı Saçlı Kadın'ın bana baktığını sandım ve kalbim hızlandı. Gülümseyişi çok tatlıydı; küçük elleri hızla hareket ediyordu. Ona âşıktım ve rakının da etkisiyle sahnede olup biteni tam anlayamıyordum.

Sahnedeki oyuncuklar birkaç dakika sürüyor, arkasından bir yenisi başlıyordu. Yıllar sonra bunlardan bazılarının kaynağını kitaplarda, filmlerde arayıp buldum. Birinde Kırmızı Saçlı Kadın'ın babası olduğunu sandığım adam havuç gibi upuzun bir burunla çıktı sahneye. Önce onun Pinokyo olduğunu sandım, ama adam, yıllar sonra *Cyrano de Bergerac* olduğunu anladığım bir eserden upuzun bir konuşma okudu. O küçük oyun "dış görünüş değil, ruhsal güzellik önemlidir" anlamındaydı.

Hamlet'ten çıkma kuru kafalı, kitaplı ve "olmak ya da olmamak"lı bir sahneden sonra tiyatrocular hep birlikte bir türkü söylediler. Türkü aşkın aldatici olması, paranın gerçekçi olması hakkındaydı. Bu sırada Kırmızı Saçlı Kadın'ın, belirgin bir şekilde göz göze gelmeye çalışarak bana bakması aklımı başımdan alıyordu. Aşkın ve rakının baş dönmesiyle söylenen sözleri, konuşmaları, temsil edilen hikâyeleri ve sahneleri tam olarak anlayamıyordum ama gördüğüm görüntüler, tıpkı Kırmızı Saçlı Kadın'ın bakışları gibi hiç unutmamacasına hafızama kazınıyordu.

Gördüğüm oyuncuklar içinde bir tek Hazreti İbrahim'in hikâyesini seyrederken anladım, çünkü Kurban Bayramı'nın arkasındaki hikâyeyi hem okulda öğretmişler, hem de babam bir kere bana anlatmıştı. Oğlu olmayan Hazreti İbrahim'i beni çadırın kapısından çeviren oyuncu canlandırıyor. İbrahim kendisine bir oğul vermesi için Allah'a uzun uzun yalvardı. Sonra da bir oğlu oldu; (oyuncak bir bebektir bu). Derken oğlu büyüdü ve Hazreti İbrahim çocuk yaşta bir oyuncuyu -oğlunu- yere yatırdı bıçağını çekip onun gırtlığına dayadı. Bu sırada babalık, oğulluk, itaat konusunda derin şeyler söyledi. Herkes etkileniyordu bu sözlerden.

Sessizlik Kırmızı Saçlı Kadın'ın yanında bir oyuncak koyun ve yeni bir kıyafetle sahnede belirmesiyle bozuldu. Şimdi o bir melekti; kartondan kanatları ve yeni makyajı ona çok yakışmıştı.

Ben de herkesle birlikte onu alkışladım.

En son sahne, en etkileyicisi, bir resim olarak en unutulmazıydı. Daha seyrederken böyle olacağını hemen anladım da, hikâyenin ne olduğunu gene anlayamadım.

Sahnenin ortasına üstlerinde savaşı zırhları, yüzlerinde demirden maskeleri ile kılıçlı kalkanlı iki eski silahşor çıktı. Plastik kılıçlarını çekip dövüşürken hoparlörden kılıç ve kalkan sesleri geliyordu. Sonra karşılıklı biraz konuştular ve gene dövüştüler. Zırhlar içerisindeki oyuncuların Turgay ile Kırmızı Saçlı Kadın'ın babası olduğunu sanıyordum. Derken boğaz boğaza, göğüs göğüse dövüştüler, yerde yuvarlandılar ve ayrıldılar.

Seyircilerle birlikte ben de heyecanlanmışım. Sonra bir anda yaşlı savaşı bir vuruşta genç savaşıyı devirdi, üzerine çıktı ve bir hamlede gencin kalbine kılıcını sokup öldürdü onu. Hepsini çok hızlı olmuştu. Kılıçların plastik, bunun tiyatro olduğunu unutup hepimiz bir an korktuk.

Genç silahşor bir çığlık attı ama hemen ölmemişti. Söyleyecek bir şeyleri vardı. Yaşlı savaşı ölmekte olan gence yaklaştı. Rakibini yenen silahşorun güveniyle demir maskesini çıkardı (Kırmızı Saçlı Kadın'ın babası olduğunu sandığım adamdı), ölmekte olan gencin bileğindeki bilekliği görünce telaşlandı, hatta dehşete düştü. Sonra gencin yüzündeki maskeyi indirdi (Turgay değil başka bir oyuncuydu) ve acıyla irkildi. Bir yanlışlık olduğunu gösteren abartılı hareketler yaptı. Hissettiği çok büyük bir acıydı. Az önce televizyondaki reklam taklitlerine gülen biz seyirciler de şimdi saygıyla sessizliğe bürünmüştük. Çünkü Kırmızı Saçlı Kadın da onlara ağlıyordu.

Yaşlı savaşı sonra yere oturdu, ölmekte olan genç savaşıya sarıldı, onu kucağına alıp ağlamaya başladı. İçten bir şekilde ağladığı için biz tiyatrodakiler de beklenmedik bir şekilde duygulandık. Yaşlı savaşı pişmanlıkla ağlıyordu.

Pişmanlık duygusu bana da geçti. Bu duygunun sinemada, resimli romanlarda bu kadar açık bir şekilde ifade edildiğini hiç görmemiştim. O ana kadar pişmanlık, benim için yalnızca kelimelerle ifade edilebilen bir şeydi. Oysa şimdi yalnızca seyrederek sahnedeki pişmanlık acısına katılıyordum. Bu gördüğüm, sanki yaşayıp unuttuğum bir hatıraydı.

Kırmızı Saçlı Kadın arkadan gördüğü iki savaşı için derin bir acı çekiyordu. O da birbirini öldürmek isteyen erkekler gibi pişmandı. Daha da güçlü ağlamaya başladı. Belki de erkekler de, Kırmızı Saçlı Kadın ve çevresindekiler gibi bir aileydi. Tiyatro çadırında başka hiçbir ses işitilmiyordu. Kırmızı Saçlı Kadın'ın ağlayışı bir ağıta, derken bir şiire dönüştü. Hikâye gibi uzun, sarsıcı bir şiirdi bu. Uzun son monoloğunda Kırmızı Saçlı Kadının, erkeklerden, onlarla yaşadıklarından, hayattan öfkeyle bahsederek anlattıklarını dinliyordum, ama karanlıkta beni seçmesi zordu. Sanki onunla göz göze gelemediğim için anlattığı şeyleri de anlayamıyor, unuttuyordum. Onunla konuşmak, ona yakın olmak için durdurulmaz bir istek duydum. Kırmızı Saçlı Kadın'ın, uzun şiirsel konuşması bitince oyun da bitti ve küçük seyirci kalabalığı bir anda dağıldı.

Tiyatro çadırından çıktuktan sonra ayaklarım geri geri gidiyordu. Derken gişe niyetine kullanılan masanın yanında Kırmızı Saçlı Kadını gördüm.

Sahne giydiği kıyafeti çıkarmış, sokak elbiseleriyleydi. Üzerinde gök laciverdi uzun bir etek vardı.

İlkel aşkımin, sahnede gördüklerimin ve rakının etkisiyle kafayı öyle bulmuştum ki şimdiki yaşayamıyor, o anda kendimi ya geçmişte, ya da kurmakta olduğum bir hayalin içinde sanıyordum. Üstelik her şey hatıralar gibi kopuk kopuktu.

“Beğendin mi oyunumuzu?” dedi Kırmızı Saçlı Kadın gülümseyerek. “Alkışların için teşekkürler.”

“Çok beğendim” dedim tatlı gülüşünden cesaretlelenerek.

Şimdi, yıllar sonra, onun adını okurdan bile kıskançlıkla saklamak istiyorum. Ama hikâyemin hepsini dürüstlikle anlatmalıyım. Çünkü filmlerdeki Amerikalılar gibi adlarımızı söyleyerek kendimizi tanıttık:

“Cem.”

“Gülcihan.”

“Çok iyi oynuyordun” dedim, “seyrederken sana dikkatle bakıyordum.” Ona “sen” diyebilmek için kendimi zorluyordum. Çünkü uzaktan gördüğümünden ve sandığımdan daha yaşlıydı.

“Nasıl gidiyor kuyu?”

“Bazan su hiç çıkmayacak sanıyorum” dedim. “Aslında Öngören’de seni görebilmek için kalıyorum!” diyebilmek isterdim, ama bunu irkiltici bulabilirdi.

“Dün ustan da bizim çadırdaydı” dedi Kırmızı Saçlı Kadın.

“Kim?”

“Mahmut Usta. O suyu bulacağından emin. Tiyatroyu, oyunumuzu, o da çok beğendi. Bilet kestik ona, parasını verdi.”

“Aslında Mahmut Usta hayatında tiyatro seyretmemiştir” dedim kıskançlıkla. “Ben bir kere biraz Oidipus ve Sophokles’ten bahsettim, kızdı bana. Nasıl ikna ettiniz?”

“Haklı, Yunan oyunu Türkiye’de tutmaz.”

Kırmızı Saçlı Kadın Mahmut Usta’yı kıskanmamı mı istiyordu?

“Ama O oyunda oğul anasıyla yatıyor diye kızıyor.”

“Dün oyunun sonunda babanın oğulu öldürmesine hiç kızmadı...” dedi Kırmızı Saçlı Kadın. “Eski hikâyeleri, efsaneleri ise çok sevdi.”

Oyunun sonunda Mahmut Usta ile de buluşup konuşmuşlar mıydı? Mahmut Usta’nın, ben uyuduktan sonra akşam Öngören’e pazar iznine çıkan erler gibi tiyatroya gitmiş olmasına bir türlü inanamıyordum.

“Mahmut Usta aslında bana çok sert” dedim. “Gözü suyu bulmaktan başka bir şey görmüyor. Tiyatroya gitmemi de istemiyordu. Bu akşam buraya geldiğimi bilse kızar bana.”

“Merak etme, ben konuşurum onunla” dedi Kırmızı Saçlı Kadın.

Öyle bir kıskançlık hissettim ki bir süre konuşamadım. Mahmut Usta ile Kırmızı Saçlı Kadın arkadaş mı olmuşlardı?

“Ustan çok mu buyurgan, çok mu sıkı?” diye sordu Kırmızı Saçlı Kadın.

“Aslında bir baba gibi şefkatle koruyor da beni, arkadaşlık da ediyor. Ama her emrine de

uymamı, ona sürekli itaat etmemi bekliyor.”

“Sen de itaat et ona, ne var!” dedi Kırmızı Saçlı Kadın tatlılıkla gülümseyerek, “Sana zorla çıraklık ettirmiyor ki... Ailenin parası hiç mi yok?”

Mahmut Usta, Kırmızı Saçlı Kadın’a benim bir küçük bey olduğumu anlatmış mıydı? Aralarında benden söz etmişler miydi?

“Babam bizi terk etti!” dedim.

“O zaman sana babalık etmemiş” dedi Kırmızı Saçlı Kadın. “Sen de kendine başka bir baba bul. Herkesin babası çoktur bu ülkede. Devlet baba, Allah baba, Paşa baba, Mafya babası... Burada kimse babasız yaşayamaz.”

Şimdi Kırmızı Saçlı Kadın’ı hem güzel hem de zeki buluyordum. “Babam Marksistti” dedim. (Niye “Marksisttir” dememiştin?) “Sorguda işkence gördü. Ben küçükken yıllarca hapis yattı.”

“Adı ne babanın?”

“Akın Çelik. Ama bizim eczanenin adı Çelik değil Hayat’tı.”

Kırmızı Saçlı Kadın düşüncelere daldı. Kendi içine çekildi ve uzun bir süre konuşmadı. Babamın Marksist olması onu niye etkilemişti? Belki de yanılıyordum: Yalnızca yorgundu ve düşüncelere gömülmüştü. Ben de ona Hayat Eczanesi’nde nöbet tutan babamdan, ona yemek götürmemden ve Beşiktaş çarşısından söz ettim.

Anlattıklarımı dikkatle dinledi. Ama Mahmut Usta’dan olduğu gibi babamdan da söz etmekten hoşlanmıyordum. Biraz sustuk.

“Biz kocamla burada kalıyoruz” dedi önünden defalarca geçtiğim, pencerelerine hep baktığım binayı göstererek.

Kalbim kırıldı; aldatılmış gibi öfkelenmişim. Ama sarhoşluğuma rağmen, şehir şehir Türkiye’yi gezen derme çatma siyasi bir tiyatro grubunda çalışan o yaştaki bir kadının evli olması gerektiğini de hayal edebiliyordum. Bunu niye daha önce düşünmemiştim.

“Hangi kat sizin daire?”

“Bizim pencereler sokaktan gözükmez. Bizi Öngören’e çağıran eski bir Maocunun giriş katında kalıyoruz. Turgay’ın annesi babası da yukarıdalar. Bizim pencereler arka bahçeye bakar. Turgay buradan geçerken pencerelere baktığını söyledi.”

Sırrımın ortaya çıkması utandırdı beni. Ama Kırmızı Saçlı Kadın tatlılıkla gülümsüyordu. Yuvarlak, güzel dudakları çok çekiciydi.

“İyi geceler” dedim. “Çok güzel bir oyundu.”

“Yok, şuraya kadar yürüyüp dönelim. Babamı merak ettim.”

Hikâyemi yıllar sonra okuyan meraklılara şu bilgiyi vermeliyim: O yıllarda (tiyatro için de olsa) makyajlı, lacivert hoş etekli ve otuz küsur yaşlarında kırmızı saçlı çekici bir kadın gece saat on buçukta bir erkeğe, “Biraz daha sokaklarda yürüyelim” derse bunun çoğu erkek için -ne yazık ki- bir tek anlamı olurdu. Tabii ben o erkeklerden değil, çocuksu aşkını saklayamayan bir liseliydim. Üstelik kadın evliydi ve burası Orta Anadolu yani Asya değil, Rumeli yani Avrupa’ydı. Ayrıca serde bir solcu siyasi ahlak vardı. Yani babamın ahlakı.

Hiçbir şey konuşmadan yürüdüğümüzü düşünürken bir süre hiçbir şey konuşmadan yürüdük. Karanlık köşeler daha az karanlıktı ve Öngören kasabasının göğünde yıldız yoktu. İstasyon Meydanı’ndaki Atatürk heykeline birisi bisikletini dayamıştı.

“Sana siyasetten söz eder miydi?” dedi Kırmızı Saçlı Kadın.

“Kim?”

“Babanın siyasi arkadaşları eve gelir miydi?”

“Babam zaten pek yoktu evde. Annem de, babam da benim siyasete karışmamı istemediler.”

“Baban seni niye solcu yapmadı?”

“Ben yazar olacağım..”

“Bize de bir oyun yazarsın artık” dedi sihirli bir havayla gülümseyerek. Şimdi neşelenmişti ve çekici, baştan çıkarıcı bir hava gelmişti üzerine. “Benim son monologlarım gibi bir oyun, bir kitap yazılsın, benim hayatım da içinde olsun isterdim.”

“O son uzun monologu anlayamadım tam. Metni var mı?”

“Yok, onları anında ilhamla söyleyiveriyorum. Bir kadeh rakının da etkisi oluyor.”

“Aslında tiyatro oyunu yazmayı düşünüyorum” dedim salak bir liselinin ukala havasıyla. “Ama önce tiyatro kitaplarını okumalıyım. İlk okuyacağım klasik de Kral Oidipus olacak.”

İstasyon Meydanı Temmuz gecesinde hatıralar gibi tanıdıktı. Gece karanlığı Öngören’in yoksulluğunu, bakımsızlığını örmüş, soluk turuncu lambalarının etkisiyle İstasyon binası ve meydanını kartpostallara resmi basılabilecek ilginç bir yere çevirmişti. Meydanı ağır ağır dönen askeri jipin güçlü ön farları kenarda duran bir köpek çetesini aydınlattı.

“Olay çıkaran disiplinsizleri, kaçakları arar bunlar” dedi Kırmızı Saçlı Kadın. “Buranın erleri çok edepsiz oluyor nedense.”

“Cumartesi-pazar tiyatrodaki onlar için özel bir şeyler oynamıyor musunuz?”

“Para kazanmamız gerek...” dedi gözlerimin içine dimdik bakarken. “Biz halk tiyatrosuyuz, hükümetten maaşlı devlet tiyatrosu değil.”

Uzanıp yakama takılmış bir saman parçasını aldı. Gövdesinin uzun bacaklarının ve göğüslerinin çok yakında olduğunu hissettim.

Hiç konuşmadan geri döndük. Badem ağaçlarının altındayken Kırmızı Saçlı Kadın’ın gözleri sanki siyahtan yeşile dönüştü. Aşırı bir huzursuzluk vardı içimde. Son bir ayda pencerelerine defalarca baktığım apartman uzaktan gözüküyordu.

“Kocam senin bu yaşta aslında iyi rakı içtiğini söylüyor” dedi. “Baban da içiyor muydu?”

Buna başımı “evet” diye sallayarak cevap verdim. Aklım kocasıyla bir masada ne zaman, nasıl oturduğumuzdaydı. Bunu hatırlayamıyordum. Ama sormak da içimden gelmiyor, kalp kırıklığı ile onları unutmak istiyordum. Üstelik kuyu bittikten sonra onu bir daha göremeyeceğimi düşünmek şimdiden çocuk gibi acı veriyordu bana. Bu acı onun pencerelerine (üstelik değildi) takıntıyla bakmamın bilinmesinden ağırdı.

Binaya yüz metre kala badem ağaçlarından birinin altında durduk. İlk o mu durdu, ben mi durdum, şimdi bile hatırlamıyorum. Çok akıllı ve şefkatli buluyordum onu. Sahneden gözlerimin içine baktığı zaman yüzünde gördüğüm güçlü ve iyimser ifadeyle bana tatlılıkla, şefkatle gülümsedi. O anda tiyatrodaki ağlayan baba savaşıyla oğlunu seyrederken hissettiğim pişmanlık duygusu geçti içimden.

“Turgay İstanbul’da bu akşam” dedi. “Sen de baban gibi rakı seviyorsan onun şişesinden bir kadeh vereyim.”

“Memnun olurum” dedim. “Kocanla da tanışırız.”

“Turgay kocam işte” dedi. “Geçende oturup içmişsiniz, beni oyuna al demişsin ya.”

Hayretle anladığım şeyi sindireyim diye biraz sustu. “Turgay kendinden yedi yaş büyük bir kadınla evlendiği için bazan utanıp evli olduğumuzu saklıyor” dedi. “Gençliğine bakma, çok akıllı, çok iyi bir kocadır.”

Yeniden yürümeye başladık.

“Ben de kocanla nerede oturup içtiğimizi düşünüyordum.”

“O akşam Turgay’la lokantada Kulüp rakısı içmişsiniz. Yarım şişe daha var evde. Eski Maocu arkadaşın yerli konyağı da var. O da yakında dönüyor, biz de çekip gideceğiz. Seni özleyeceğim küçük bey!”

“Nasıl?”

“Biliyorsun, bizim zaten burada günlerimiz doldu.”

“Ben de çok özleyeceğim seni.”

Apartmanın kapısında vücutlarımız birbirine iyice yakındı. Şimdi onu baş döndürücü buluyordum.

Anahtarını çıkarıp sokak kapısını açarken “Rakın için buz ve leblebi de var” dedi.

“Leblebiye gerek yok” dedim, acelem var, çok kalmayacağım havasıyla.

Sokak kapısı açıldı, zifiri karanlık dar bir girişten geçtik. Kör karanlıkta anahtarlığındaki öteki anahtarı aradığımı işitiyordum. Derken çakmağını yaktı ve alevinin ışığındaki korkutucu gölgeler arasında anahtarı ve kilidi bulup, kapıyı açıp daireye girdi.

Giriş ışıklarını yakarken bana döndü. “Korkacak bir şey yok” dedi gülümseyerek. “Bak, annen yaşındayım.”

O gece hayatımda ilk defa bir kadınla yattım. Çok sarsıcı ve çok harikaydı. Bir anda hayat, kadınlar ve kendim hakkında bütün düşüncelerim değişti. Kırmızı Saçlı Kadın bana kendimi ve mutluluğu öğretmişti.

Otuz üç yaşındaydı; yani benim yaşadığımın tamı tamına iki mislini yaşamıştı; ama on mislini yaşamış gibiydi. Aramızdaki yaş farkının, okul ve mahalle arkadaşlarımla çok ilgi ve hayranlık duyacağı bu noktanın üzerinde o gün durmadım. Yaşadığım şeyin ayrıntılarını kimseye anlatmayacağımı daha yaşarken biliyordum. Bu yüzden arkadaşlarımla da merak edeceği ve anlatsam hepsinin “palavra” diyeceği ayrıntılara girmeyeceğim. Ama Kırmızı Saçlı Kadın’ın vücudunun zaten tahmin ettiğim gibi çok iyi olması ve sevişirken rahat, cesur, hatta biraz edepsizce davranması yaşadığım şeyi daha da inanılmaz kılıyordu.

Hem Turgay’ın rakısını bitirdiğim hem de tabelacılık yapan ve evini atölye gibi kullanan eski Maocunun konyağından son anda bir bardak içtiğim için gece yarısından çok sonra Öngören’den ayrılırken düz yürüyemiyor ve bir rüyadaki gibi, yaşadığım her anı sanki dışarıdan görüyordum. Ne kadar mutlu olduğumu da, sanki ben değil de beni dışardan gören bir başkası düşünüyordu.

Mezarlığın yokuşunu çıkarken içimi Mahmut Usta korkusu sardı. Hissettiğim coşkulu, şiirsel şeyi onun azarlarından korumak geliyordu içimden. Ayrıca beni kıskanabilirdi de. Mezarlıktan (baykuş bile artık uyumuştum) sonra kestirme olsun diye ortasından geçtiğim arazilerin birinde, ayağım bir tümseğe takılınca otlar arasına yumuşacık devrildim ve yukarıdaki ıslık ıslık gökyüzünü gördüm.

Âlem, her şey ne harika, işte fark etmişim. Acelem neydi? Mahmut Usta’dan niye o kadar korkuyordum? Kırmızı Saçlı Kadın’ın dediği doğruysa, o da sarı çadıra girip oyunu seyretmişti. Nedense bunu kıskanıyor, tiyatrodan sonra buluşup konuştuklarına inanamıyor, unutmak istiyordum. Öte yandan Kırmızı Saçlı Kadın gibi bir kadınla yatmış olduğum için kendime güvenimin arttığını anlıyor, her şeyi yapabileceğimi hissediyordum. Kuyudan su çıkmayacaktı ama ben paramı alıp dönecek, dershaneye gidecek, üniversite sınavında iyi puan alacak, yazar olacak, şu karşımdaki yıldızlar gibi hiç durmadan ışıldayan bir hayatım olacaktı. Bir kaderim vardı, belliydi; onu görüyor, kabul ediyordum. Belki Kırmızı Saçlı Kadın hakkında bir roman bile yazardım.

Bir yıldız kaydı. Gözümle gördüğüm âlem ile kafamın içindeki âlemin birbiriyle örtüştüğünü derinden hissederek Temmuz göğüne bütün dikkatimle yoğunlaştım. Sanki onları okursam, yıldızların düzeni bana hayatımın bütün sırlarını verecekti. Zaten her şey güzeldi, her şey yıldızlar gibiydi. Yazar olacağımı da o gece iyice anladım. Bunun için insanın yalnızca bakması, görmesi, gördüğünü anlaması ve kelimelerle söylemesi gerekiyordu. Kırmızı Saçlı Kadın’a karşı içim şükran doluydu. Âlemde, kafamda her şey birleşmiş, tek bir mana olmuştu.

Bir yıldız daha kaydı. Belki de o yıldız bir tek ben görmüştüm. Ben varım diye düşündüm. Bu güzel bir duyguydu. Ağustosböceklerinin “tık-cık-tık-cık”ları gibi yıldızları da sayabilirim. Ben buradayım: 1, 2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 23, 29, 31...

Sırtımda, enseme otları hissediyor, tenimde Kırmızı Saçlı Kadın’ın dokunuşlarını hatırlıyordum. Oturma odasında, divanın üzerinde, ışıkları bütünüyle söndürmeden sevişmiştik. Kırmızı Saçlı Kadın’ın gövdesi, kocaman göğüsleri ve bakır rengi teninin üzerine vuran ışık gözümün önünden gitmiyor, güzel dudaklarıyla öpüşlerini, vücudumun her noktasına dokunuşunu hatırlıyor, onunla yeniden sevişmek istiyordum. Ama tabii kocası Turgay İstanbul’dan yarın dönecekti ve bu imkânsızdı.

Öngören'deki yalnızlık akşamlarında Turgay bana yakınlık göstermiş, iyi niyetle arkadaşlık etmişti. Ben ise, İstanbul'a gittiği gece arkadaşımın güzel karısıyla yatarak ona ihanet etmişim. Kötü, güvenilmez biri olmadığımı kendi kendime kanıtlamak için dumanlı kafamla suçuma bahaneler aradım: Kırmızı Saçlı Kadın'la Turgay'ın karı koca olduğunu öğrendiğimde ok çoktan yaydan çıkmıştı zaten, dedim kendime. Hem Turgay da kırk yıllık arkadaşım değildi - toplam üç dört kere görmüştüm onu. Zaten erlere göbek atan, edepsiz hikâyeler anlatan, yersiz yurtsuz göçebe tiyatrocular aile değerlerine inanmazlardı. Belki de Turgay da karısını başkalarıyla aldatıyordu. Belki de birbirlerine maceralarını anlatıyorlardı. Belki Kırmızı Saçlı Kadın yarın benimle geçirdiği saatleri Turgay'a anlatırdı. Ama belki bunu bile yapmayacak, beni unutacaktı.

Keyfim kaçmış, çadır tiyatrosunu seyrederken hissettiğim pişmanlık duygusuna kapılmışım. Tiyatroda seyrettiklerimin bana bu duyguyu nasıl verdiğini çıkaramıyordum. Aynı oyunu Mahmut Usta'nın seyretmiş olması ise içimde bir kıskançlık duygusu uyandırıyor. O ikisi, Kırmızı Saçlı Kadın ile Mahmut Usta, tiyatronun dışında hiç buluşup görüşmüşler miydi?

Kuru otların üzerinde ayak seslerim küçük, zavallı kuyucu çadırımıza yaklaşıyordu. Gök ne kadar geniş, âlem ne kadar sınırsızdı ama şimdi o küçük yere girecek, daralacaktım.

Mahmut Usta uyuyordu. Sessizce kendi yatağıma giriyordum ki seslendi. "Neredeydin?"

"Uyuyakalmışım."

"Beni masada bıraktın. Tiyatroya mı gittin?"

"Hayır."

"Saat dört. Yarın sıcakta, uykusuz nasıl çalışacaksın?"

"Canım sıkılıyordu, rakı içirdiler" dedim. "Çok sıcaktı. Dönüş yolunda şurada yıldızlara bakarken uzanmışım, uyuyakaldım. Çok uyudum usta."

"Oğlum, yalan söyleme! Kuyu şakaya gelmez. Bak su çıkmak üzere."

Cevap vermedim. Mahmut Usta dışarı çıktı. Çadırın aralığından yıldızlara bakarken Mahmut Usta'yı unuttur, uyuyakalırım sanıyordum ama aklım ona takıldı.

Niye tiyatroya gidip gitmediğimi sormuştu? Mahmut Usta beni kıskanıyor olabilir miydi? Kırmızı Saçlı Kadın gibi kültürlü bir tiyatro oyuncusu, elbette Mahmut Usta gibi bir köylü ile ilgilenmezdi. Ama Kırmızı Saçlı Kadın'ın sağı solu belli olmazdı. Zaten bu yüzden hemen ona âşık olmuşum.

Çadırdan çıkıp Mahmut Usta'nın peşine düştüm. Gözlerime inanamıyordum ama gecenin bu saatinde Öngören'e doğru yürüyordu. İçimde denetlenemez bir kıskançlık ve öfke hissettim. Sınırsız gecenin içinde, yıldızların ışıltısıyla Mahmut Usta'nın karanlık gölgesini zar zor seçiyordum.

Ama sonra yoldan ayrıldı ve benim ceviz ağacına doğru yürüdü. Sigarasını yakarken, ağacın altına oturduğunu gördüm. Otların arasına yatıp uzun bir süre uzaktan Mahmut Usta'nın sigara içmesini bekledim. Yalnızca sigarasının ucundaki turuncu ışığı görüyordum.

Öngören'e gitmediğinden emin olunca, ondan önce çadıra dönüp yattım. Ama o akşam onu uzaktan izlemem yıllarca gözümün önünden gitmedi. Bazan rüyalarımda üçüncü bir göz olur, hem Mahmut Ustayı hem de onu takip eden genç halimi aynı anda uzaktan seyrederdim.

Sabah her zamanki gibi erkenden uyandım. Yani güneş çadırdaki küçük aralıktan upuzun ve sarı bir kılıç gibi içeri girerken. En fazla üç saat uyumuş olmalıydım ama iyice dinlenmiş gibiydim. Üstelik Kırmızı Saçlı Kadın'la dün geceki deneyimimden sonra kendimi daha güçlü hissediyordum.

“Uykunu aldın mı, aklın burada mı?” dedi Mahmut Usta çayını içerken.

“Tamam usta, aslan gibiyim.”

Gece geç gelmemden hiç söz etmedik. Son dört gündür yaptığımız gibi önce aşağıya Mahmut Usta indi. Küçük kara leke, ta aşağıda daha da küçük bir kovayı kürekle dolduruyor arada bir “çeeek” diye bağıyordu.

Yirmi beş metre aşağıdaydı ama boru misali betonun ucunda daha da uzaktaymış gibi gözüküyordu. Güneşten kamaşmış gözlerim bazan beton kuyunun dibinde onu göremeyip telaşlanıyor, görmek için kafamı kuyuya doğru daha da fazla sarkıtınca düşmekten korkuyordum.

Dolu kovayı yukarı çekmek iyice zorlaşmıştı. İp düzgün durmuyor, kova yükselirken bazan nereden geldiği belirsiz bir rüzgâra kapılmış gibi sağa sola hareket ediyor, duvara çarpıyordu. Bu hareketin nedenini anlayamıyorduk. Ben tek başıma çıkırığı çevirdiğim için aşağıda bir yerde kovanın gene bir yay çizdiğini fark etmiyor, o zaman başına bir şey düşmesinden korkan Mahmut Usta aşağıdan kükrer gibi bağıyordu.

Kuyunun ağzından uzaklaşıp küçüldükçe Mahmut Usta hem daha sık hem de daha yüksek perdeden bağırmaya başlamıştı. Kovayı indirirken ağır davrandığım için bağıyor, kovayı boşaltırken çok vakit geçirdiğim için bağıyor, kuru kumun çıkardığı toza sinirlendiği için bağıyordu. Sürekli bir suçluluk duygusu vardı içimde. Ustamın beton kuyunun borusunda yankılanan bağırışları kuyunun ağzından tuhaf bir uğultu gibi yeryüzüne çıkıyordu.

Sık sık Kırmızı Saçlı Kadın'ı tatlı gülüşünü, güzel gövdesini, heyecanla sevişmesini düşünüyordum. Onu düşünmek çok güzeldi. Öğle paydosunda koşa koşa Öngören'e gidip bir görse miydim?

Yukarıda yeryüzünde olduğum için şükrediyordum ama sıcakta işim Mahmut Usta'ninkinden çok daha ağırdı. Ali ile çevirdiğimiz çıkırığı tek başıma döndürmeye biraz alışmıştım ama bazan gücüm tükeniyordu.

Yukarı çektiğim dolu kovayı kenardaki ahşap sahanlığa oturturken zorlanıyordum. Eskiden bu işi Ali ile ikimiz dikkatle yapardık. O anda kovayı biraz daha yükseltip, sonra bir anda aşağı bırakır gibi ipi gevşetirken kovayı hafifçe kenara çekip ahşaba oturtma işini tek başına yapmak çok zordu.

O sırada kovayı kancasından çıkarmadan hafifçe yana yatırdığım için bazan tepesinden kum taneleri, midyeler, taşlaşmış deniz minareleri aşağı dökülüyoruyordu.

Birkaç saniye sonra kuyunun dibinden Mahmut Usta'nın homurtusu ve bağırışları geliyordu. Midye ve küçük taş tanelerinin çok yüksekten düşerse fena yaralayacağını, kafaya gelirse öldüreceğini Mahmut Usta çok söylemişti. Kovayı bu yüzden ağzına kadar doldurmuyordu. Bu da işi daha fazla uzatıyordu.

Kovadan el arabasına yüklediğim kara kuru midye kabuklarıyla dolu kumu arazinin yeni bir köşesine boşaltırken çok ter dökerdim. Dönerken Mahmut Usta'nın azarlayıcı sesini bir uğultu halinde işitir ama ne dediğini tam anlayamazdım. Sanki aşağıdan bir şaman dedesinin, dev ile cin arası bir yeraltı yaratığının şikâyetçi, öfkeli çığılığı geliyordu.

On kat apartman yüksekliğinden aşağıdaki kovanın zeminde mi, yoksa biraz yukarıda mı kaldığımı görmek imkânsız olduğu için son metrelere yaklaşırken çıkışı durdurur, kilitler, ustamın seslenip “biraz daha” demesini beklerdim. Aşağıda kuyunun dibinde Mahmut Usta ne kadar küçük, ne kadar çaresizdi!

İşe başlayalı bir saat olmuştu ki bir an başım döndü. Kuyuya düşeceğim sandım. Az sonra arabadaki toprağı boşaltırken durdum, yere uzandım. Bir dakika da olsa uyuyakalmış olmalıyım.

Geri döndüğümde kuyunun ağzından Mahmut Usta'nın homurtusu geliyordu. Boş kovayı indirdim ama şikâyetçi ses durmadı.

“Ne var usta!” diye seslendim aşağıya.

“Beni yukarı al!”

“Ne?”

“Beni yukarı al, diyorum.”

Kova ağırды, içine tek ayağıyla basmış olmalıydı.

Ustamı yukarı çekmek en yorucu olanıydı. Gücüm tükeniyordu. Başım dönerken çıkışın koluna bütün gücümle asılıyor, Mahmut Usta'nın kuyudan vazgeçip, paydos edip, beni azat ederek paramı vereceğini hayal ediyordum. Paramı, eşyalarımı alır almaz önce Kırmızı Saçlı Kadın'a gidecek, ona âşık olduğumu, Turgay'dan ayrılıp benimle evlenmesi gerektiğini söyleyecektim. Annem ne derdi bu işe? Kırmızı Saçlı Kadın mutlaka, “Ben senin annen yaşındayım!” deyip bana gülecekti. Belki öğle paydosunda önce ceviz ağacının altında on dakika uyurdum. Çok yorgunsan, on dakikalık bir uyku bazan saatler süren uyku kadar güç verirmiş insana; bir yerde okumuştum bunu. Kırmızı Saçlı Kadın'a sonra giderdim.

Mahmut Usta'nın kafası kuyunun ağzında belirince toparlandım ve ne kadar bitkin olduğumu saklamaya çalıştım.

“Oğlum, çok yavaşladın bugün” dedi. “Bak, ben burada su bulacağım, sen de biz bu suyu bulana kadar ustanın sözünden çıkmayacaksın. İşi sakın yavaşlatma.”

“Peki usta.”

“Şaka etmiyorum.”

“Tabii usta.”

“Bir yerde medeniyet varsa, köy şehir varsa, orada kuyular olduğu içindir. Susuz medeniyet, ustasız kuyu olmaz. Ustasına boyun eğmeyenden de kuyucu çırağı olmaz. Su çıkınca zengin olacağız.”

“Zengin olmasak da ben seninleyim ustacığım.”

Mahmut Usta bir öğretmen gibi bana dikkatli olmamı, gözümü dört açmamı uzun uzun öğütledi. Kırmızı Saçlı Kadın'ı tiyatrodaki seyrederken de aklında bana öğüt vermek var mıydı acaba? Bir rüyadaki gibi ustamın sözlerini işitiyor, ama onlara cevap vermiyor, böyle bir sorumluluk hissetmiyordum. Kırmızı Saçlı Kadın'ın hayali yeniden belirdi gözlerimin önünde. Ondand utandım.

“Git şu terli gömleğini değiştir” dedi Mahmut Usta. “Aşağı sen ineceksin. Orada iş daha kolay.”

“Tamam usta.”

Kuyunun dibindeki tek iş midye kabuklu, denizminareli, balık dişli, pis kokulu toprağı kürekle kovaya doldurmaktı. Yani iş olarak yukarıdan çok daha kolaydı. Ama zorluk kumu kazıp kovaya doldurup yukarı yollamak değil, orada, yerin yirmi beş metre altında kalabilmekteydi.

Daha aşağı inerken korkuyordum. Tek ayağım boş kovanın içinde, iki elimle ipi sıkı sıkı tutarak kuyunun gittikçe karanlıklaşan dibine yaklaşırken beton duvarın yüzeyinde kısa sürede belirmiş çatlaklar, örümcek ağları ve tuhaf lekeler gördüm. Telaşlı bir kertenkelenin yukarı, ışığa doğru kaçışını izledim. Yüreğine beton bir boru soktuğumuz için yeraltı âlemi sanki bizi uyarıyordu. Her an bir deprem olabilir, burada, yeraltında sonsuza kadar gömülü kalabilirdim. Bazan yeraltından boğuk, tuhaf sesler geldiğini işitiyordum.

“Geldiiii!” diye yukarıdan bağııyordu Mahmut Usta boş kova bana sokulurken.

Başımı kaldırıp yukarı baktığımda kuyunun ağzı o kadar uzak ve küçük görünüyordu ki korkuyor, hemen yukarıya çıkmak istiyordum. Mahmut Usta da sabırsızlandığı için kovayı hemen kürek kürek kumla dolduruyor, “çeeek!” diye bağııyordu.

Benden çok daha güçlü olan Mahmut Usta çikriğı hızla çevirerek kovayı yukarı çekiyor, dikkatle kenara alıp arabasına boşaltıyor, sonra hemen bana aşağıya yolluyordu.

Bütün bu süreci yerimden hiç kıpırdamadan ve aşağıdan sürekli yukarıya bakarak izliyordum. Yukarıda Mahmut Ustayı görüyorsam burada yeraltında yalnız değildim. Ustam kovayı boşaltmak için kenara çekilince, kuyunun ağzında yuvarlak, küçücük bir gök parçası belirirdi. Ne harika bir maviydi! Tersinden bakılmış bir dürbünün ucundaki âlem gibi çok uzaktaydı, ama güzeldi.

Mahmut Usta tekrar kuyunun ağzında belirip boş kovayı aşağı sarkıtana kadar yerimden kıpırdamadan yukarı bakar, dürbünün ucundaki göğü seyredirdim.

Çok sonra Mahmut Usta’yı yeniden yukarıda bir karınca gibi ufacık görünce rahatlardım. Sonra kova gelir, onu yere koyar, “Tamam!” diye yukarı seslenirdim.

Mahmut Usta’nın küçücük gölgesi arabadaki kumu, toprağı boşaltmak için kaybolunca yüreğimi korku sarıyordu. Ya yukarıda ayağı bir şeye takılır, başına bir şey gelirse? Ya beni terbiye etmek, burnumu sürtmek için bir süreliğine kuyunun ağzında belirmezse?.. Kırmızı Saçlı Kadın’la gecemi bilse Mahmut Usta beni cezalandırmak ister miydi?

On on iki kürek hareketiyle kovayı doldurur, o heyecanla yerin dibine doğru kazmayla biraz kazardım ama kısa sürede kuyunun karanlığından ve tozdan gözüm hiçbir şey görmez, kuyunun dibi daha da kararardı. Kumlu toprak aşırı yumuşak ve beyazdı. Belli ki buradan su çıkmayacaktı. Burada boşuna korkuyor, boşuna vakit öldürüyorduk!

Bu kuyudan çıkar çıkmaz Öngören’e, Kırmızı Saçlı Kadın’a gidecektim. Turgay’ın ne diyeceğinin hiçbir önemi yoktu. O beni seviyordu. Her şeyi Turgay’a anlatacaktım. Beni dövebilir, hatta vurabilirdi. Kırmızı Saçlı Kadın günün ortasında beni karşısında görünce acaba ne yapacaktı?

Korkumu böyle böyle yatıştırarak kovayı üç kere (sayıyordum) doldurup yukarı yolladıktan sonra yeniden telaşa kapıldım. Mahmut Usta kuyunun ağzına daha geç dönüyor, yeraltından sesler geliyordu.

“Usta, ustaa!” diye yukarıya bağırdım. Mavi gökyüzü madeni para büyüklüğündeydi. Neredeydi Mahmut Usta? Bütün gücümle bağırmaya başladım.

Ustam en sonunda kuyunun ağzında belirdi.

“Usta, artık beni yukarı al!” diye seslendim ona.

Ama cevap vermedi. Çikriğın başına geçip dolu kovayı yukarı çekti. Beni işitmemiş miydi? Kova

ağır ağır yukarı yükselirken gözümü yukarıdan hiç ayırmadım.

Kova tepeye varınca Mahmut Usta tekrar kuyunun ağzında belirdi. Ne kadar uzaktı. Bütün gücümle bağırdım. Ama sesim bir rüyadaki gibi ona hiç ulaşmadı. Kovanın yükünü boşalttıktan sonra, çığırığın kolunu kapıp boş kovayı aşağı indirdi.

Biraz daha bağırdım ama beni işitmiyordu.

Dayanılmayacak kadar uzun bir süre geçti. Mahmut Usta yukarıda şimdi arabayı boş araziye götürüyor, şimdi arabayı devirip içindeki kumu boşaltıyor, şimdi geri dönüyor, şimdi gelmiş olmalı diye düşündüm, ama Mahmut Usta gelmiyordu. Belki de bir kenarda sigara içiyordu.

Mahmut Usta tekrar yukarıda belirince bütün gücümle bağırdım. Ama o hiçbir şey duymamış gibi yapıyordu. Hemen kararımı verdim: Boş kovaya tek ayağımla bastım ve ipe tutunurken, “çeeek!” diye seslendim.

Mahmut Usta çığırığı ağır ağır çevirerek beni yeryüzüne çıkarırken hafif hafif titriyordum ama mutluydum.

“Ne oldu?” dedi, yukarıda çok şükür ben ahşaba ayak basarken.

“Usta, ben aşağı inmeyeceğim artık.”

“Ona ben karar veririm.”

“Sen karar verirsin ustacığım” dedim.

“Aferin. İlk günden böyle davransaydın, bugün belki de suyu bulmuş olurduk.”

“Ustacığım, ben o ilk gün ham idim. Ama suyun çıkmaması benim kabahatim mi?”

Tek kaşını kaldırarak yüzüne şüpheci bir ifade vermeye çalışıyordu. Sözlerimin hoşuna gitmediğini gördüm. “Ustacığım, seni hayatımın sonuna kadar unutmam. Yanında çalışmak bana hayat okulu oldu. Ama artık bu kuyuyu paydos edelim, ne olur. Ver elini öpeyim.”

Mahmut Usta elini uzatmadı. “Bir daha da su çıkmadan paydos etmekten söz etme sakın. Tamam mı?”

“Tamam.”

“Şimdi ustanı aşağı indir bakalım. Öğle paydosuna daha bir saatten fazla var. Bugün uzun paydos yaparız. Sen ceviz ağacının altına yatar, güzelce uyur, dinlenirsin.”

“Allah razı olsun ustacığım.”

“Çevir şunu da ineyim aşağıya.”

Çığırığı çevirdim ve ustam yavaş yavaş kuyunun içine girip gözden kayboldu.

Kovayı hızla boşaltıyor, ustamın aşağıdan gelen sesini dinliyor ve çığırığı çevirmek için bütün gücümü kullanıyordum. Üzerimden sel gibi ter akıyor, arada bir çadıra koşup şişeden su içiyordum. Bir kere de boşalttığım kumun içinden bir balığın taş halini almış kafatası çıkınca bakıp yavaşladım. Gecikince Mahmut Usta'nın homurtusu kuyunun dibinden gene gelmeye başladı. Zorlandığım, tükendiğim anlarda, gözümün önünde Kırmızı Saçlı Kadın'ın göğüsleri, teninin rengi, hayali canlanıyordu.

Beyaz ve sarı noktalı meraklı bir kelebek, neşeli ve telaşsız hareketlerle otların arasından, çadırımızın yanından, çığırığın önünden ve kuyunun üzerinden geçip yoluna devam etti.

Bu neyin işareti olabilirdi? Her sabah 11:30 civarında İstanbul-Edirne yönünde Avrupa'ya giden yolcu treni ağır ağır geçerken, bunu her şeyin sonunda iyi olacağının bir işareti olarak gördüğümü hatırlıyorum. Bu trenden bir saat sonra, bu sefer Edirne-İstanbul yönünde giden yolcu treni, saat 12:30 civarında geçerek bizim öğle paydosumuzu duyururdu.

Öğle paydosunda bir koşu Öngören'e gider, Kırmızı Saçlı Kadın'ı görürüm, diye düşündüm. Ona Mahmut Usta'yı da sormak istiyordum. Geri kaymasın diye çığırığı kitledim. Kuyunun ağzına gelen kovayı tutacağından tutup, kenara alırken Mahmut Usta'nın aşağıdan gene bağırdığını işittim.

Elim kendiliğinden ve hünerle kovayı hafifçe kenara yatırarak ahşap sahanlığa oturtuyordu ki, dolu kova kancadan kurtuldu ve aşağı, kuyuya düştü.

Bir saniye dondum.

“Ustaaa!” diye bağırdım hemen sonra.

Bir saniye önce de Mahmut Usta bana bağıırıyordu. Ama o anda susmuştu.

Aşağıdan derin bir acı çığılığı geldi. Sonra her yer sessizliğe büründü. O çığılığı hiçbir zaman unutamayacaktım.

Geri çekildim. Kuyudan ses gelmiyordu ve ağzına yaklaşım aşağı bakamıyordum. Belki de çığılık değildi de, Mahmut Usta yalnızca küfür etmişti.

Şimdi kuyunun ağzı gibi bütün dünya sessizdi. Bacaklarım titriyordu. Ne yapacağıma karar veremiyordum.

Kocaman bir eşekarısı önce çıkırığın çevresinde dolandı, sonra kuyunun ağzına sokulup aşağı bakıp bir anda yok oldu.

Çadıra koştum. Terden sıırıslıklam gömleğimi, pantolonumu değıştirdim. Çıplak gövdemin titremelerini fark edince biraz ağladım ama hemen sustum. Kırmızı Saçlı Kadın’ın yanında titresem de utanmayacaktım. O beni anlar ve bana yardım ederdi. Belki Turgay da yardım ederdi. Belki askeriyeden, belediyeden yardım getirirlerdi, belki itfaiye gelirdi.

Kestirmeden, tarlaların ortasından geçerek Öngören’e koşuyordum. Sarı otların içindeki cırcırböcekleri ben yanlarından geçerken susuyordu. Biraz yola çıkıyor, sonra gene kestirmeden tarlalar içinden gidiyordum. Mezarlık boyunca yokuştan aşağı doğru inerken, tuhaf bir içgüdüyle arkama baktım ve İstanbul yönünde uzakta kara yağmur bulutları gördüm.

Mahmut Usta yaralanmış, kan kaybediyorsa yardımın hemen yetişmesi lazımdı. Ama bu yardımı kimden isteyeceğimi bilemiyordum.

Kasabaya girince doğru Kırmızı Saçlı Kadın’ın Turgay ile kaldıkları binaya gittim. Giriş katının arka dairesinin kapısını Kırmızı Saçlı Kadın değil, başka bir kadın açtı. Sanırım bu eski Maocu, tabelacının karısıydı.

“Onlar gitti” dedi daha ben doğru dürüst soru bile sormadan. Hayatımda ilk defa sevgilimle yattığım evin kapısı bir anda yüzüme kapandı.

Meydandan geçtim. Rumeli Kahvehanesi’nin içi boştu, postanede telefon eden pek çok asker vardı. Kaldırımlarda geceleri sokaklarda görmediğim civar köylerin pazara gelen köylülerini gördüm.

İbretlik Efsaneler Tiyatrosu’nun çadırı yerinde yoktu. İlk anda düne kadar orada bir çadır tiyatrosu olduğunu gösteren hiçbir şey göremedim, sonra bilet kesiklerini ve çadırı toprağı bağlayan kazıkları gördüm. Gitmişlerdi işte.

Tam ne yaptığımı bilmeden koşaradım Öngören’den çıktım. Koşmayı, durmayı, gittikçe bulutlarla kaplanan gökyüzüne bakıp ona bir mana vermeyi, sanki ben değil gövdem, sinirlerim yapıyordu. Alnımdan, boynumdan, her yerimden su gibi ter fişkırıyordu. Geceleri serin bir rüzgârla ağaçları dalgalanan mezarlığın yokuşunda şimdi cehennem gibi bir sıcak vardı. Mezar taşları arasında otlayan mutlu koyunlar gördüm.

Düzlüğe gelince koşacağıma yürümeye başladım. Şu önümdeki yarım saatte yapacaklarımın bütün hayatımı belirleyeceğini çok iyi görüyordum da, ne yapmam gerektiğine karar veremiyordum. Mahmut Usta baygın mıydı, yaralı mıydı, ölmüş müydü bunu fazla düşünemiyordum. Belki de aşırı temmuz sıcağı yüzünden. Güneş tam tepemde, enseme ve burnumun ucunu yakıyordu.

En son kestirmeyi yaparken, otlar arasında telaşla yolumun üzerinden uzaklaşmaya çalışan bir kaplumbağanın önce hışırtısını duydum sonra da kendisini gördüm. Mahmut Usta ile benim yürüye

yürüye açtığımız küçük yoldan ayrılıp sağa sola gitse, otlar arasında gizlenecekti. Ama bunu akıl edemiyor, benim gideceğim yolu bir kader gibi seçmiş, telaşla kaçmaya çalışıyordu. Ben de aynı şeyi yapıyor, kaderimden kaçayım derken, yanlış bir yolda boşu boşuna yürüyor olabilir miydim?

Çocukluğumda, Beşiktaş'ta bazı çocuklar kaplumbağaları tersine çevirir, güneşte kurutarak öldürürlerdi. Beni görünce kabuğuna çekilen kaplumbağayı özenle iki yanından tutup kenara, otların arasına bıraktım.

Kuyuya hızla yaklaşırken gürültülü solumamı hafiflettim. Mahmut Usta'nın sesini, iniltisini duymayı çok istedim. Bunun son bir ayda yaşadığımız sıradan anlardan biri olduğunu hayal ediyordum. Sanki kova kayıp düşmemiş, Mahmut Usta'ya hiçbir şey olmamıştı. Ben şişeyi ağzıma dayayıp su içerken aşağıdan, kuyudan Mahmut Usta'nın öfkeli homurtusu gelecekti.

Ama kuyunun ağzında çıt yoktu. Yalnızca ağustosböcekleri ötüyordu. Sessizlik ruhumda bir pişmanlık duygusu uyandırıyor. Çıkrığın üzerinde koşturan iki kertenkele gördüm. Kuyunun ağzına doğru bir adım daha attım. Ama korktum, daha fazla yaklaşıp aşağı bakmadım. Baksaydım sanki kör olacaktım.

Zaten tek başıma kuyuya inemezdim. Bir üçüncü kişinin beni aşağı indirmesi gerekiyordu. Öngören'e, Kırmızı Saçlı Kadın'a bu yüzden koşmuştum. Ama kimseye haber vermeden geri dönmüştüm. Bunu neden yaptığımı bilmiyordum. Belki de kimseyi bulamayacağımı, hemen ustamın yanına koşmamın onu sevindireceğini düşünmüştüm.

Belki de Mahmut Usta'nın öldüğüne ve suçumun geri dönüşsüz olduğuna karar vermiştim. "Allahım bana acı!" diye yalvardım. Ne yapmalıydım?

Çadıra dönünce gene ağlamaya başladım. Son bir ayda Mahmut Usta ile paylaştığımız her şey bana şimdi dayanılmayacak kadar hüznü veriyordu. Çaydanlık, yüz kere okuduğum eski gazete, ustamın üstten bantlı plastik lacivert terlikleri, ustamın kasabaya inerken giydiği pantolonun kemeri, ustamın çalar saati...

Elim kendiliğinden eşyalarımı toplamaya başlamıştı. Her şeyimi, hiç giymediğim lastik ayakkabılarımı eski bavuluma tıktırmam üç dakikadan fazla sürmedi.

Burada kalırsam beni en azından dikkatsizlikle ölüme sebebiyet vermekten tutuklardı. Davam yıllar sürer, ne dersane, ne üniversite, bütün hayatım kayar, ben çocuk hapishanesindeyken annem kahrından ölürdü.

Mahmut Usta'yı yaşatması için Allah'a yalvardım. Sesini, iniltisini işitebilmek için kuyunun ağzına yeniden yaklaştım. Ama kuyudan tek bir ses, bir çıt bile gelmedi.

12:30'da gelen İstanbul trenine yalnızca on beş dakika kala elimde babamın eski bavulu, çadırdan çıktım ve arkama bakmadan sıcakta koşaradım Öngören'e indim. Arkama baksaydım gözlerimden gene yaşlar akacağını biliyordum. Üstelik karanlık yağmur bulutları kasabaya sokulmuş, her şey korkutucu mor bir renge bürünmüştü.

İstasyon binasının içi pazara gelen köylü kalabalığıyla doluydu. Sepetler, çuvalar, paketler, köylüler ve askerler arasında geciken treni beklerken, vagona binince sol tarafta bir pencere kenarına oturmayı ve tren kavşağı dönene kadar Mahmut Usta ile kuyu kazdığımız yere son bir kere bakmayı planladım. Bir gün İstanbul'a dönerken bunu yapacağımı bir aydır düşünüyordum. Ama hayallerimdeki o günde kuyudan su çıktığı için yanımda Hayri Bey'in vereceği bahşişler ve hediyeler de olacaktı.

Tren gelene kadar istasyon binasına giren herkese dikkatle baktım ama çok kalabalıktı. Kırmızı Saçlı Kadın ve tiyatro takımı bu trenle İstanbul'a dönüyor olabilirdi. Geciken tren en sonunda istasyona girerken son bir kere meydana ve Öngören kasabasına baktım ve dönüp telaşla trene bindim. Vagonda otururken ustama itaat etmenin verdiği gurur kırıklığı yoktu içimde, ama

sınırsız bir suçluluk duyuyordum.

II. KISIM

III. KISIM

KIRMIZI SAÇLI KADIN

30-35 yıl önce yani 1980'lerin ilk yarısında sahneye çıktığımız küçük taşra şehirlerinin birinde, bir akşam bizim tiyatro takımı ve yerel siyasi dernekten bir kalabalık, içip akşam yemeği yiyorduk ki, uzun masanın öteki ucunda benim gibi kırmızı saçlı bir kadın daha belirdi. Bir anda bütün kalabalık, masada iki kırmızı saçlı kadının oturması; bu rastlantı hakkında konuşmaya başladı. Kaçta kaç ihtimaldir, uğur mu getirir, neyin işareti olabilir diye sorular soruyorlardı ki:

“Benim saçımın kırmızısı doğal” dedi masanın öbür ucundaki kırmızı saçlı kadın. Hem özür diler gibiydi, hem de gururlanıyordu: “Bakın, doğal kırmızı saçlılarda olduğu gibi benim yüzümde, kollarımda çiller var. Tenim beyaz ve gözlerim de yeşil.”

Herkes bu kadına cevabım ne olacak diye bana döndü.

“Sizin saçınızın kırmızısı doğuştan, benimki ise kendi kararım” dedim hemen anında.

Her zaman böyle hazırcevap değilimdir ama bu çok düşündüğüm bir konuydu. “Sizin için Allah vergisi, doğuştan kader olan şey, benim için bilinçle yapılmış bir seçimdir.”

İçki sofrasındakiler beni mağrur bulmasınlar diye konuyu uzatmadım. Çünkü alaycı, akılsız gülüşmeler başlamıştı bile. Cevap vermeseydim, sessizliğim “Evet saçımın rengi boya” deyip ezildiğim anlamına gelecekti. Hem karakterim konusunda yanlış fikir edinecek, hem de benim sıradan özlemlerle yaşayan bir taklitçi olduğumu düşüneceklerdi.

Biz sonradan kırmızı saçlı olanlar için, saç rengi seçilmiş bir kişilik demektir. Bir kere saçlarımı kırmızıya boyattıktan sonra geri kalan hayatımda kırmızı saçlarıma bağlı kalmak için çırpındım.

Yirmili yaşlarımda eski masal ve efsanelerden ibretler çıkararak bir tiyatrocuya değil, modern bir ortaoyuncuya, öfkeli ama mutlu bir solcuymdum. Üç yıllık gizli ilişkimizin sonunda benden on yaş büyük, evli, yakışıklı ve devrimci sevgilim beni terk etmişti. Oysa birlikte heyecanla kitap okurken ne romantik, ne mutluyduk! Aslında ona hem kızıyor, hem de hak veriyordum, çünkü gizli aşkımız ortaya çıkmış, örgütte bizi bilen herkes aşk hikâyemize burnunu sokmuştu. Bunun kıskançlıklara yol açacağını, sonumuzun herkes için kötü olacağını söylüyorlardı ki 1980'de bir askeri darbe daha oldu. Bazıları yeraltına saklandı; bazıları teknelerle Yunanistan'a, oradan da Almanya'ya kaçıp siyasal sürgün oldu; bazıları da hapse girip işkence gördü. Benden on yaş büyük sevgilim Akın da aynı yıl evine, karısına, çocuğuna ve eczanesine geri döndü. Bende gözü var, sevgilimi kötülüyor diye kızdığım Turhan ise acımı anlıyor, bana çok iyi davranıyordu. Böylece, bunun Devrimci Yurt için de iyi olacağını düşünerek evlendik.

Ama benim başka bir erkekle aşk yaşamış olmam kocamda bir takıntı oldu. Genç kadrolara bu yüzden sözünü geçiremediğini düşünüyor, ama beni “hafifliğimden” dolayı suçlayamıyordu. Evli sevgilim Akın gibi hızla âşık olup, hızla unutanlardan da değildi. Bu yüzden hiçbir şey olmamış gibi yaparken zorlanmaya başladı. Olmadık yerde kendisine çift anlamlı sözler söylendiğini, iğnelemeler yapıldığını hayal ediyordu. Kısa süre sonra da Devrimci Yurt'taki arkadaşlarını eylemsizlikle suçladı ve silahlı mücadele örgütlemek için Malatya'ya gitti. Orada uyandırmaya çalıştığı vatandaşlarımızın bu bozguncuyu nasıl ihbar ettiğini ve kocamın jandarmalar tarafından bir dere kenarında sıkıştırılıp nasıl vurulduğunu anlatmayacağım.

Kısa sürede hayatımdaki bu ikinci büyük kayıp beni siyasetten daha da soğuttu. Bazan vali emekli babamla annemin yanına, evime dönseydim diyordum ama bu kararı veremiyordum. Eve dönersem, hem yenilgiyi kabul etmek hem de tiyatrodan da ayrılmak zorunda kalacaktım. Artık beni aralarına alacak tiyatro grubu bulmam da çok zordu. Sanılanın aksine artık tiyatroyu siyaset için değil,

tiyatro için yapmak istiyordum.

Bizimkilerin arasında kalınca, tıpkı Osmanlı zamanında İran'la savaşa gidip hiç geri dönmeyen sipahilerin karılarına yapıldığı gibi bir süre sonra küçük kardeş ile evlendim. Aslında Turgay ile evlenip, onu seyyar halk tiyatrosu kurmaya sevk etmek benim fikrimdi. Böylece evliliğimiz ilk başta beklenmedik bir şekilde mutlu geçti. İki kayıp erkekten sonra Turgay'ın gençliği, çocukluğu, kalıcılığının sanki bir çeşit güvencesiydi. Kışları İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde, sol derneklerin salonlarında, tiyatro sahnesi denilemeyecek toplantı odalarında temsiller verirken; yazları da dostlarımızın bizi çağırdığı kasabalarda, tatil kentlerinde, askeri garnizonlar ve yeni kurulmuş imalathane ve fabrikalar civarlarına gidip çadırımızı kurmaya başladık. Masada aynı anda biz iki kırmızı saçlı kadının karşılaşması bu yılların üçüncüsündeydi. Ondan bir yıl önce saçımı kırmızıya boyamıştım.

Aslında bu kararımı uzun boylu düşünüp vermemiştim. “Saçlarımın rengini tamamen değiştireceğim” demiştim o gün Bakırköy'deki orta yaşlı mahalle kuaförüne ama daha renk bile yoktu aklımda.

“Kumralsınız, sarı saç size yakışır.”

“Kırmızıya boya saçlarımı” dedim ani bir dürtüyle. “Öyle iyi olacak.”

İtfaiye arabası rengi ile turuncumsu arası bir kırmızıya boyadı. Çok dikkat çekiciydi; ama başta kocam Turgay olmak üzere, yakın çevremde bir itiraz sesi yükselmedi. Belki de oynayacağımız bir oyuna hazırlık olduğunu düşündüler. Kırmızı saçları, arka arkaya talihsiz aşk hikâyelerinin içinden çıkıp gelmiş olmamla açıkladıklarını da gözlemliyordum. O dönem bana “Ne yapsa yeridir” hoşgörüsü gösteriyorlardı.

Tepkilerden yaptığım şeyin ne anlama geldiğini yavaş yavaş anlıyordum: Hakikilik ve taklit Türklerin bayıldığı konudur. İçki masasındaki diğer kırmızı saçlı kadının mağrur itirazından sonra saçlarımı berberde sentetik boyayla değil, çarşıdan kendi elimle tarttırıp aldığım kına ile kendim boyamaya başladım. Doğal kırmızı saçlı kadınla karşılaşmamızın sonucu da bu oldu.

Tiyatro çadırıma gelen lise, üniversite çağındaki içten ve duyarlı gençlere, yalnızlık çeken erlere çok dikkat eder, kendimi onların duyarlılığına ve hayallerine içtenlikle açardım. Onlar renklerin tonlarını, sahte ile hakikiyi, samimi duygularla palavrayı, yetişkin erkeklerden çok daha çabuk fark ederler. Saçlarımı kendi elimle yaptığım kına boyasıyla boyamasaydım belki de Cem beni fark etmeyecekti.

O beni fark ettiği için ben de onu fark ettim. Babasına çok benzediği için ona bakmaktan hoşlanıyordum. Sonra bana kapıldığını, kaldığımız evin pencerelerine baktığını gördüm. Çok utangaçtı, bundan da etkilenmiş olabilirim. Utanmaz erkekler beni korkutur. Çok vardır bizde bunlardan. Utanmazlık bulaşıcı olduğu için de bazan bu ülkede boğulacak gibi olurum. Çoğu sizin de utanmaz olmanızı ister. Cem kibar ve utangaçtı. Kim olduğunu ise, tiyatroya gelip oyunu seyrettiği gün İstasyon Meydanı'nda yürürken o söyleyince anladım.

Şaşırdım, ama sanki aklımın bir yanıyla da biliyordum onun kim olduğunu. Hayatta rastlantı diye geçiştirdiğim şeylerin aslında bir anlamı olduğunu tiyatrodan öğrendim. Hem oğlumun hem babasının yazar olmak istemesi basit bir rastlantı değildir. Otuz yıl sonra burada Öngören'de oğlumun babasıyla karşılaşmam rastlantı değildir. Oğlumun da, tıpkı babası gibi babasızlık acısı çekmesi rastlantı değildir. Tiyatro sahnelerinde yıllarca ağladıktan sonra, hayatta içtenlikle ağlayan bir kadına dönüşmem rastlantı değildir.

1980'deki askeri darbeden sonra bizim halk tiyatrosu da tutum değiştirdi. Başımız derde girmesin diye solculuğu biraz sulandırdık. Halk çadıra gelsin diye kısa monologlarımız için *Mesnevi*'den, eski tasavvufi hikâyeler ve masallardan, *Hüsrev ile Şirin*'den, *Kerem ile Aslı*'dan da duygusal sahneler ve

konuşmalar aldım. Ama en büyük başarıyı, Yeşilçam'a melodramlar yazan eski bir senarist arkadaşın "Her zaman sevilir ve tutar" diyerek önerdiği Rüstem ile Sührab'ın hikâyesinden uyarladığım gözü yaşlı kadının monologu ile elde ettik.

Televizyondaki reklamları taklit ve alay ettiğim sahnelerden sonra dans edip, göbek atmama, kısa eteğime ve uzun bacaklarıma hayran kalıp cesaretlenen, edepsizce laf atan, yerine göre ya hemen bana âşık olan ya da cinsel hayallere kapılan bütün o arsız erkekler (hatta "Aç aç!" diye bağırarak en rezilleri bile), sahnede ben Sührab'ın annesi Tehmine'nin, kocasının oğlunu öldürdüğünü görünce attığı çığlığı her atışında birden derin ve korkutucu bir sessizliğe bürünürdü.

Derken önce ince ince, sonra bütün gücümle ağlamaya başladım. Ağlarken kalabalıklar üzerindeki gücümü hisseder, bütün hayatımı oyunculuğa adadığım için mutlu olurdum. Sahnede üzerimde yırtmaçlı kırmızı uzun elbisem, tarihi takıları, belimde kalın asker palaskası, bileğimde eski zamanlardan kalma bileklik ben sahnede anaların acısıyla ağlarken, sandalyelerde oturan erkeklerin içlerinin titrediğini, gözlerinin nemlendiğini, suçluluk duygularına kapıldıklarını derinden hissedirdim. Taşralı, genç, öfkeli kalabalığın çoğunun kendini güçlü, buyurgan Rüstem'in değil, farkında olmadan oğlu Sührab'ın yerine koyduğunu daha dövüşün başında oğlu tutmalarından anladığım için, aslında kendi ölümlerine gözyaşı döktüklerini de sezerdim. Ama kendilerine ağlayabilmeleri için, önce kırmızı saçlı annelerinin sahnede göstere göstere ağlaması gerekiyordu.

Bütün bu derin acıları yaşarken, pek çok hayranımın gözlerinin, dudaklarıma, boynuma, göğüslerime, bacaklarıma ve tabii kırmızı saçlarıma takıldığını, felsefi acıyla, cinsel arzunun, eski masallardaki gibi iç içe geçtiğini de görürdüm. Boynumu her büküşümle, endamla attığım her adımla ve her bakışımla seyircilerin hem zekâlarına ve duygularına, hem de gencecik tenlerine seslenmeyi başardığımı gördüğüm harika anlardı ama çok sık da yaşamazdım onları. Bazen genç bir erkek yüksek sesle ağlar, bu da diğerlerine bulaşır. Derken biri alkışlamaya başlar, dediklerim anlaşılmaz, aralarında kavgaya tutuşurlardı. Birkaç kere de çadırdaki kalabalığın çıldırdığını gördüm; hüngür hüngür ağlayanla için için ağlayan, alkışlayanla küfür eden, ayağa kalkıp bağırarak sessizce oturup seyreden, birbirine girdi. Çoğu zaman bu heyecan ve coşkuyu sever, arzular, ama kalabalığın şiddetinden korkardım da.

Bir süre sonra ağlayan kadını dengeleyecek başka bir sahne aradım. Hazreti İbrahim, Allah'a itaatini kanıtlamak için oğlunun boğazını keserken, hem uzaktan sessizce ağladım hem de elinde oyuncak bir koyunla gelen melek oldum. Ama bu hikâyede bir kadına yer yoktu; etkili olamadım. Sonra Oidipus'un annesi İokaste'nin konuşmasını kendi monoloğum için yeniden yazdım... Bir oğulun babasını yanlışlıkla öldürmesinin hikâyesi çok bir heyecan uyandırmıyor ama bir fikir olarak ilgiyle karşılanıyordu. Bu kadarı yeterliydi belki. Keşke oğulun daha sonra kırmızı saçlı anasıyla yattığını hiç anlatmasaydım. Bunun uğursuzluk getirdiğini bugün söyleyebilirim. Turgay uyarıyordu beni. Ama ne ona ne de yaptığım provalarda "Abla bu ne oluyor?" diye soran çaycı ile, "Sevmedim bunu ya!" diye laf sokan yönetici Yusuf'a kulak verdim.

Kırmızı saçlarımla Oidipus'un annesi İokaste'yi oynayıp bilmeden oğlumla yattığımı söylediğim ve bütün içtenliğimle ağladığım Güdül kasabasında, 1986 yılında ilk gün tehditler aldık, ertesi gece yarısı tiyatro çadırı yanmaya başlayınca yetişip zor söndürdük. Bir ay sonra Samsun'da sahildeki teneke mahallelerinin yakınına kurduğumuz çadır, Oidipus'un anası monoloğundan sonraki sabah çocuklar tarafından taş yağmuruna tutuldu. Erzurum'da öfkeli milliyetçi gençlerin "Yunan oyunu" suçlamalarından ve tehditlerinden yıldığımız için ben otelden dışarı çıkamadım, çadırı da cesur ve dürüst polisler korudu. Belki taşra açıksözlü sanata henüz hazır değil, diye düşünüyorduk ki, Ankara'da İlerici Vatanseverler Derneği'nin kahve ve rakı kokan küçük sahnesinde oyunumuz üç kere bile oynanamadan "halkın ar ve hayâ duygularına aykırı" diye durduruldu. Erkeklerin birbirlerine en

çok söylediği küfürün “anamı” diye başladığı memleketimizde savcının kararını haksız bulmadım.

Bu konuları yirmili yaşlarımda ortalarında oğlumun dedesi Akın’a âşıkken, onunla tartıştık. Erkeklerin, hiç bilmediğim küfürlerini ortaokulda, lisede, askerlikte öğrendiklerini sevgilim yarı hayretle yarı utançla hatırlayıp bana gülümseyerek tekrarlar, arkasından “İğrenç!” der, sonra “kadının ezilmişliği” genel konusunu açıp, işçi sınıfı cennetine varınca bütün bu pisliklerin sona ereceğini anlatırdı. Sabretmeli, devrim yapmaları için erkekleri desteklemeliydim. Ama Türk solcu erkekleri ile kadınları arasındaki eşitsizlik konusuna gireceğimi sanmayın sakın. Benim son monologlarım yalnızca öfkeli değil, aynı zamanda şiirsel ve zarif de olmalıdır. Umarım oğlumun kitabında böyle bir hava olur, beni sahnede gördüklerinde olduğu gibi kitapta da bu duyguları hissederler. Başımızdan geçenleri babasından, dedesinden başlayarak bir kitapta hikâyeye etmesi fikrini Enver’ime ben verdim.

Aslında ilkokul yıllarında, içindeki iyiliği ve insanlığı kaybetmesin, erkeklerin çirkinliklerini öğrenmesin diye Enver’imi okula göndermeden, evde kendim eğiteyim diye düşünürdüm. Turgay bu hayallerimi ciddiye almazdı. Oğlumuz ilkokula Bakırköy’de başladığında Turgay ile tiyatroyu bırakmış, hızla yaygınlaşan çeviri dizilerde seslendirme yapıyorduk. Öngören’e o yıllarda gidişlerimizin nedeni Sırrı Siyahoğlu’dur. Solculuk, sosyalistlik heyecanı bitse bile eski arkadaşlar hâlâ görüşüyorduk. Yıllar sonra, Öngören’de bizi Mahmut Ustayla da yeniden o buluşturdu.

Oğlumuz Enver kuyucu Mahmut Usta’nın hikâyelerini severdi. Arka bahçesinde çok güzel bir kuyu olan evine birlikte ziyarete giderdik. Mahmut Usta ilk kuyuda suyu bulduktan sonraki inşaat hamlesinde kuyular kazıp zenginleşmiş, ilk günlerde aldığı arsalar hızla pahalılaştığı için rahat yaşıyordu. Öngörenliler onu, kocası Almanya’ya gidip bir daha dönmeyen tek çocuklu güzel bir dulla evlendirdiler. Mahmut Usta bu çocuğu benimsedi; ona çok güzel babalık etti. Enver ile bu çocuk, - Salih idi adı- iyi arkadaş oldular. Salih’e tiyatroyu sevdirmek için çok uğraştımsa da başarılı olamadım. Ama benim genç tiyatro takımının çoğunu Enver’in arkadaşlarından, Öngörenli çocuklardan, gençlerden devşirdim. Enver sayesinde benim de ayağım Öngören’e alıştı. Tiyatro heyecanı bulaşıcıdır. Bu çocukların çoğu Mahmut Usta’nın evine gidip gelirdi. Mahmut Usta hanımeli kokan kendi bahçesinde de bir kuyu kazmış, bahçede oynayan çocuklar düşmesin diye demir kapağına asma kilit takmıştı. Ama ben gene de iki katlı evinin arka balkonuna çıkar, arka bahçeye doğru bakıp, “Kuyuya yaklaşmayın” diye çocuklara seslenirdim. Çünkü eski masal ve efsanelerdeki şeyler en sonunda gelir başınıza. Ne kadar çok okur, efsanelere ne kadar çok inanırsanız, o kadar çok gelir. Zaten dinlediğin hikâyeye başına geleceği için ona efsane dersin.

Mahmut Usta’nın kuyudan çıkartılmasına ben önyak oldum. Ondan önceki akşam liseli sevgilim bir kadeh Kulüp rakısı daha içtikten ve benimle acemice sevişip beni gebe bıraktıktan sonra (ikimizin de aklının ucundan geçmemişti böyle bir şey) *her şeyi* (onun deyişi) bana anlatmış, ustasının kendisini fazla zorladığını, artık evine, annesine dönmek istediğini, kuyudan su çıkacağına inanmadığını ve artık Öngören’de kuyu için değil, benim için kaldığını söylemişti.

Ertesi öğle, İstasyon Meydanı’nda elinde küçük bavulu telaşla trene koştuğunu görünce kafam karıştı. Çadırımıza gelip beni seyreden erkeklerin bazıları yalnız bana âşık olmakla (geçici bir süre) kalmaz, aşırı kıskançlığa da kapılırlar.

Büyük ihtimal Cem’i bir daha hiç göremeyeceğim için kederlenmişim. Babasından bana çok az söz etmişti, belki de daha o günden bir şeyler sezdiği için! Ondan sonraki trenle de biz gidecektik, ama ben Cem’in birden Öngören’i neden suçlular gibi telaşla koşarak terk ettiğini anlayamamıştım. İstasyonda pazar için gelen eli sepetli köylüler, çoluk çocuk bir kalabalık vardı. Ondan bir gece önce çadıra gelip kibarca ve sessizce oyunu seyreden Mahmut Usta’yı Turgay, çırak Ali’nin yardımıyla bulup oyuna getirmişti. Ali’nin artık çıraklık etmediğini, kuyuyu açtıran patronun parayı kestiğini de

biliyordu bizimkiler. Meraka kapıldık, Turgay'ı yukarı düzlüğe yolladık ve bizim tren kaçtı. Sonra eski masallardaki gibi hep birlikte gidip kuyuya baktık ve aşağı indirdiğimiz Ali yarı baygın Mahmut Ustayı yukarı çıkardı.

Ustayı hastaneye götürdüler. Kırılmış köprücük kemiği daha doğru dürüst kaynamadan Mahmut Usta'nın tekrar kuyuyu kazmaya giriştiğini sonradan işittik. Çırak olarak kimi aldı, kim ona destek oldu, bu ayrıntıları öğrenemedik çünkü bizim tiyatro takımı da Öngören'i terk etmişti. Orada bir lise öğrencisiyle bir gece oyun sarhoşluğuyla yattığımı, aslında onun babasına âşık olduğumu ama o aşkın da küllendiğini unutmak istiyordum. Erkeklerin gururunu, zayıflığını ve kanlarındaki bireyciliği otuz beşime gelmeden öğrenmişim artık. Babalarımı da, oğullarımı da öldürebileceklerini biliyordum. Babalar oğullarını da öldürse, oğullar babalarını da öldürse erkeklere kahraman olmak, bana da ağlamak kalıyordu yalnızca. Belki de bu bildiklerimi unutup başka yerlere gitmeliydim.

Enver'in babasının Cem olabileceğinden değil Turgay, ben bile çok az şüphelendim. İlk başta bu ihtimal gün hesabı yüzünden bir iki kere aklımdan geçtiyse de, üzerinde durmadım. Ama Enver büyüdükçe, kaşının gözünün ve özellikle burnunun Turgay'a hiç benzemediği belirginleştikçe, liseli sevgilimin oğlumun babası olduğunu düşünmeye başladım. Turgay bunu ne kadar aklımdan geçiriyordu?

Enver ile Turgay'ın arası hiç iyi olmadı. Turgay oğlumuz baktıkça benim aslında ağabeyinin sevgilisi olduğumu, bir de evli biriyle aşk yaşayarak aslında ağabeyi Turhan'ı da aldattığımı tıpkı ağabeyi gibi düşünüyordu. Bana açıkça söylemiyordu ama hissediyordum bunları. Kırmızı saçlarıma da -açıkça söylemese de- sinir oluyordu, saçlarım ona bunları hatırlattığı için!

Fransızca ve İngilizce çeviri oyun metinlerinden ve kitaplardan bulduğum, kırmızı saçlı kadının Batı'da öfkeli, kavgacı, huysuz kadın anlamına geldiğini gösteren birkaç sayfa okuttum Turgay'a, ama aldırmadı. Bir kadın dergisinde, bir Avrupa gazetesinden olduğu gibi alınmış "Erkeklere Göre Kadın Tipleri" diye bir yazı vardı. Kırmızı saçlı kadının güzel resmi altında, "esrarengiz ve öfkeli" yazıyordu. Dudakları, havası bana benziyordu. Dikkatle kesip duvara astım, ama kocam resimle ilgilenmedi. Bütün solcu ve enternasyonalci pozlarına rağmen fazlasıyla yerliydi kocam. Ona göre, bu ülkede kırmızı saçlı kadın şu veya bu nedenle çok fazla erkekle birlikte olmuş kadın demektir. Bir de saçlarını bilerek kırmızıya boyuyorsa, bu kimliği bilerek seçiyor demektir bu. Tiyatro sanatçısı olmam, suçumu ancak bir çeşit oyuna dönüştürerek hafifletiyordu.

Böylece seslendirme yaptığımız yıllarda Turgay ile birbirimizden yavaş yavaş uzaklaştık. Bakırköy'de, Turgay'ın babasından kalan bir dairede yaşadık ama Enver'in babasını fazla gördüğü yoktu. Turgay reklam seslendirmeleri ve başka ek işler alıyor, eve çok geç geliyor, bazan da hiç gelmiyordu. Evde oturup akşam yemeğine bazan gelen, bazan çok geç gelen, bazan da hiç gelmeyen bir babayı beklerken çocuk yetiştirmek ne demektir bilirim.

Böylece Enver ile çok yakın olduk. Onun değişik hallerini, hassas ruhunun ve duyarlılığının gelişmesini çok yakından izledim. Korkularını, sessizliklerini, ürkekliklerini gördüğüm açıklıkla öfkelerini, yalnızlıklarını, umutsuzluklarını da hissettim. Kadife tenli evladımın kollarına, bacaklarına, boynuna dokunmaktan hoşlandığım, omuzlarının, kulağının, pipisinin büyüyüp kocamanlaştığını zevkle izlediğim gibi, aklının, mantığının ve saçmalıklarının zenginleşmesinden de gurur duydum.

Bazan onun istediği gibi çok iyi arkadaş olur, bütün gün boyunca konuşur, şakalaşır, evde saklambaç oynar, bilmece çözer, birlikte çarşıya çıkardık. Bazan da üzerimize bir hüznün ve yalnızlık çöker, ikimiz de dünyanın büyüklüğünden korkar, oradaki yerimizden sıkılır, kendi içimize çekilirdik. O zaman hayatta bir başka kişiyi anlamanın, ona yaklaşmanın, onun ruhuyla özdeşleşmenin ne kadar zor olduğunu da anlardım. Üstelik bu kişi oğlum Enver, hayatta en sevdiğim şeydi. Elinden

tutup ona sokakları, evleri, resimleri, parkı, denizi, gemileri, bütün dünyayı gösterirdim. Bakırköy’de, daha sonra Öngören’de onun sokaklarda oynamasını, arkadaşlarıyla düşe kalka kendini korumayı öğrenmesini istediğim kadar, birbirlerine “ananın” diyen bu haydutlardan uzak durmasını ve çadır tiyatromuzda edepsizlik yapan erkekler gibi olmamasını da çok istedim.

Enver sokağa diğer yaşlılarından çok daha az çıkıp oynadı. Ama derslerinde başarılı, sınıfında birinci olamaması beni kederlendirirdi. Bazan buna niye üzülüyorum derdim kendime. Oğlumun başarılı bir iş hayatı hatta çok parası yerine, derin bir insanlığı, doğruyu arayan bir yönü ve mutluluğu olsun isterdim. Oğlum hem mutlu bir insan hem de bir kahraman olmalıydı! Onun hakkında çok hayaller kurdum. Asla küçük şeylere kafayı takan bir insan olmasın, derdim. Çocukluğunda pembe ağzını açıp kırmızı gözlerle uzun uzun ağlarken, “Hayatta asla ağlamasın Enverciğim” derdim dua eder gibi.

Ona özel cevheri olan değişik biri olduğunu güzel gözlerinin içine dikkatle bakarak anlattım. Birlikte çocuk kitapları, eski masallar, şiirler okuduk. Televizyondaki çocuk tiyatrosunu, çizgi filmleri birlikte seyrederdik. Babasından ve dedesinden daha derin ve duyarlı olduğunu görüyordum. Birgün tiyatro yazarı olacağını ona ben söyledim. Yazar olmayı benimsedi, ama tiyatroyu hiç benimsemedi.

Enver’in ne babasında, ne de dedesinde gördüğüm öfkeli ve aksi yanı ilkokuldan sonra ortaya çıktı. Benden almış olabilir diye öfkelerine saygı duydum. Çünkü çocukken daha mutluydu. Bebekliğinde onu sıcak suda yıkarken, narin ve güzel gövdesini ılık sularla ovuşturur, dal gibi kollarını, arkası kavun misali güzel kafasını, fasulye tanesi büyüklüğündeki pipisini, çilek gibi göğüs uçlarını özenle sabunlarken çok mutluydu Enverim. Bazan ondan sonra sıcak banyoda ben de yıkanırdım. On yaşına kadar Bakırköy’deki evin zor ısınan banyosunun küvetinde birlikte yıkandık. Daha sonra kendi başına yıkanmasını, gözlerini açmadan başını, saçlarını, bacaklarını sabunlamayı ona ben öğrettim.

Oğlum hiç hoşlanmadı bundan. Yaşı büyüdükçe çapı uzayan, şiddeti artan öfke dalgalarının o zamandan kaldığını düşünürüm. Turgay’ın eve hiç uğramadığı lise yıllarındaki hüznü, ancak sıradan bir üniversiteye girebilmesi, ona duyduğum bütün aşkıma rağmen saklayamadığım hayal kırıklığım da kırdı onu. O yıllarda benimle tartışmaktan, dediğimin tam tersini söylemekten zevk almaya da başladı. Okuduğu resimli romana burun kıvrıp, seyrettiği kanalı değiştiren “Sen ne anlarsın” derdi öfkeyle. Saçını hapishane kaçkınları gibi kısacık kestiğinde, dinciler gibi sakal bıraktığında, meczuplar gibi üç gün tıraşsız gezindiği zaman onun için meraklandığımı görünce bundan hoşlanır, bir kavga çıkartırdı. Bazan karşılıklı birbirimize bağırdık. O da kapıyı vurup giderdi.

Üniversite yıllarında, çocukluğunun arkadaşlarını aradığı için Öngören’e daha sık gidip gelmeye başladı. Orada Mahmut Usta’ya gider gelirken tanıştığı yarı işsiz, yarı idealist gençlerle düşüp kalkıyordu. Bir dönem bizim eve yakın Veliefendi’ye, at yarışlarına gidip kumar oynadı; ama benden hiç para istemeden utanıp bıraktı. Burdur’da askerdeyken, hafta sonları çarşı izninde beni arar, telefonda yalnızlıktan ağlardı. İstanbul’a geldiğinde, kısa saçlı, güneşten kavrulmuş, boynu kiraz çöpü gibi incelmış halini görünce kederden ve sevgiden gözlerim yaşarırdı. Derken en beklenmedik anda aramızda bir kavga daha patlar, küsüşür, birkaç gün birbirimizle hiç konuşmazdık. O günlerde akşam eve geç gelirse, daha kötüsü hiç gelmezse gözüme uyku girmezdi. Bazan oğlumun akıllı bir karış havada bir kıza, öfkeli ve kırgın bir kadına kapılacağını düşünür, korkulara kapılırdım. Ama bütün bu kavgalar, küskünlükler, sessizlikler ve çift anlamlı sözler arasında en beklenmedik anda evde birden birbirimize bütün gücümüzle sarılır, barışır öpüşürdük. O zaman oğlumun uzaklaşmasına hiç tahammülüm olmadığını, onu görmeden yaşayamayacağımı anlardım.

Zaten babasından (ya da baba sandığı kişiden) yeterince uzaklaşmıştık. Turgay ile resmen

ayrılmamız ve hatta onun ölümü Enver'i sarsmadı. Öfke buhranlarını, nedensiz kızgınlıklarını, her geçen gün daha sessiz ve suçlayıcı olmasını babasız büyümesi ve duyarlı biri olmasıyla açıklar, ama asıl nedenin parasızlık olduğunu da düşünürdüm. Bu yüzden gazete reklamlarında Cem'in fotoğraflarını ve inşaatlarını gördüğüm günlerde, aynı gazetelerdeki haberlerden Batı'daki tıbbi gelişmeler sayesinde insanın gerçek babasının kim olduğunu Türk mahkemelerinde bile saptayabileceğimizi okuyunca kafam karıştı.

Gençliğimde olsaydı böyle bir davayı asla açmazdım. Çocuğunu kabul etmeyen bir babaya, devlet ve polis zoruyla babalığını kabul ettirmek; ondan dava tehdidiyle para istemek; onun düzenlediği toplantıya davetsiz gidip kendini göstermek... Bunları yaptığım için oğlum utanç duydu benden. Ama kendim için değil, onun için yaptığımı da anlar, öfke buhranlarından sonra yumuşardı.

Asıl zorluk kendimi değil oğlumu ikna etmektir. Davayı açsın diye aylarca ona dil döktüm, yalvardım; kavgalar ettik, tartışıp bağırıştık. Annesinin evliyken bir başkasıyla yattığını, o kişiden çocuk sahibi olduğunu, bunu bilip sakladığını kabul etmesi kolay değildi, bunu kabul ediyorum. Kaç kere utanç ve öfkeyle "Emin misin?" dedi bana ve kaç kere "Oğlum, emin olmasam söyler miyim?" dedim ona. Bazan o, bazan ben utanıp önümüze bakar, susardık.

Çoğu zaman da bağırarak kavga ederdik. "Senin iyiliğin için, oğlum!" derdim. Bu en etkili cümleydi. Bir kere de duvardaki kırmızı saçlı kadın resmini yırtıp attı. İnternette bakmış, o kadın da benim gibiymiş. Sonra ben de baktım internete. Dergiden kestiğim resmin ressamı Dante Rossetti'ymiş. Hoş bakışlı, güzel dudaklı modeline aşık olup evlenmiş. Resmi seloteyle yapıştırıp yerine astım.

Oğlum babasına dava açma konusunu ancak rakı içerken konuşabiliyor, içtikçe hem her şeyi konuşabilecek bilgece bir rahatlığa erişiyor hem de sert ve tahammülsüz oluyor, annesine taşra şehirlerinde erlerin söylediği çirkin sözleri savurup, kapıyı vurup çıkıyordu. Tıpkı üniversiteyi bitirdikten sonra Öngören'deki ilk yıllarındaki kavgalarımızdan sonra olduğu gibi her seferinde bana küfürler eder, benim gibi bir orospuyu (başka pek çok çirkin kelimeler de söylerdi) hayatının sonuna kadar görmeyeceğini tekrarlar ama bir veya iki gün sonra akşam evde tek başına duramadığı için Öngören'den trene binip Bakırköy'e bana, akşam yemeğine gelirdi.

"İyi ki geldin" derdim ona. "İzmir köftesi yapmıştım."

İki gün önce hiç kavga etmemişiz gibi hemen havadan sudan, en tehlikesiz konulardan söz etmeye başladık. Sonra tıpkı çocukluğu ve lise yıllarının akşamlarında, eve gelmeyen babayı beklerken yaptığımız gibi, ana oğul koltukta yan yana oturur, televizyon seyrederdik. Film bitince evine dönüp, yatağında yalnız uyumak istemez, ama bunu söylemeyi gururuna yediremediği için "Bundan sonra ne vardı?" diye sorar ya da hemen başka bir kanaldaki programı aynı ciddiyetle seyretmeye başlardı.

Gece televizyonun karşısındaki divanda kıvrılmış uyurken oğlumu sessizce seyreder, uygun bir kız bulup onu evlendirmedim için pişmanlık duyardım. Ama onun beğeneceği kızı benim istemeyeceğimi ve benim beğeneceğim kızı da onun istemeyeceğini, hatta bu ikincisini inattan yapacağını bildiğim için pişmanlığım derin bir acıya dönüşmezdi. İyi bir evlilik yapacak parası, itibarı da yoktu evladımın.

Saçlarımı kırmızıya boyadığım günden bugüne kadar hayatımda aldığım kararların hiçbirinden pişman olmadım. Tek pişmanlığım oğlumdan gerçek babasını bilmesini, tanınmasını, ona yakın olmasını istemek, bu konuda ısrar etmektir. Enver bu gayretlerimle hem ilgilenir hem de onları küçümserdi. Bazan beni hayalperestlikle, bazan da para için dolaplar çevirmekle suçlardı. Babasının ölümünden sonra gazetelerin aynı dille onu suçlamaları da tesadüf değildir. Ama oğlum babasını niyet ederek öldürmedi. Enver'im aslında baba katili de sayılamaz ama gazeteler bu çirkin sözleri hep bir ağızdan öyle çok tekrarladılar ki, bu leke evladımın üzerinde kaldı.

Oğlum, kuyunun başında öfkesine hâkim olamayıp tabancasını çeken babasına karşı yalnızca kendisini korumak istemişti. Orada olmasının tek nedeni, babasız bir evladın babasını görmek ve tanımak merakıdır. Bu isteği onda ben uyandırdım; şimdi pişmanım. Ama çocukluğunda ona Rüstem ile Sührab'ı, Oidipus ile annesini, Hazreti İbrahim ile oğlunu anlattığım için hiç pişman değilim. Sarı tiyatro çadırına gelen gençler, öğrenciler, öfkeliiler... Onlara da kimse bu hikâyeleri anlatmamıştı; ama onlar gene de bütün bu hikâyeleri biliyorlardı. Bazılarının unuttukları hatıraları aslında bilmeleri gibi.

O eski hikâyeleri bilmek, hayatın efsaneleri ve masalları taklit ettiğinin farkında olmak, savcının iddialarının aksine oğlumun suçlu olduğunun kanıtı değildir. Enver, babasının ölümüne neden olmadan kuyunun başından ayrılabilmeyi çok isterdi. Babasıyla boğuşur, elinden tabancasını almaya çalışırken bunu düşünmeye ne kadar vakti olmuştu? Oğlum babasını istemeden öldürmüştür. Onun bana dürüstçe anlattığı şeylerden benim bu sonuca varmam zor olmadı. Gazetelerin çoğu da bunu anladılar ama okurlarına dürüstçe anlatmadılar.

Sührab'ın büyüklüğü, Cem'in zenginliği, Enver'in asıl babasını tıp sayesinde yıllar sonra keşfedip bulması ve sonra da öldürmesi... Gazeteciler bu hikâyelere okurların bayılacağını biliyordu. Benim son anda olay yerine gelmem ve gözyaşlarım da uzun uzun yazıldı. Melodramsever iyi niyetliler, oğlunun babasını öldürmesine tanık olan "eski tiyatro ve seslendirme sanatçısının" acılarını uzun uzun yazdılar. Sührab'dan reklam alan kötü niyetli gazeteciler, bunun kaza değil, biz ana ile oğulun yıllarca birlikte, çok dikkatle planladığımız bir cinayet olduğunu, benim gözyaşlarıma kimsenin inanmaması gerektiğini, bizi harekete geçiren şeyin evladı olmayan Cem'in servetini bir an önce ele geçirme hırsı olduğunu utanmazca iddia ettiler. Kırmızı saçlarımdan bu iddialarının ve benim düşük karakterimin kanıtı diye söz ettiler. Ama Öngören'e Kırıkkale tabancasıyla gelen, kuyunun başında öfkelenip onu çıkartan oğlum değil babasıydı...

Tabancanın Cem'in ruhsatlı silahı olmasını hâkim oğlumun iyi niyetinin ve bizim bir şey planlamadığımızın kanıtı olarak görecektir. Eminim bundan. Ama gazeteler bu ayrıntının üzerinde hiç durmadılar bile. Böylece biz ana oğul, İstanbul tarihine mirasına konmak için babayı öldüren kırmızı saçlı kötü anayla evladı olarak geçtik. Bu çok ağırıma gidiyor. Oğlumu görmeye Silivri Cezaevi'ne gidişlerimde haberlere inanmış edepsiz mahkûmlardan biri laf attığında, bir başkası kötü kötü baktığında, hatta iyi niyetle yardım eden bir gardiyanın yüzündeki ifadeyi fark edince kalbim hiç tamir edilmeyecek kadar kırılıyor. Bu sözlere ve bakışlara dayanmak, yıllarca edepsiz, utanmazların, "Aç, aç!" diye bağrımlarına, dayanmaktan çok daha zor olduğu için Enver'den babasını kazayla öldürmesinin hikâyesini yazmasını istedim. Hâkimin kitabı okuyunca onu meşru müdaafadan beraat ettireceğini söyledim. Ama hikâyeye en başından, babasının kuyu kazmaya gitmesinden başlamalıydı. Demek ki ben, her şeyi öğrenip ona anlatmalıydım. Bu da elinizdeki kitabı, Silivri'deki ağır ceza hâkimine yazılmış bir savunma şekline sokuyor. Yalnız bundan sonraki sayfalar değil, bütün bu kitap bir cinayet soruşturması gibi hukuki ayrıntı ve kanıtlara dikkat edilerek okunmalı. Sophokles'in Oidipus'u gibi.

Oğlumu babasına yaklaştırmak için onu Serhat adıyla tanıtmamı da, ana oğul bizlerin kötü niyetli ve yalancı olmamızın kanıtları gibi sundular. Babalık davası hakkında da asılsız dedikodular yazdılar. Bu romandaki tüm ayrıntılar kesin ve doğrudur. Hikâyenin kaldığı yerden devam ediyorum:

Oğlum ile babası yemek masasına dönmeyince arkalarından kuyuya koştum. Başkaları da geldiler. Eski yemekhane binasına bizi bekçi götürdü. Biz içeri girerken rezil ve edepsiz bir köpek boğulur gibi havlıyordu. Oğlumu kapağı açılmış kuyunun az ötesinde tek başına otururken gördüm ve hemen anladım ne olduğunu. Evladım istemeden babasını öldürmüştü. Yanına koştum, bütün gücümle sarıldım ona. Onu anladığımı, onu tanıyıp bildiğimi, istediği gibi şefkatim ve sevgimle onu

koruyacağımı hissetsin istedim. Önce acımı gözlerimden akan yaşlarda hissederek, daha sonra Sührab'ın annesi Tehmine gibi, ciğerlerimden gelen çığlıklarla ağlamaya başladım. Evet, tiyatrodaki gibi.

Ama acım tiyatro sahnesinde hissettiğimden çok daha karmaşıktı. Bir yandan haykırır gibi yüksek sesle ağlıyor, ağlamanın bana iyi geleceğini düşünüyordum. En arsız erlerin, en edepsiz sarhoşların, en rezil tacizcilerin bile ağlayan bir kadını görünce yatışmalarının nedenini kavramıştım: Âlemin mantığı anaların ağlaması üzerine kurulmuştu. Şimdi de bunun için ağlıyordum. Ağlamanın iyi geldiğini, çünkü ağlarken başka şeyler düşünebildiğimi de sezerek her şeye ağlıyordum.

Yemek masasından kalkıp gelen yarı sarhoş meraklılar, patron Cem'in nereye gittiğini sorar araştırırken, oğlum, Cem Bey'in (babam dememişti) kuyuya düştüğünü söyledi.

Sührab çalışanları polise haber saldılar. Polis arabasından önce Cem'in karısı Ayşe geldi; onu kuyunun başına getirdiler: Kocasının ta aşağıda, kuyunun dibinde olduğuna herkes gibi o da inanmak istemedi. Ona sarılmak, ölen baba için, babayı öldüren oğul için, hayatlarımız için kadın kadına, birlikte ağlamak isterdim. Ama ona yaklaştırmadılar bile.

Gazeteler kuyunun derinliğini, dibindeki çamurlu suyu, yıllar önce kazma kürekle bu kadar derin bir kuyu kazılmasının tuhaflığını, bir uğursuzluk fikriyle birlikte yazdılar. Bazılarının kaderden söz etmelerine inanmadım ama hoşuma gitti.

Oğlumun tutuklanmasından sonraki günlerde Ayşe Hanım'la konuşabilmeyi, onu teselli etmeyi ve bize olan nefretini azaltmayı çok istedim. Olup bitenin biz kadınların kabahati olmadığını, efsanelerin ve tarihin böyle yazdığını söyleyecektim ona. Ama Ayşe Hanım haklı olarak kadim kitapların ve efsanelerin değil, her gün gazetelerin ne yazdığıyla daha ilgiliydi. Oğlumun kocasını miras için öldürdüğünü, bu işin arkasında benim olduğumu yazan gazetelere Sührab çalışanlarının malzeme vermesi bizleri daha da mutsuz etti.

Polisler kuyunun başında tek bir kurşun kovana buldular. Ama etrafta bir tabanca yoktu. Boğaz'ın en akıntılı ve en derin köşelerine dalabilen bir dalgıç kuyunun çamurlu sularına iplerle indirildi ve Cem'in iki günde tanınmaz olan zavallı cesedi yukarı alındı. Oğlumun babasının iç organlarının tek tek çıkarılıp parçalandığı acımasız bir otopsi yapıldı. Ciğerlerde kuyunun çamurlu suyu olmadığına göre Cem'in kuyuya düşmeden öldüğü çıktı ortaya.

Oğlumun babasının ölüm nedeni de aynı otopside anlaşıldı. Ertesi gün adli tıp raporunu birinci sayfalarına taşıyan gazeteler "Babasını gözünden vurdu!" diye yazdılar. Baba oğulun kuyu başındaki boğuşması ve oğlumun mahkemede ifadesinde kendini korumak amacıyla, tabancayı babasının elinden almak için güreşirken silahın kazayla patladığını yazmadılar.

Ama hâkim, dalgıç çamurlu kuyuya bir daha daldırdı. Bu ikinci seferde dalgıç yukarıya Kırıkkale tabancayla geldi. Bunun Cem'in ruhsatlı tabancası ve sol gözüne giren kurşunun onun namlusundan çıkmış olması mahkemede durumumuzu değiştirdi. Hâkimin oğlumun bir cinayet işlemediğine, bunun nefsi müdafaa olduğuna hükmedeceğine herkesin inancı arttı. Kuyunun başına silahı getiren öfkeli oğul değil, oğlundan korkan babaydı elbette.

Tabanca kuyunun dibinde bulunduktan sonra şirketin ve Ayşe Hanım'ın bana karşı tutumu değişti. Oğlumun babasını önceden planlayarak öldürmediğinin, meşru müdafaaadan beraat edebileceğinin ortaya çıkması kadar, Enver'in Cem'in mirasçısı, yani Sührab'ın en büyük hissedarı olabileceğini anladıktan sonra bize karşı yumuşadılar.

Sührab yazıhanesindeki ilk buluşmamızda Ayşe Hanım'ı vakur ve soğukkanlı gördüm. Benim hakkımda gazetelerde yazılanlara, rezil dedikodulara ne kadar inanmıştı? Hiddetini, öfkesini bastırıldığını, kendine hâkim olmaya çalıştığını bakışlarından görüyordum. Çok sevdiği kocasının acısını, en azından şimdilik, kalbine gömüp, benimle iyi geçinmeye karar verdiği ve bunun için

bütün iradesini kullandığı her halinden belliydi.

Onu rahatlatmak istedim: Elbette davası hâlâ süren hapisteki Enver'im adına konuşamazdım ama ne benim ne de oğlumun amacı, rahmetli babasının büyük bir zekâ ve yaratıcılık ile kurduğu bu büyük inşaat şirketini, Sührab'ı dağıtmak ya da orada çalışan yüzlerce kişiyi işinden etmektir. Tam tersi, Sührab'ın daha da başarılı olmasını istiyorduk. 30 yıl önce Mahmut Usta ile oğlumun rahmetli babasının kuyuyu kazmaya başladıkları günü, bugün ben Sührab'ın kuruluş günü olarak görüyorum, dedim.

Bunu dikkatle söyledikten sonra, 1986 yılında birer akşam arayla Mahmut Usta'nın ve oğlumun babasının İbretlik Efsanelerin sarı çadırına girip Rüstem ile Sührab'ın trajedisinden nasıl etkilendiklerini anlattım. O günkü çadırda döktüğüm gözyaşlarımla, otuz yıl sonra kuyunun başında oğlum ve babası için ağlamam arasında, efsanelerle hayat arasındaki zorunlu yakınlık vardı.

“Hayat efsaneyi tekrar eder!” dedim heyecanlanarak, “Siz de öyle düşünmüyor musunuz?”

“Öyle düşünüyorum” dedi Ayşe Hanım kibarca.

Ne onun ne de Sührab yöneticilerinin beni ve oğlumun üzecek hiçbir şey yapmak istemediklerini görüyordum.

“Unutmayın ki, inşaat şirketimizin ilk su kuyusu kazılırken ben Öngören'deydim. Şirketinizin adı Sührab da benim o günlerdeki son monoloğumdandır.”

Ayşe Hanım sözlerime çok hayret etmiş gibi şaşkınlıkla gözlerini kırıştırdı. Sührab adı benim monoloğumdan değil, Firdevsî'nin bin yıllık *Şehnâme*'sinden geliyordu. Kocasıyla yıllarca “bu konularda” (ne oğlunu öldüren baba diyebilirdi, ne de babasını öldüren oğul) kitaplar okumuşlar, araştırmalar yapmışlar, Avrupa ve dünya müzelerinde resimlere, kitaplara bakmışlardı. Sührab'ın merkez binasının pencerelerinden bakışlarını İstanbul'un yüksek binalar, çatılar ve bacalar denizinin üzerinde gezdirerek, mutlu geçmişinden pek çok sahne hatırlayıp kanıt olsun diye bana anlattı. St. Petersburg'daki bir müzeden, Tahran'daki bir evden, Atina'dan, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış izlerden, işaretlerden, resimlerden esrarengiz bir havayla ama çok belirgin bir memnuniyetle ve hatırlama sevinciyle söz etti. Oğlumun babasıyla yaşamış, onunla mutlu olmuştu bu kadın. Hukuk sisteminin ve yasaların saçmalığı yüzünden kim bilir ne emeklerle kurdukları şirketin büyük ortağı şimdi oğlum olabilirdi, ama Sührab'ı, kocasıyla bu kadın büyütüp adam etmişti.

Böylece Ayşe Hanım beni kırmayacak, hapisteki oğlumun öfkelenmeyecek ve kinini gizleyecek bir üslubu bulunca, bu kitapta okuduğunuz hikâyeyi, ta kocasıyla üniversite yıllarındaki tanışmalarından ve Deniz Kitabevi'ne gitmelerinden başlayarak anlattı. Hatırlayıp anlattıkça, mutlu hatıralarıyla benden belki bir çeşit intikam aldığını hissediyor, onu dikkatle izliyordum. En sonunda hem çocuk hem de Sührab bir anlamda *benim* olduğu için, anlattıklarını ona hiç kızmadan alçakgönüllülükle dinledim.

Aynı günlerde Silivri Cezaevi'ne gidişlerimde Ayşe Hanım'dan dinlendiklerimin bir kısmını oğluma anlatmaya başladım. Uzak olmasına rağmen Bakırköy'den üç otobüs değiştirerek cezaevinin kapısına vardığım zaman, oğlumun Mahmut Usta ile babasının kuyu kazdığı yerden beş kilometre uzaklıkta, yalnız Türkiye'nin değil, gardiyan ve yöneticilerin sık sık gururla tekrarladığı gibi “Avrupa'nın en büyük cezaevinin” içinde hapis olmasının anlamını sorardım kendime. Sonra arama aletleri, kırmızı saçlarıma laf sokuşturan kadın gardiyanların becerikli elleri, bekleme odaları, açılan kapılar, kapanan kapılar, açılan kilitler, kapanan kilitler, odalar ve koridorlar arasında o kadar yer değiştirdim ki, sanki nerede ve hangi zamanda olduğumu unutturdum. Ses geçirmez camların arkasında onu görmeyi beklerken hayaller kurar, başkalarını onunla karıştırır, bazan uyuklar, bazan sabırsızlanır, çoğunlukla öfkelenir ama kendimi tutar, bazan da camın arkasında belirenin oğlum değil, ölmüş babası, hayır, ölmüş dedesi olduğunu sanırdım.

Yanımda avukat varsa önce davanın ve dosyanın son ayrıntıları, gazetelerde çıkan saçmalıklar, oğlumun koğuştaki karşılaştığı zorluklardan konuşurduk. Oğlum parası için babasını öldürdüğüne inananların aşağılamalarından, verilen yemeklerin kötülüğünden ve hiçbir sonucu çıkmayan af dedikodularından şikâyet ederdi. Eskiden darbeci askerlerin yattığı koğuşlara şimdi konan muhalif gazetecilerle Kürtler hakkındaki üzücü hikâyeleri anlatır, biraz daha sessizlik, biraz daha temiz hava ya da haksız bir cezaya karşı hiçbir işe yaramayan dilekçelerden bir tane daha yazdırırdı. Bütün bunlar o kadar çok vaktimizi alırdı ki, bir saatlik görüşme süresi biz ana oğul birbirimize özel ve tatlı hiçbir şeyi daha doğru dürüst söyleyemeden sona ererdi.

Görüşmelerde bizi dinleyen gardiyandan başka kimse olmazdı. Ayşe Hanım'dan dinlediğim hikâyeleri, ondan öğrenip okuduğum kitapları kendi fikirlerim, tahminlerim, hayallerim gibi oğluma anlatmaya çalışırdım. Suçunu hatırlattığı için eski efsaneleri sevmez ve benim konuyu nereye çektiğimi anlamazlıktan gelirdi. Zamanında bu hikâyeleri rahmetli Mahmut Usta'dan dinlediğimi söylesem de bana inanmaz ama gene de dinlerdi. Bazan önemli olanın anlattığım efsane değil, yalnızca karşılıklı konuşmak olduğunu hissederdim. Bazan biraz susar, biraz düşünür, hapisanede hızla şişmanlayan ve yavaş yavaş gerçek bir haydut gibi görünmeye başlayan oğluma bakıp gözyaşı dökmek için kendimi zor tutardım.

En ağır bir saatlik görüşme süresinin bitiminde birbirimizden ayrılmaktı. Ben odadan çıkabilirdim de, oğlum tıpkı çocukluğunda olduğu gibi, bir türlü benden ayrılamaz, gardiyanın uyarısı üzerine kararlı ve erkeksi bir hareketle sandalyesinden kalksa bile kapıdan çıkamazdı. Kapıda durup bana çaresiz bir bakışla bakarken, çocukluğunda daha okula başlamadan önce, bakkala, beş dakikalığına bir koşu gidip gelmemden önceki yalvarmalarını hatırlardım. “Şimdi, bir dakikada geliyorum” dememe hiç inanmazdı. Kapıda bütün gücüyle elbisemin eteğine ve koluma yapışır, sanki beni bir daha göremeyecekmiş gibi “Anne, beni bırakma” diye yalvarır ve beni hiç bırakmazdı.

Ayda bir yapılan açık görüşlerde, tutuklu ve ziyaretçilerin birbirlerine dokunmalarına izin verildiği için çok mutlu olurduk. Bütün kısmın katıldığı bu görüşmeyi sabırla bekler, şu veya bu nedenle ceza olsun diye açık görüş ertelenince üzülür, bazan da Ankara'dan bakanın verdiği bir kararla, bayram ya da başka bir bahaneyle yeni bir açık görüş ilan edilince çok sevinirdik. Pek çok sol ve Kürt tutuklu ve mahkûm olduğu için hapisaneye yiyecek, kitap, cep telefonu sokmak yasaktı. Ama açık görüşlerde gardiyanlara üç beş kuruş verip evladımın Öngören'deki şiir defterini, kalemlerini, sevdiği bir iki şiir antolojisini içeri sokabildim. Yazmanın onun için acılarını iyileştiren, öfkelerini yatıştıran derin bir ilaç olduğunu görünce, ona başından geçenleri, hatta şimdi sonuna geldiğimiz bütün bu hikâyeyi tıpkı bir roman gibi yazmasını söyledim ve bu fikri açık görüşlerde sık sık işledim.

Adi tutuklular kısmındaki kaçakçılar, çeşit çeşit katiller, hırsızlar, dolandırıcılar, gaspçılar ve onların aile ve ziyaretçileriyle ağzına kadar dolu olan görüşme odasında ana oğul dikkat çekmeyecek bir köşeye oturur, birbirimize sarılır, kucaklaşırdık. Ona dokunur dokunmaz, çocukluğunda onu yıkadığım günlerde gördüğüm mutluluk ifadesi evladımın yüzüne gelir, inanmayacağımı bile bile aslında burada çok mutsuz olmadığını anlatır, tanıdığı mahkûmlar, rüşvet alan gardiyanlar ve dönen dolaplar hakkında neşeyle konuşurdu. Sonra pencereden gördüğü manzara ve havalandırma avlusunun üzerindeki gök hakkında yazdığı şiirleri cesaretle annesine okurdu.

Evladımın güzel şiirlerini bütün içtenliğimle övdükten sonra, konuyu yazması gereken kitaba getirirdim. O kitabı yalnızca hâkime kendini savunmak için değil, ibretlik bir hikâye olduğu için de yazmalıydı. Bazan fikirler verir, Oidipus ve Sührab hikâyelerini (iki kitap da hapisane kütüphanesinde yoktu ama rüşvetle içeri soktum), rahmetli babasının Tahran'a gidişini, ya da kendi tiyatroculuk yıllarımı, babasıyla tanıştığımız yazı, sarı tiyatro çadırında oynadığımız oyunları ve her

oyunun bitişindeki uzun monoloğumun anlamını oğluma anlatırdım. “Oyunları içimden gelen o son monolog için oynardım aslında” derdim oğlumun gözlerinin içine bütün içtenliğimle bakarak.

Bazan susar, birbirimizin yüzüne, gözlerine sanki bu ilk tanışmamızmış gibi uzun uzun bakardık. Bazan yün kazağına takılmış bir çöpü alır, gömleğinin kopmakta olan düğmesine dokunur, karışık saçlarını elimle özenle düzeltirdim. Bazan çocukluğunu ne kadar hatırladığını, neden bu kadar öfkeli olduğunu, neden babasının gözüne kurşun sıktığını ve neden *şimdi* mutlu gözüküğünü sormak ister, ama kendimi tutardım. Bu açık görüşlerde her zaman oğlumun kollarını, omzunu, sırtını, boynunu okşar, ellerini tutardım. O da altmış iki yaşındaki annesinin ellerini tutar, bir sevgili gibi onları saygıyla öperdi.

Silivri Cezaevi’ndeki en son Kurban Bayramı’ndaki açık görüşte gene yan yana oturduk, birbirimizin gözlerinin içine uzun uzun baktık ve birbirimize sarılıp sustuk. Yukarıda güneşli bir sonbahar göğü vardı. Oğlum en sonunda “her şeyi” anlatacağı o romana artık başlayacağını söyledi. Şimdi aklındaki düşünceler, yaz geceleri hapisane penceresinden gözükken yıldızlar gibi sayısızdı. Onları, kendi duyguları gibi tek tek kelimelere geçirmek zordu. Ama kitaplardan da yararlanıyordu. Hapishanenin siyasete kapalı kütüphanesinde Jules Verne’nin *Arzın Merkezine Seyahat*’i, Edgar Allan Poe’nun hikâyeleri, eski şiir kitapları ve *Rüyalarınız, Hayatınız* adlı derleme kitap da vardı. Babası gibi onları okuyacak, babasının gençliğinde ne düşündüğünü anlayarak, kendini onun yerine koyacaktı. Babası hakkında bana sorular sordu. Sorularına heyecanla cevap verdim, sevinçle ona sarıldım ve boynunun tıpkı çocukluğunda olduğu gibi ucuz sabun ve bisküvi karışımı bir kokuyla koktuğunu mutlulukla bir kere daha fark ettim. Ziyaret süresi sona erince oğlumun bu bayram günü annesinden kolay ayrılması için Allah’a yalvardım.

“Pazartesi gene geleceğim” dedim gülümseyerek. Çantamdan çıkardığım Dante Rossetti’nin yırtılmış, yapıştırılmış kırmızı saçlı kadın resmini verdim. “Romanını yazacağını bilmek ise oğlum, çok mutlu etti beni!” dedim. “Bitince kapağına bu resmi koyar, biraz da güzel ananın gençliğini anlatırsın. Bu kadın, bak, biraz benziyor bana. Tabii romanına nasıl başlayacağını sen daha iyi bilirsin ama kitabın, benim son sahnedeki monologlarım gibi hem içten hem de bir masal gibi olmalı. Hem yaşanmış bir hikâyeye gibi sahici, hem de bir efsane gibi tanıdık olmalı. O zaman yalnız hâkim değil herkes anlar seni. Unutma, aslında baban da yazar olmak istemişti.”

Ocak-Aralık 2015

Kafamda Bir Tuhafılık “Muhteşem bir roman!” - WALL STREET JOURNAL

Kafamda Bir Tuhafılık hem bir aşk hikâyesi hem de modern bir destan. Orhan Pamuk’un üzerinde altı yıl çalıştığı roman, bozacı Mevlut ile üç yıl aşk mektupları yazdığı sevgilisinin İstanbul’daki hayatlarını hikâye ediyor. 1969 ile 2012 arasında, kırk yılı aşkın bir süre Mevlut, İstanbul sokaklarında yoğurtçuluk, pilavcılık, otopark bekçiliği gibi pek çok iş yapar. Bir yandan sokakların çeşit çeşit insanla dolmasını, şehrin büyük bölümünün yıkılıp yeniden inşa edilmesini, Anadolu’dan gelip zengin olanları izler; diğer yandan ülkenin içinden geçtiği dönüşümlere, siyasi çatışmalara, darbelere tanık olur. Onu başkalarından farklı kılan şeyin, kafasındaki

tuhafılığın kaynağını hep merak eder. Ama kış akşamları boza satmaktan ve sevgilisinin aslında kim olduğunu düşünmekten hiç vazgeçmez.

Aşkta insanın niyeti mi daha önemlidir, kısmeti mi?

Mutluluk veya mutsuzluğumuz bizim seçimlerimize mi bağlıdır, yoksa bizim dışımızda mı gelişip başımıza gelirler? Kafamda Bir Tuhafılık bu sorulara cevap ararken aile hayatıyla şehir hayatının çatışmasını, kadınların ev içlerindeki öfke ve çaresizliklerini resmediyor.

2015 ERDAL ÖZ ÖDÜLÜ

2015 AYDIN DOĞAN VAKFI ROMAN ÖDÜLÜ

“Orhan Pamuk’un çılgınlığında deha var.” - UMBERTO ECO

“Pamuk yaşayan en büyük yazar.” - LE POINT, FRANSA

Masumiyet Müzesi

Nobel ödüllü büyük yazarımız Orhan Pamuk'un üzerinde altı yıl çalıştığı harikulade aşk romanı bu sözlerle başlıyor... Masumiyet Müzesi'ni okurken yalnız aşk hakkında değil, evlilik, arkadaşlık, cinsellik, tutku, aile ve mutluluk hakkındaki bütün düşüncelerinizin derinden etkilendiğini ve kitabın rengârenk dünyasından hiç ayrılmak istemediğinizi göreceksiniz.

1975'te bir bahar günü başlayıp günümüze kadar gelen, İstanbullu zengin çocuğu Kemal ile uzak ve yoksul akrabası Füsün'un hikâyesi; hızı, hareketi, olaylarının ve kahramanlarının zenginliği, mizah duygusu ve insan ruhunun derinliklerindeki fırtınaları hissettirme gücüyle, elinizden

bırakamayacağınız ve yeniden okuyacağınız kitaplardan biri olacak. Ülkemizde ve dünyada milyonlarca okurun sevgi ve hayranlığını kazanmış olan, kitapları altmış iki dile çevrilen ve her yeni romanı büyük bir merakla bütün dünyada beklenen Pamuk, okurlarına unutulmaz rüyalar gibi, akıllardan hiç çıkmayacak sarsıcı bir hikâye anlatıyor.

“Pamuk bu kitapla aşkı elle tutulur bir şey olarak önümüze koyuyor.” - THE WASHINGTON POST

“Sınırsız zevkler veren bir hikâye.” - GUARDIAN

Resimli İstanbul-Hatıralar ve Şehir

Hiç görmediğiniz bir İstanbul! Orhan Pamuk'un arşivlerden seçtiği eski fotoğraf ve resimlerle...

Orhan Pamuk bu kitabında *İstanbul - Hatıralar ve Şehir*'de anlattığı konuları, duyguları ek 230 fotoğraf ve resimle işliyor, büyütüyor ve yeni bir anlamla ortaya çıkarıyor. Elinizdeki, artık metne değil resme dayanan, açıp her köşesinden bakılıp okunacak bir kitap.

Ara Güler'den Cartier-Bresson'a, İstanbul'un eski fotoğrafçılarından eski gazete koleksiyonlarına, bu kitapta çoğumuzun hiç görmediği resimlerle bambaşka bir İstanbul var.

“Şehrin manzaralarına bakmak, sokaklarda yürüyerek, gemiyle gezinerek, İstanbul'un verdiği duyguları görüntülerle birleştirmektir, ama gezinerek şehrin manzaralarını seyretmek bu değildir yalnızca, bir de içinde bulunduğunuz ruh halini şehrin size verdiği görüntülerle birleştirebilmektir. Bunu hünerle ve içtenlikle yapmak, insanın hafızasında şehrin görüntülerini en derin ve içten duygularla, acıyla, kederle, hüznle ve zaman zaman mutluluk, yaşama sevinci ve iyimserlikle birleştirmektir.”

İstanbul-Hatıralar ve Şehir

Yazarın kendisini “ben” olarak ilk hissedişinden, annesine, babasına, ailesine yönelen hikâye, bir hüznün ve mutluluk kaynağı olarak İstanbul sokaklarına açılıyor. Günümüzün büyük romancısının gözünden 1950’lerin İstanbul sokaklarını, parke taşı kaplı caddeleri, yanıp yıkılan ahşap konakları, eski bir kültürün yok oluşuyla, onun külleri ve yıkıntıları arasından bir yenisinin doğuşunun zorluklarını keşfederken, Pamuk’un ruhsal dünyasının oluşumunu bir dedektif romanı okur gibi hızla izliyoruz... Bu özgün ve benzersiz eserde, okurken elden bırakamadığımız kitaplara has o ruh ve duygu birliği var.

Orhan Pamuk’un, Ara Güler başta olmak üzere İstanbul’un büyük fotoğrafçılarının çektiği on binlerce kareden ve kendi kişisel albümünden seçtiği fotoğraflar hikâyeye eşlik ediyor.

“Şimdiye kadar bir şehir hakkında yazılmış en unutulmaz, en hüznü ve en muhteşem kitap.” - THE SAN DIEGO UNION TRIBUNE

Kar

On iki yıldır Almanya’da sürgün olan şair Ka Türkiye’ye dönüşünden dört gün sonra, bir röportaj için Kars şehrinde bulur kendini. Ağır ağır ve hiç durmadan yağan karın altında sokak sokak, dükkân dükkân bu hüznü ve güzel şehri ve insanlarını tanımaya çalışır. Kars’ta ağına kadar işsizlerle dolu çayhaneler, dışarıdan gelmiş ve kardan mahsur kalmış gezgin bir tiyatro kumpanyası, intihar eden ve türban direnişi yapan kızlar, çeşitli siyasal gruplar, dedikodular, söylentiler, Karpalas Oteli ve sahibi Turgut Bey ile kızları İpek ve Kadife ve Ka için aşk ve mutluluk vaadi vardır. *Kar* Türkiye’nin temel siyasi çatışmalarını anlamamız için okunması gereken bir roman.

“Kar zamanımızın okunması gereken temel kitaplarından...” - MARGARET ATWOOD

“O ne bir ideolog, ne bir siyasetçi, ne de bir gazeteci. Orhan Pamuk büyük bir romancı.” - NEW YORK TIMES

Öteki Renkler

Pamuk kişisel ve edebi dünyasını okurlarına içtenlikle açıyor...

Öteki Renkler Orhan Pamuk'un çocukluk anılarından mutluluk saatlerine, romanlarını nasıl yazdığından gezi notlarına, sevdiği yazarlar ve kitaplar hakkındaki eleştirilerinden kişisel itiraflarına, şikâyetlerine, siyasi öfkelerine, kültür ve gündelik hayat konusundaki heyecanlarına uzanıyor ve yazarın yalnız romanda değil, düzyazıda da ne kadar usta olduğunu kanıtlıyor. Kalem aldığı makalelerden, tuttuğu defterlerden, verdiği röportajlardan yapılan bu titiz seçmede, Pamuk kızı Rüya ile olan arkadaşlığını, sigarayı bırakışını, gençlik bunalımlarını, günlük hayatını, sinema zevkini, Boğaz yangınlarını,

bildiği İstanbul'u, yalnızlık ve mutlulukla ilgili takıntılarını, toplumun ve kendisinin korkularını ve paranoyalarını anlatıyor. Yazar kitabında ayrıca Dostoyevski'den Tanpınar'a, Kemal Tahir'den Oğuz Atay'a pek çok yazarı ve kitaplarını tartışıyor; roman kuramı, Doğu ve Batı, milliyetçilik ve Avrupa üzerine düşüncelerini açıyor. Nişantaşı'nda geçen ve bir çocuğun gözünden anlatılan "Pencereden Bakmak" adlı uzun hikâye ile birlikte bu kitap, Orhan Pamuk'un Nobel Ödülü'ne uzanan başarılı yolculuğunda renkli dünyasına ışık tutuyor.

"Pamuk yaşayan en büyük yazar." - LE POINT

"Pamuk dünyanın en iyi yazarlarından biri." - THE NEW STATESMAN

Benim Adım Kırmızı

Benim Adım Kırmızı, hem Orhan Pamuk'un en çok dile çevrilen ve en çok hayranlık duyulan eseri hem de modern edebiyat tarihimizin dünyada en çok okunan kitabı.

Orhan Pamuk'un "en renkli ve en iyimser romanım" dediği *Benim Adım Kırmızı*, 1591 yılında İstanbul'da karlı dokuz kış gününde geçiyor, iki küçük oğlu birbirleriyle sürekli çatışan güzel Şeküre, dört yıldır savaştan dönmeyen kocasının yerine kendine yeni bir koca, sevgili aramaya başlayınca, o sırada babasının tek tek eve çağırdığı saray nakkaşlarını saklandığı yerden seyrediyor. Eve gelen usta nakkaşlar, babasının denetimi altında Osmanlı

Padişahı'nın gizlice yaptırdığı bir kitap için Frenk etkisi taşıyan tehlikeli resimler yapmaktadırlar. Aralarından biri öldürülünce, Şeküre'ye âşık, teyzesinin oğlu Kara devreye girer. İstanbul'da bir vaizin etrafında toplanmış, tekkelere karşı bir çevrenin baskıları, pahalılık ve korku hüküm sürerken, geceleri bir kahvede toplanan nakkaşlar ve hattatlar sivri dilli bir meddahın anlattığı hikâyelerle eğlenirler. Herkesin kendi sesiyle konuştuğu, ölülerin, eşyaların dillendiği, ölüm, sanat, aşk, evlilik ve mutluluk üzerine bu kitap, aynı zamanda eski resim sanatının unutulmuş güzelliklerine bir ağıt.

"Bu kitap modern bir klasik." - LOS ANGELES TIMES

"Türk romancısı Orhan Pamuk, Avrupa'ya roman nasıl yazılır, gösteriyor." - FRANKFURTER ALLGEMEINE

Yeni Hayat

Orhan Pamuk'un tuhaf, şiirsel ve başdöndürücü bu romanı 1994 yılında yayımlandığında, tıpkı anlattığı sihirli kitap gibi esrarlı havasıyla kült roman olmuş, bir anda yüz binlerce okura ulaşmış, kırkı aşkın dile çevrilmişti.

“Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti.”

Orhan Pamuk'un coşkulu, lirik ve sihirli romanı *Yeni Hayat* bu sözlerle başlıyor Okuduğu bir kitaptan sarsılarak etkilenen, sayfalardan neredeyse fıskıran ışığa bütün hayatını veren ve kitabın vaat ettiği yeni hayatın peşinden koşan genç bir kahramanın olağanüstü hikâyesi bu.

Kitabın etkisiyle âşık oluyor, üniversite öğrenciliğinden uzaklaşıyor, İstanbul'dan ayrılıyor, bitip tükenmeyen otobüs yolculuklarına çıkıyor, taşra şehirlerine doğru savruluyor. Onunla birlikte ve aynı hızla sürüklenen okuyucu, kahramanın okuduğu kitabı değil, başından geçenleri izleyerek bize özgü bir hüznün ve şiddetin ta kalbinde buluyor kendini Siyah-beyaz televizyonlu kahvelere, video seyredilen otobüslere, trafik kazalarına, siyasi kumpas ve cinayetlere, bayi örgütlerine, paranoyakça kuramlara, saat kadar dakik muhbirlerle, kaybolan eski eşyaların şiirine ve taşranın öfkesine uzanan bu harikulade yolculuk, Orhan Pamuk'un çağdaş dünya romanının en özgün yaratıcılarından biri olduğunu bir kere daha kanıtıyor. Bir yandan Hayat'ın, Eşsiz Anlar'ın, Ölüm'ün, Yazı'nın, Kaza'nın sırlarına, bir yandan da çocukluğun resimli romanlarına, bir belirip bir kaybolan arzu meleşine ve Dante'nin, Rilke'nin şiirlerine açılan benzersiz bir roman. Hayatla okumanın kesiştiği alanda seyreden ve her sayfada katman katman genişleyen sarsıcı bir yol hikâyesi.

“Yeni Hayat özel bir vaka.” - THE GUARDIAN

Kara Kitap

Galip, çocukluk aşkı, arkadaşı, amcasının kızı, sevgilisi ve kayıp karısı Rüya'yı karlı bir kış günü İstanbul'da aramaya başlar. Çocukluğundan beri yazılarını hayranlıkla okuduğu yakın akrabası gazeteci Celâl'in köşe yazıları, bu arayışta ona işaretler yollayacak ve eşlik edecektir. Okuyucu, bir yandan her bacası, her sokağı, her insanı başka bir esrarlı âlemin işaretine dönüşen İstanbul'da Galip'in araştırmalarını ve karşılaştığı kişileri izlerken, bir yandan da bu araştırmaları değişik işaretler ve tuhaf hikâyelerle tamamlayan Celâl'in köşe yazılarıyla karşılaşır. Eski cellatların hikâyelerinden Boğaz'ın sularının çekileceği felaket günlerine, kılık değiştiren paşalardan kültür tarihimizde kalmış esrarlı cinayetlere, karlı

gecenin aşk hikâyelerinden yüzlerimizin üzerindeki anlamın sırlarına, İstanbul'un ücra ve karanlık köşelerinden gülünç ve tuhaf kişilerine, yakın tarihimizden günlük hayatımızın unutulmuş ve şaşırtıcı ayrıntılarına kadar uzanan bir arayış.

1995 PRIX CULTURE FRANCE (FRANSA)

“Pamuk’un şaheseri.” - THE TIMES LITERARY SUPPLEMENT

Kara Kitap'ın Sırları

Bir roman nasıl yazılır”” Kitabın ilk fikrinden son haline, hangi aşamalardan geçer? Yazar ne kadarını kendi hayatından, ne kadarını hayal gücünden, ne kadarını başka düşüncelerden ve etkilerden çıkarmıştır? *Kara Kitap'ın Sırları* önce bu sorulara cevap arıyor. Bunu yaparken Orhan Pamuk'un romanı yazarken tuttuğu defterlerden, çizdiği resim ve karalamalardan, yaptığı röportajlardan ve roman müsveddesindeki izlerden yararlanıyor, . Ve tıpkı romanın kendisi gibi Kara Kitap'ın müsveddesinin ve yazılış hikâyesinin de sırlarla, oyunlarla, bilmecelerle dolu olduğunu gösteriyor. Orhan Pamuk'un hiçbir yerde yayımlanmamış özgün yazı, çizim ve fotoğraflarıyla

Kara Kitap-25 Yaşında

Son kırk yılın Türk edebiyatı *Kara Kitap*'tan önce ve *Kara Kitap*'tan sonra diye ikiye ayrılabilir. Yayınlanır yayımlanmaz, değişikliği, tuhaflığı ve güzelliği ile okurları şaşırtan ve hemen tartışmaların odağına yerleşen *Kara Kitap* modern Türk edebiyatının vazgeçilmez bir klasiğidir. Yayınlanışının 25. yılında esrarı hiç tükenmeyen bu romanın özel bir baskısını hazırladık. Pamuk'un büyük çoğunluğu hiçbir yerde yayımlanmamış el yazması sayfaları, çizimleri ilk baskıya son anda ekleyip çıkardığı her biri birbirinden ilginç paragraflar, cümleler ile kitabın muamma ve bilmecelelerini ortaya çıkaran yazı ve karalamalarıyla.

Beyaz Kale

17. yüzyılda Türk korsanlarınca tutsak edilen bir Venedikli, İstanbul'a getirilir. Astronomiden, fizikten ve resimden anladığına inanan bu köle, aynı ilgileri paylaşan bir Türk tarafından satın alınır. Garip bir benzerlik vardır bu iki insan arasında. Köle sahibi, kölesinden, Venedik'i ve Batı bilimini öğrenmek ister.

Bu iki kişi, efendi ile köle, birbirlerini tanımak, anlamak ve anlatmak için, Haliç'e bakan karanlık ve boş bir evde, aynı masanın iki ucuna oturur, konuşurlar. Hikâyeleri ve serüvenleri, onları veba salgınının kol gezdiği İstanbul sokaklarına, Çocuk Sultan'ın düşsel bahçelerine ve hayvanlarına,

inanılmaz bir silahın yapımına, "Ben neden benim?" sorusuna götürecektir. Hikâyelerin gündün geceye doğru ilerlemesiyle, gölgeler yavaş yavaş yer değiştirir.

"Doğuda yeni bir yıldız yükseldi, bir Türk yazarı, Orhan Pamuk." - THE NEW YORK TIMES BOOK REVIEW

"Ustaca kurulmuş paradokslarla örülü, hayranlık uyandıran zarif bir postmodern hikâye." - PUBLISHERS WEEKLY

"Batı-Doğu ilişkisi üzerine yazılmış zarif ve önemli bir kitap." - THE INDEPENDENT

Sessiz Ev

Sessiz Ev'de Orhan Pamuk, dağılmakta olan bir ailenin hikâyesi üzerinden Cumhuriyet ve modernleşme tarihimizin barındırdığı gizli çatışmaları ve şiddeti araştırıyor. Orhan Pamuk yayımlanışından otuz yıl sonra, bu yeni baskıda romana bölüm başlıkları koydu ve anlatıdaki bazı tekrarları ayıklayarak kitabı yeni okurlar için daha okunaklı hale getirdi.

Biri tarihçi, biri devrimci, biri de zengin olmayı aklına koymuş üç torun İstanbul yakınlarındaki Cennethisar kasabasındaki evinde babaannelerini ziyaret ederler. Dedelerinin yetmiş yıl önce siyasi sürgün olarak kasabaya geldiğinde yaptırdığı bu evde bir hafta kalırlar. Bu sürede, babaannelerinin

doksan yıllık anılarla yüklü geçmişi ağır ağır aralanırken, dedenin Doğu ile Batı arasındaki uçurumu bir çırpıda kapatacağını sandığı büyük bir ansiklopediyi yazışı hatırlanır. Evde sessiz gözlemleriyle kuşaklar arasında köprü kuran tanıklar, bahçe duvarlarının ötesinde ise aile ile ilgilenen tutkulu gençlerin hareketleri vardır. Orhan Pamuk'un ikinci romanı olan *Sessiz Ev*, yayımlandığında büyük heyecanla karşılanmış, pek çok dile çevrilmiş ve ödüller almıştı.

1991 PRIX DE LA DÉCOUVERTE EUROPÉENNE (FRANSA)

“Pamuk’un gençlik dönemi şaheseri...” - THE NEW YORK REVIEW OF BOOKS

“Önemli sorular soran değişik bir kitap - hem klasik hem modern. Çehov’un Vişne Bahçesi’ni hatırlatıyor.” - LE MONDE

Cevdet Bey ve Oğulları

Pamuk'a ilk ününü getiren bu büyük roman İstanbullu bir ailenin yetmiş yıllık serüvenini hikâye ediyor.

Nişantaşlı bir ailenin 20. yüzyılın başından itibaren üç kuşak boyunca serüvenlerini anlatan bu kitap ev içlerinin renklerini, zamanın akışını, günlük sıradan konuşmaları akılda yer eden kahramanlar aracılığıyla saptarken, okura geleneksel romandan alınacak hazları bütünüyle veriyor. Abdülhamit döneminin son yıllarında, İstanbul'un ilk Müslüman tüccarlarından küçük dükkân sahibi Cevdet Bey'in tutkusu, hem işlerini büyütme, zenginleştirmektir hem de "Batılı anlamda" çağdaş, modern bir aile kurmak.

Kökü taşraya uzanan geleneksel ailesini bir yana bırakarak bu isteklerini gerçekleştirmeye girişen Cevdet Bey'in ve oğullarının hikâyesi, bir anlamda modernleşme uğraşısı içindeki Türkiye Cumhuriyeti'nin özel hayatının da hikâyesidir. Ev içlerinin, yeni apartman hayatının, Batılılaşan büyük ailelerin, Beyoğlu'na çıkıp alışveriş etmelerin, radyo dinlenen pazar öğleden sonralarının dikkat ve sevgiyle anlatıldığı bu panoramik roman, Orhan Pamuk'a hak ettiği ünü getiren olgun bir ilk kitaptır.

"Büyük bir başarı... Hiç duraksamadan en beğendiğim yirmi Türk romanı arasına alırım." - FETHİ NACİ

"Pamuk adeta okurun elinden tutup onu kendi dünyasında dolaştırıyor, birbirinin içine geçen sahnelerle, karşılaşmalarla ve konuşmalarla her şeyi en ince ayrıntısına kadar çözümlüyor." - FRANKFURTHER ALLGEMEINE

Ben Bir Ağacım

Herkes için Orhan Pamuk

“Bu kitapta, şimdiye kadar yazdığım sayfalardan, en kolay anlaşılabilir ve en güçlü olanları seçmeye çalıştım.”

Çocukluk ve okul hikâyeleri ve tarihten sayfalar

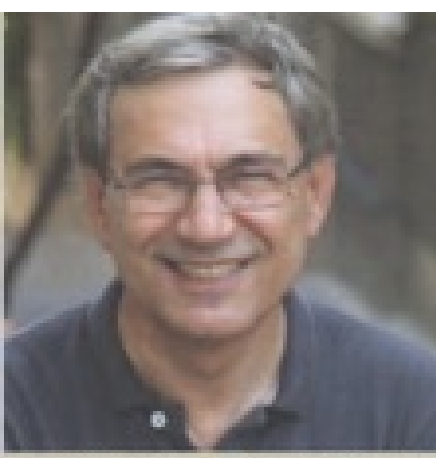
Orhan Pamuk, kitaplarından seçtiği parçaları bu kitaba alırken metinlere dokundu, eski yazılarını değiştirdi, cümleler, paragraflar ekledi, başlıklar

koydu. Pamuk’un kırk yıllık yazarlık hayatının en güzel sayfalarından yapılan bu seçme hem onun yeni ve genç okurlarının hem de eski takipçilerinin ilgisini çekecek.

“Kitabın kalbinde, hakkında hayaller kurmaktan hoşlandığım iki konu var: Tarihin esrarlı yüzü ve çocukluk ve öğrencilik yıllarının hatıraları. Romanlarımda ve düzyazılarımda bu iki kaynağa hep geri döndüm. Her seferinde de iki konunun kafamda iç içe geçtiğini hissettim. Yani: Tarihin çocuksu yanı ile çocukluğun tarihsel yanı,”

Ben Bir Ağacım’da Pamuk, Osmanlı zamanının bir celladını, bir padişahın kıskançlığını anlatıyor, bir ağacı, bir resmi konuşTURuyor ve kendi çocukluk, gençlik ve okul hatıralarını hikâye ediyor.

Pamuk’un dokuzuncu romanı *Kafamda Bir Tuhaflık*’ın kahramanı Mevlut Karataş’ın ortaokul yıllarının hikâyesiyle...

Fotoğraf: Halan Erdem (YKST Arşivi)

İlk aşk deneyimi bütün bir hayatı belirler mi? Yoksa kaderimizi çizen yalnızca tarihin ve efsanelerin gücü müdür?

Orhan Pamuk, *Kırmızı Saçlı Kadın*'da bizi otuz yıl önce İstanbul yakınlarındaki bir kasabada liseli bir gencin yaşadığı sarsıcı bir aşk hikâyesiyle, büyük bir insani suçun peşinden sürüklüyor.

1980'lerin ortasında geleneksel usulle kuyu kazan Mahmut Usta ile çırağı "küçük bey" Cem zor bir arazide su ararlarken, kasabanın hemen dışındaki sarı çadırdaki estarengiz bir tiyatrocü kadın her gece eski masal ve hikâyeleri yeniden anlatmaktadır.

Roman, bir yandan genç kahramanın aşk, kıskançlık, sorumluluk ve özgürlük duygularıyla derinden tanışmasını hikâye ederken, diğer yandan medeniyetler üzerinden babalar ve oğullar, "otoriterlik" ve birey olma konularını tartışıyor.

Gustave Moreau, *Oedipus or Sphinx*

Kırmızı Saçlı Kadın'da okur, Batı'nın ve Doğu'nun iki temel efsanesi Sophokles'in *Kral Oidipus*'u (babayı öldürmek) ile Firdavsi'nin "*Rüstem ve Sührab*"ıyla (oğulu öldürmek) yeniden karşılaşacak ve kendine sıradan hayatlarımızın eski metinlerden ne kadar etkilendiği sorusunu soracak.

İran halk resmi, *Rüstem ve Sührab*

ISBN 978-975-08-3560-5

9 789750 835605

12 TL

Ön kapak resmi: Dante Gabriel Rossetti

Pamuk, en iyi kitaplarını Nobel Ödülü
Nobel'den sonra yazan
eşsiz bir yazar.

(*Independent*, Londra)

